

PRAMENY

NÁZORY, POHLEDY, ZKUŠENOSTI

2023

Prameny. Názory, pohledy, zkušenosti
Wurmova 588/5, 779 00 Olomouc

Tisk: Sugesto s.r.o.

Grafické zpracování a sazba: Nadiia Kruzman

Redakce: PR oddělení Charity Olomouc

Olomouc, 10. listopadu 2024

ISBN 978-80-905260-6-8

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO	6
--------------------	---

OHLÉDNUTÍ ZA ROKEM 2023 V CHARITĚ OLOMOUC	8
---	---

Strategie a směřování <i>PhDr. Petr Prinz</i>	10
V těžkých časech roste Charita Investice a materiální rozvoj organizace <i>Mgr. Jan Buka</i>	12
Život na Charitě je pestrý, vždy se máme na co těšit Akce a prezentace Charity Olomouc <i>Bc. Barbora Cigánková, DiS.</i>	15
Kudy jsme šli v roce 2023 Středisko pro lidi bez domova <i>Bc. Alexandr Dvořák</i>	20
Sklidili jsme bylinky, radost a pohodu Středisko pro lidi s duševním onemocněním <i>Bc. Barbora Cigánková, DiS.</i>	23
Návrat ke kořenům Středisko pečovatelské služby <i>Bc. Jitka Weigelová</i>	26
Malé zázraky v každodenním životě Středisko pro rodiny a krizovou pomoc <i>Mgr. Jitka Laštůvková</i>	30
Naše ordinace <i>Mgr. Vendula Vičarová</i>	33
Vše pod jednou střechou Centrum materiální pomoci <i>Bc. Sandra Valovičová</i>	37
Dobrovolnictví má mnoho podob Centrum dobrovolnictví <i>Dagmar Hubená</i>	40

ŽIVOT V ORGANIZACI	44
Lidé v Charitě aneb Příběhy od srdce	45
Když o někoho pečujete ... vzniká pouto Příběh od srdce s Yvetou Navrátilovou <i>Patricie Macelová</i>	46
Pletením škarπέtek pomáhá lidem bez domova Příběh od srdce se Světlanou Melnik <i>Patricie Macelová</i>	47
Cítím se být užitečná Příběh od srdce s Jitkou Horkou <i>Patricie Macelová</i>	48
Co, jak a proč děláme	50
Lidé v nouzi jsou specifickými pacienty Rozhovor s Helenou Mikuškovou <i>Tobiáš Czekaj.....</i>	50
Duševně onemocnět může každý Rozhovor s MUDr. Janou Zmekovou <i>Tobiáš Czekaj</i>	52
Jak pečovat Rozhovor s Věrou Pavlíkovou <i>Patricie Macelová</i>	54
Stejně jako o květinu, tak i o rodinu je třeba důkladně a s láskou pečovat Rozhovor s Jitkou Laštůvkovou <i>Eva Štefková, Patricie Macelová</i>	56
„Polštářek“ aneb i káva a čokoláda mají v naší práci své místo <i>Eva Štefková, Patricie Macelová</i>	58
Odborná konference – lidé bez domova, závislosti, reflektující přístupy.....	61
Ohlédnutí za konferencí <i>Patricie Macelová</i>	61
„Reflektující přístupy“* <i>Bc. Alexandr Dvořák</i>	63
Limity úsilí o léčbu závislosti u osob bez sociálního zázemí* <i>MUDr. Zdeněk Faldyna</i>	67

<i>A co je teda to recovery *</i>	
<i>Mgr. Fojtíček Martin</i>	70
<i>Mám sen (inspirace ze zahraničí)*</i>	
<i>Mgr. Leona Martinková</i>	74
<i>Kontrolované pití jako jedna z možností, jak redukovat konzumaci alkoholu*</i>	
<i>Dr. Ivo Šelner, MAS</i>	79
Čtvrt století s Romskou poutí	88
Bazilikou se nesly romské chvály a svědectví o proměně života	
<i>Eva Štefková, Patricie Macelová</i>	88
Od povodní na Slovensku až k první Romské pouti	
s Květou Princovou	
<i>Eva Štefková</i>	91
HISTORIE	94
<i>Pohledy do minulosti Charity. Počátky charitního díla v 1. pol. 20. století *</i>	
<i>PhDr. Martin Kučera</i>	91

* odborný text

**„Jsme nejstarší
dobročinnou organizací se
stoletou tradicí, která je tu
pro vás od kolébky po hrob.
Hnacím motorem je pro
nás bezpodmínečná láska
k lidem.“**

ÚVODNÍ SLOVO

Při pohledu do bodů strategie Charity Olomouc a ohlédnutí za rokem 2023 jsem si uvědomil, že v plnění svých cílů postupujeme celkem rychlým tempem. Současně potřebujeme zpevnit půdu, na které stojíme. Nemalá únava na nás ještě stále doléhá z minulých krizí – epidemie covidu a války na Ukrajině.

Uplynulý rok přinesl některé větší změny. Předně jsme předali domácí Hospicovou péči Caritas Hospici na Svatém Kopečku, na což jsme se dlouhodobě připravovali. Nadále však podporujeme tuto službu finančně, materiálně a provozně. Dále jsme se věnovali masivnímu rozvoji Centra materiální pomoci – vznik velké výdejny znamená radikální změnu v pomoci potřebným na Olomoucku. Tento model navíc posloužil jako inspirace pro rozvoj obdobných služeb v dalších regionech.

Méně viditelným, avšak klíčovým prvkem rozvoje naší organizace byla transformace managementu. Spočívá v rozvoji nových pozic – vedoucích služeb. Tyto pracovníky jsme pečlivě vybrali, adaptovali a školili. Práce je sice na začátku, ale bezesporu už se změnilo nastavení organizace a jejího řízení.

Velmi zásadní je i realizace investic. V roce 2023 se rozběhly dva investiční projekty – oprava objektu na Wurmově ulici 5 či jeho adaptace vzhledem k potřebám služeb (především Domo-

va sv. Kosmy a Damiána). Dále je to stavba zázemí pro Středisko sv. Vincence v Řepčíně.

Transformace v řadě služeb však nepřináší jen pozitivní změny. Lektví se odкрыly slabé stránky a napětí. V některých oblastech se tyto problémy projevíly změnami v týmech. Přál bych Charitě Olomouc co nejvíce klidu na práci v blízkých měsících.

Hlavně však děkuji všem za podporu. Pracovníkům a dobrovolníkům za jejich úsilí, klientům za jejich důvěru, zástupcům veřejné správy z Olomouckého kraje i Statutárního města Olomouce za podporu a respektující komunikaci.

*Petr Prinz,
ředitel Charity Olomouc*

Vážení přátelé,
předkládám zprávu Rady Charity Olomouc za období roku 2023. Rada je poradním orgánem ředitele Charity a dle stanov se vyjadřuje k stěžejním oblastem a úkonům. Členové rady se v roce 2023 sešli čtyřikrát. Především se podrobně seznamovali s plánem a vývojem investičních projektů, které mají zkvalitnit poskytování charitních sociálních služeb.

V daném roce se uskutečnilo jak schválení rozpočtu pro investice v objektu Řepčín, tak souhlasné vyjádření všech členů rady k podpisu smlouvy s vysoutěženou firmou. Dalším sta-

vebním projektem, který byl v roce 2023 zahájen a členy Rady podpořen, je Domov sv. Kosmy a Damiána na ulici Wurmova 5.

Důležitou oblastí, kterou se zabývá rada, je rovněž hospodaření organizace. Byla nám předložena účetní uzávěrka včetně jejího hospodaření za rok 2022, zde jsme poskytli stanovisko k jejímu vypořádání. Dále nám byl předložen finanční plán pro rok 2023, ke kterému jsme se vyjádřili s kladným doporučením.

*Ludmila Gottwaldová,
předsedkyně Rady Charity Olomouc*

„Jsme nejstarší dobročinnou organizací se stoletou tradicí, která je tu pro vás od kolébky po hrob. Hnacím motorem je pro nás bezpodmínečná láska k lidem.“

Takto Charita představuje sebe samu. Přeji, ať Pán denně žehná a pomáhá naplňovat toto pozvání k uskutečňování Božího díla mezi námi. Velké díky všem zaměstnancům a dobrovolníkům.

*P. Ladislav Švirák,
děkan olomoucký*

OHLÉDNUTÍ ZA ROKEM 2023 V CHARITĚ OLOMOUC

**Nechceme se přizpůsobovat
společnosti, ale naopak se chceme
podílet na jejím formování tak,
aby reflektovala naše hodnoty a náš
region se tak stal lepším místem
k životu.**

Strategie a směřování

PhDr. Petr Prinz

Vztah mezi ideálem a realitou je jedním z hlavních motorů dění v naší společnosti, myšleno v dobrém i ve špatném smyslu. Nejinak je tomu v Charitě Olomouc. Schopnost sebereflexe je velmi cenná, ale ne vždy musí být plně rozvinutá. Může se stát, že si zapomeneme položit tu klíčovou a nejpalcivější otázku: Proč to děláme? Může se objevit sklon podlehnout silnému pokušení věřit, že výstupy, které bychom mohli označit kladným znamením, budou nejen zřejmé, ale i dobře prezentovatelné a zpracovatelné. Naopak stránky, záporné nebo diskutabilní odpovědi na tuto palčivou otázku mohou zůstat neuvědomované nebo potlačené.

Ve své pozici ředitele si uvědomuji tu nesmírnou tíhu, která vyplývá z předchozího odstavce. Pracovat v Charitě, kde se neoddiskutovatelně setkáváme s transcendentním, konkrétně Božím rozměrem, je velmi náročné. Když jste zaměstnaní v koncernu, který produkuje něco měřitelného a vaším úkolem je zisk, pak má člověk v zásadě jasno. V takové oblasti se ani nebudou objevovat střety. Každý den věnovaný charitní práci, především v managementu, však vyžaduje od člověka maximální upřímnost.

Naše vize je ambiciózní, odkazujeme se v ní na Žalm 1, když se přirovnáváme ke stromu zasazenému u vodních proudů. Nechceme dělat kompromisy se zlem a současně bychom rádi přinášeli ovoce ve správný čas. Nechceme se přizpůsobovat společnosti, ale

naopak se chceme podílet na jejím formování tak, aby reflektovala naše hodnoty a náš region se tak stal lepším místem k životu. Z posledních období nám jasně vyplývá, že otevřená diskuse o tíživých problémech našeho regionu, do kterých se zapojujeme a které dokonce někdy sami iniciujeme a vedeme, jsou nezbytným nástrojem pro řešení problémů. K mé velké radosti jsme našli celou řadu partnerů, vzácných lidí, kteří jsou k dialogu s námi nejen ochotni, ale jsou ho i schopni. To je naprosto výjimečné. Vážíme si důvěry všech těchto zástupců veřejného života z politické a odborné oblasti a budeme na ní nadále stavět.

V této ideové části svého textu se ještě vrátím k tomu, co jsem psal v úvodu. Proč to všechno děláme? Snažíme se myslet na lidi v našem okolí, kterým není lehké, chceme po lidské stránce kultivovat náš region. Přitom jsme odpovědní našemu Bohu a podle příkladu Ježíše Krista usilujeme o růst v poslušnosti. Nicméně často kvůli chaosu ztrácíme nadhled a zapadáme do bažin emocí a stresu. Z našich nedostatků plynou chyby, špatně viděné priority, napětí a plýtvání různými zdroji. Byl bych rád, kdyby mnohé z našeho konání bylo dokonalejší, ale zároveň si musíme být vědomi reality. Moji kolegové mě často upozorňují, že mám vysoké nároky.

Ohlédnutí za rokem 2023 ale není pesimistické. Myslím si, že jsme se výrazně přiblížili k naší vizi. Prohloubili jsme partnerství s městem i krajem

a jejich čelnými představiteli. Nevyhýbali jsme se náročným tématům a projektům, a proto se nám daří udržet si respekt.

Neberte to, prosím, jako vychloubování, ale je třeba zmínit témata, která považuji za pokrok v naší práci. Myslím, že můžeme oprávněně považovat naši práci za přínosnou pro region. Jako příklad chci uvést především rozvoj Centra materiální pomoci, které aktuálně podporuje nikoli stovky, ale dokonce tisíce osob. Jeho nepopiratelným přínosem je také změna pohledu na pomoc a odstranění předsudků vůči materiální podpoře, vznikajících v důsledku postojů, které si troufnu označit za „pseudoodborné“. Charita vždy pomáhala materiálně a bude to dělat i nadále, a to ve velkém měřítku. Ano, klademe si otázky ohledně smyslu pomoci a dbáme na to, aby nedocházelo k jejímu zneužívání. Nikdy však nedovolíme, aby tyto obavy brzdily naši schopnost poskytovat pomoc, což bohužel sledujeme u mnoha organizací a odborníků. Toto téma je také podrobněji zpracováno v našem sborníku a třeba ještě v budoucnu dostane větší prostor k filosofickému vymezení.

Také bych chtěl vyzdvihnout ochotu nevázat se na konvence a limity, což se v dobrém slova smyslu projevuje v hledání inovací a alternativ při vývoji služeb. Zásadním způsobem se tato proměna projevila ve službě Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Z původní nabídky volnočasových aktivit se stala služba, která vyhledává velmi těžké kazuistiky a je nablízku dětem a mládeži v jejich nejtěžších obdobích. Ve službách pro lidi bez domova je to zase hledání adiktologických nástrojů, především

kontrolovaného pití u lidí se sníženou soběstačností. Vznik Bydlení svatého Vincence, služby, která poskytuje péči 25 lidem s duševním onemocněním, je dalším unikátním příkladem. Tato služba kombinuje ambulantní sociálně aktivizační službu s bydlením pod hlavičkou azylového domu, což představuje zásadní inovační prvek v síti sociálních služeb.

Přejdu k tomu, co nás čeká. Jako důležitý princip se nám bude hodit již tolik osvědčená flexibilita. Pomáhá nám přežít krize, ale hlavně nás často vrací k naší misi a smysluplnosti. Budeme se muset více zaměřit na technologické inovace. Už nyní budujeme rozsáhlé prostorové zázemí a budeme v tom pokračovat. Při tom všem dodržujeme ty nejvyšší environmentální standardy. Moderní technologie ovlivní komunikaci s klienty i řízení logistiky, především v pečovatelských službách, kde je velký potenciál využití moderních prostředků ke snížení osamělosti a izolace. Velkým tématem je pro nás podpora dětí a mladých s psychickými problémy, kde hledáme nové cesty, což je náročné téma. Kromě sociálních služeb je zajímavým projektem plánované RE-USE centrum a nábytková banka, které navážou na aktivity Centra materiální pomoci a významně je rozšíří.

To vše není jednoduché, protože často máme nedostatek lidí a odborných znalostí ve stávajících týmech. Pevně věřím, že věci, které jsou součástí Božího plánu, se naplní přirozeně. Než se tak stane, vyžaduje to vytrvalost a otevřenou mysl. Těším se na vše, co je před námi.

V těžkých časech roste Charita

Investice a materiální rozvoj organizace

Mgr. Jan Buka

Rok 2023 přinesl celou řadu výzev do všech oblastí, které má ve správě materiálně technické zázemí. Jak je zvykem, v těžkých časech roste Charita a když roste Charita, roste i potřeba po funkční a samosprávné technické oblasti. Jako klíčový krok v roce 2023 vnímáme zavedení indikátorů, které demonstrují efektivitu, limity a oblasti zájmu materiálně technického zázemí. Zcela určující pro poslední čtvrtletí roku 2023 bylo stěhování části správy, sekretariátu, pečovatelské

služby a dalších služeb na novou adresu na Selském náměstí 9.

Údržba

Údržba v roce 2023 pracovala na dvou základních cílech:

- a) Zákazník údržby je spokojený s její prací;
- b) Údržba realizuje preventivní kontroly stavu objektů a plánuje opravy.

Tato témata se promítla do plánování činností v rámci týdnů, důrazu na komunikaci se zadavateli a mapování

Nové sídlo Charity Olomouc, Selské náměstí 9/43. Zdroj: archiv CHOL.

toho, jaké poškození se v provozu nesmí stát, aby nedošlo k jeho omezení. Poslední čtvrtletí roku 2023 údržba organizovala rozsáhlé úpravy nového sídla na Selském náměstí 9.

Údržba v roce 2023 zrealizovala 554 zakázek od středisek a na cestě mezi lokalitami strávila 191 hodin.

Autopark

Náš autopark z kraje roku uvedl do provozu 4 nová hybridní vozidla značky Škoda Octavia iV. Ta byla pořízena z dotace REACT pro potřeby azylových domů, nízkoprahových služeb a pečovatelské služby. V reakci na tento nový druh vozidel jsme začali vytvářet plány na vlastní dobíjecí infrastrukturu. Pro snazší správu vozového parku jsme také založili pracovní skupinu pro zaměstnance, kteří ve svých střediscích o autopark pečují. Její čas ještě přijde. V rámci zefektivňování jsme také byli nuceni zabývat se statistikami pro nevyzpytatelnou oblast nehodovosti služebních vozidel.

Správa vozového parku pečovala v roce 2023 o 40 automobilů, na kterých řešila 226 událostí.

Oblast IT

Oblast IT fungovala navzdory personálnímu oslabení a úspěšně uvedla do provozu nové vybavení zakoupené na konci roku 2022. V rámci své strategie zahájilo oddělení

IT práce na zvyšování kybernetické bezpečnosti a vzdělávání zaměstnanců ve využívání informačních technologií a softwarů. S ohledem na růst organizace bylo třeba zvyšovat kapacity internetového připojení v hlavních lokalitách. Závěr roku se nesl v duchu stěhování části organizace do nového sídla na Selském náměstí 9.

V roce 2023 IT obhospodařovalo v průměru 184 počítačů a 146 mobilních telefonů.

Správa majetku

Rok 2023 byl pro správu majetku druhým rokem jejího fungování. Tým pracoval na stabilizaci procesů spojených s péčí o nemovitosti, nastavoval systém na jejich přebírání a předávání, inventarizoval majetek a realizoval nákupy. Hlavním tématem nadále zůstávala komunikace s majiteli a jejich správci. V oblasti energií byly zahájeny přípravné práce na kontro-

Řepčín, sundávání střešní krytiny.
Zdroj: archiv CHOL.

lingu spotřeb, realizace pravidelných odečtů na všech adresách a vedení podrobné evidence o rozsáhlé síti odběrných míst. Bylo nastaveno a směrnicemi zastřešeno BOZP a PO a tím byla dokončena transformace této oblasti. Agenda nákupů spotřebního zboží byla v roce 2023 mapována a byly zjišťovány potřeby středisek – zboží bylo hromadně objednáno a uskladněno, rozúčtováno na jednotlivé služby a výdej zboží probíhal dle potřeb služeb; pracovníci sociálních služeb nebyli zatíženi touto časově a logisticky náročnou agendou.

Rok 2023 navázal v oblasti investic na rok 2022, kdy byly podány dva IROPy – na rekonstrukci Wurmovy 5 a rekonstrukci části areálu v Řepčíně. V roce 2023 byly dokončeny projektové dokumentace pro realizaci stavby, byla získána stavební povolení na obě akce a díky veřejným zakázkám byli známi dodavatelé obou staveb. Práce na zázemí střediska Samaritán a správy na Wurmově 5 byly zahájeny v říjnu 2023. Práce na zázemí Střediska pro lidi s duševním onemocněním v Řepčíně byly zahájeny na přelomu roku 2023 a 2024. Souběžně s těmito akcemi jsme vyhledávali potřeby organizace a propojovali je s dalšími investičními příležitostmi a zdroji.

Správa majetku v roce 2023 pečovala o 40 až 42 bytů na území Olomouce, Přerova a Tršic pro sociální služby, jako je sociální bydlení a krizová pomoc pro ukrajinské uprchlíky.

Opravy v interieru, Řepčín.
Zdroj: archiv CHOL.

Zmíněné investiční projekty zahájené v roce 2023 se pohybují na bezmála 50 milionech Kč.

To vše se podařilo díky Anežce Dočekalové, Jaromíru Kytlicovi, Jitce Juríčkové, Lukáši Juríčkovi, Tereze Šmidákové, Kateřině Loubové, Janu Schimerovi, Milanu Sležkovi, Petru Daníčkoví, Jaroslavu Skřivánkovi, Jaromíru Liškovi, Tomáši Šmoldasovi, Martinu Kovalskému a Matouši Slobodovi.

Život na Charitě je pestrý, vždy se máme na co těšit

Akce a prezentace Charity Olomouc

Bc. Barbora Cigánková, Dis.

Charita Olomouc realizuje během roku různé akce, prezentace a kampaně zaměřené na osvětu, podporu různých cílových skupin nebo prevenci negativních jevů. Některé z těchto akcí jsou malého rozsahu a směřují více do organizace přímo na klienty a jejich rodinné příslušníky (např. posezení pro klienty a jejich přátele nebo mše svatá za zemřelé s následným posezením), jiné jsou významné a mají celorepublikový dosah (např. Romska pout'). Do některých se Charita zapojuje jako partner akce nebo projektu (např. Den lidí bez domova).

U každé realizované akce hledáme účel a formu, tak aby dávala smysl a byla v souladu s hodnotami organizace.

Jdi za hvězdou, jdi za nadějí

Letošní rok jsme započali neobvyklou trojicí koledníků v ulicích města. Tři králové, hejtman, primátor a biskup již třetím rokem zahajují Tříkrálovou sbírku koledou na koních. V tomto roce nás podpořil hejtman Olomouckého kraje Josef Suchánek, primátor statutárního města Olomouce Miroslav Žbánek a moravský pomocný biskup olomoucké arcidiecéze Josef

Nuzík. Tradičně vyjeli od katedrály sv. Václava na koních zvěstovat radostnou zprávu směrem ke kurii olomouckého arcibiskupství, rektorátu Univerzity Palackého až na náměstí, kde s dětmi z různých mateřských škol a sborem z Moravského divadla Olomouc zazpívali několik koled a pozdravili všechny přítomné. Z náměstí dále putovali k Hasičskému záchrannému sboru Olomouckého kraje a na Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje. Putování tří králů ukončilo svoji misi před budovou Olomouckého kraje za účasti pracovníků a dětí z dětské skupiny Lištička.

Jak zmínil na kurii otec biskup Basler: „Šířit dobro, dokázat podat pomocnou ruku by mělo být samozřejmostí nejen začátkem ledna, ale celoročně, neboť hvězda nad Betlémem nám všem pomáhá objevovat Boha v našich bližních, a to každý den, nejen o svátku Tří králů.“

Na Tříkrálovou sbírku tradičně navázalo vyhlášení vítězů v soutěži pro děti a mládež „Nakresli tři krále“ s tématem „Jdi za hvězdou, jdi za nadějí“.

Vyučující z jedné ze zapojených škol k tématu soutěže napsala: „Tři králové nás opět oslovili. Vlastně hvězda. Pěkné téma a někteří studenti opravdu našli tu správnou hvězdu... Nedávno

Tříkrálová sbírka 2023. Foto: Liubov Solomina.

jsme řešili téma covidu, vyskytla se další témata, další krize. Když si to člověk uvědomí, vidí, že každého z nás něco trápí, po něčem touží. Některé příběhy nejsou biblické, přenesené tady máme například příběh o touze po vlastní rodině nebo příběh s inspirací z vlastního života: „Můj dědeček dříve pil, a když jsem se narodila, byla to pro něj výzva, aby žil jinak, protože nechtěl, aby si ho vnoučata pamatovala jako alkoholika...“

Do všech kategorií se přihlásilo opět několik desítek mladých výtvarníků a spisovatelů. Na stupínku vítězů stanuli – Hana Spáčilová, MŠ Tvarožná; Alžběta Konečná, ZŠ sv. Voršily Olomouc; Liliana Zdařilová, ZŠ Dvorského, Svatý Kopeček; Veronika Venclíková, Gymnázium Lipník nad Bečvou; Tereza Mazalová, Střední škola polygrafická Olomouc; Dominik Passinger, ZŠ Malá Dlažka Přerov. Tento ročník byl rozšířen o literární soutěž. Vítězkou se stala Veronika Švorčíková, ZŠ sv. Voršily Olomouc.

Tříkrálovou sbírku jsme tradičně ukončili v květnu Dnem pro malé a velké krále. Setkání a poděkování pro všechny Kašpary, Melichary a Baltazary proběhlo 20. května. Sešlo se přes 240 malých i velkých koledníků, výherci soutěže „Nakresli tři krále“ a další dobrovolníci Charity Olomouc. Mezi účastníky nechyběly ani děti z Dětského domova v Olomouci a zařízení FOD Klokánek Olomouc. Po mši svaté, kterou celebroidal otec Tomasz Žurek, se všechny děti sešly v kině Metropol, kde zhlédly film „Myši patří do nebe“, poté proběhlo vyhlášení vítězů výtvarné a literární soutěže a tombola pro všechny účastníky.

Jubilejní 25. ročník Romské pouti 2023

Jubilejní 25. ročník Romské pouti proběhl 20. května na Svatém Kopečku u Olomouce v bazilice Navštívení Panny Marie a v ambitech premon-

strátského kláštera. Tématem letošní duchovní poutě byla „Panna Maria, matka nás všech“. Hlavním celebrantem mše svaté byl již potřetí titulární biskup marcelliánský a pomocný biskup pražský Mons. Václav Malý. Mši svatou sloužil společně s P. Pavlem Ryšavým, Hyacintem Pavlem Kuchtou a dalšími kněžími. Během mše svaté zazněly chvály a svědectví Romů o obrácení k Bohu. „Čas plyne jako voda, a to i přesto, že se někdo dožije třeba 100 let. Z tohoto důvodu je třeba využívat čas ke správným věcem, věnovat pozornost rodině, víře,“ řekl zpěvák z romské kapely a dodal, že je třeba žít tak, abychom se nemuseli u Božího soudu za své činy stydět. Ve svém proslovu připomněl svého bratra, který si prošel těžkým životním obdobím, a teprve víra v Boha ho vysvobodila. „Poté, co jsem si splnil svůj sen vystupovat s kapelou, nastalo období zlomu, kdy jsem přestal být spokojený, dostal se na dno a nechtěl dál žít. Avšak Bůh začal uzdravovat moje srdce, zachránil mě, dal mi nový za-

čátek, svůj život jsem našel v Kristu.“

Následovalo představení divadelního souboru Salesiánského střediska volného času Dona Bosca z Ostravy, které zinscenovalo příběh dívky s růží, která touží druhým darovat své přátelství a lásku, ale je stále zraňována a odmítána, a nakonec daruje svůj život, svůj růží, Ježíši...

Poté se poutníci přesunuli do ambítů premonstrátského kláštera, kde bylo připraveno občerstvení a program pro malé i velké účastníky akce. Děti se zapojily do plnění úkolů z tzv. „Poutníčku“, který je provedl životem Panny Marie zábavnou a hravou formou přes hádanky, omalovánky a tajenky. V rámci programu vystoupilo několik tanečních a pěveckých uskupení Romů z celé České republiky.

Letošních poutníků bylo opět ke čtyřem stům a společně se sešli v duchu letošního motta: „Pano Marijo, dajori le Devleskeri, tu diňal le svetoske o čačikano vudud, sikav amenge le Jeus! Lídža amen kija leste!“, tedy „Svatá Maria, Matko Boží, tys darovala světu pravé světlo. Ukaž nám Ježíše. Veď nás k Němu. Uč nás poznávat a milovat ho...“ slova z modlitby Benedikta XVI.

Dožínky duševní pohody – sklídili jsme bylinky, radost a pohodu

V září jsme se opět zapojili do osvětové kampaně Týdny pro duševní zdraví celodenní akcí Dožínky duševní pohody. Jedná se již o třetí ročník, přičemž letos byla realizována malá konference pro pracovníky Charity na

Romská pout. Foto: Pavel Langer.

Dožínky duševní pohody 2023. Zdroj: archiv CHOL. téma „Trendy v psychiatrické praxi“. Akce Dožínky duševní pohody je určena pro širokou veřejnost a její účastníci si mohli prohlédnout prostory dvorního traktu a zahrad historických budov na Wurmově 7, kde klienti sociálně terapeutické dílny Střediska pro lidi s duševním onemocněním už třetím rokem pečují o parkánovou zahradu.

„Pro naše klienty je akce příležitostí prožít pěkné odpoledne. Někteří se zapojili do příprav včetně samotné realizace akce a jsou na sebe hrdí, jak vše dokázali zvládnout a připravit, další se zapojili jako hosté a dožínkové odpoledne si užili se svými přáteli a rodinami,“ přiblížila Alena Bendoová, sociální pracovnice sociálně terapeutické dílny.

Akce se nesla v duchu bylin a duševního zdraví. Nechyběly tradiční trhy včetně Dobroblešáku a Dobrokvětu, promítání filmu z festivalu Jeden svět, divadlo, improvizачní trénink, ale i improvizачní show skupiny Olivy.

I tento rok se návštěvníci mohli těšit na zajímavé aktivity pro rodiny. Bylo připraveno loutkové i živé divadelní představení. Lidé si mohli nakoupit na trzích, poslechnout živou hudbu, dobře se najíst nebo si užít besedy a promítání filmů s tematikou duševního zdraví.

Rozmanitý program přilákal i letos více než stovku účastníků. I přesto, že každého z nich zaujalo něco jiného, všechny spojovala kromě zájmu o duševní zdraví chuť zažít pohodové odpoledne.

Odborná konference – Lidé bez domova, závislosti, reflektující přístupy

Odborná konference pořádaná Střediskem Samaritán pro lidi bez domova završila tento rok. Po víceleté pauze se Středisko Samaritán opět přihlásilo ke každoroční tradici pořádání odborných konferencí. Tématem bylo „Lidé bez domova, závislosti, reflektující přístupy“. Návrat byl zdůrazněn zvuknými jmény lektorů: MUDr. Zdeněk Faldyna, Mgr. Martin Fojtíček, Dr. Ivo Šelner, Mgr. Leona Martinová a Ing. Branislav Božek a záštitou administrátora olomoucké arcidiecéze a pomocného biskupa Mons. Josefa Nuzíka, náměstkyně primátora statutárního města Olomouce pro sociální věci Bc. Kateřiny Dobrozemské a 1. náměstkyně hejtmana Olomouckého kraje Mgr. Ivo Slavotínka.

Účastníky do tématu uvedl Bc. Alexandr Dvořák ze Střediska Samaritán pro lidi bez domova Charity Olomouc. Ten upozornil, jak důleži-

Konference. Foto: Nadiia Kruzman.

té je proměňovat represivní přístupy v sociálních službách a dávat stranou systémové restriktivní nástroje. Každý člověk má dle něho osobní, nepopsatelnou a nezměřitelnou hodnotu, která stojí za to, abychom společně komunikovali a hledali si k sobě cestu. Právě komunikace mnohdy vede ke zjištění, co za závislostí a problematickým chováním stojí. Odborná konference naplnila očekávání pořadatelů a vytvořila prostor pro sdílení zkušeností, inspiraci, setkání s odborníky a kolegy nad nastoleným tématem.

Život v Charitě je velmi pestrý, kromě popsanych akcí je realizováno mnoho dalších aktivit, které pracovníci pořádají přímo pro klienty a jejich rodinné příslušníky. Například Středisko pečovatelské služby pořádá pro své klienty různé výlety s asistencí nebo vánoční posezení. Středisko pro lidi bez domova ve spolupráci s Dobrým místem pro život pořádá Den lidí bez domova, pracovníci s klienty Domova sv. Anežky se každoroč-

ně zapojují do akce Uklidíme Česko a na Svatém Kopečku kolem baziliky a blízkém okolí provádí důkladný úklid. Pracovníci nízkoprahových zařízení pro lidi bez domova uspořádali Opening párty aneb grilování s dobrým jídlem a hudbou pro své klienty z ulice. Středisko pro osoby s duševním onemocněním pravidelně pořádá posezení pro klienty a jejich přátele s divadelním představením nebo setkání s Otevřeným dialogem. Středisko pro rodiny, děti a osoby v krizi například realizovalo ve spolupráci s Řeckokatolickou farností Mikulášskou nadílku pro děti z Ukrajiny.

Charita Olomouc navázala v tomto roce spolupráci s Řeckokatolickou charitou v Prešově, kdy pracovníci managementu byli společně na duchovním cvičení na Velehradě a následně jsme uskutečnili i výměnnou stáž pro načerpání inspirace, nadhledu a dobré praxe.

Kudy jsme šli v roce 2023

Středisko pro lidi bez domova
Bc. Alexandr Dvořák

Rekonstrukce Wurmovy 5

Domov sv. Kosmy a Damiána, Nízko-
prahové denní centrum a Noclehár-
ny míří k „novotě“. V roce 2023 jsme
zahájili rekonstrukci těchto služeb.
Rekonstrukce musí probíhat za pro-
vozu, takže se přesouváme, mačká-
me, stěhujeme a vymýšlíme, jak to vše
zvládnout s co nejmenším dopadem
na poskytované služby. Proces je to
náročný, ale víme, že odměna bude
veliká. Domov sv. Kosmy a Damiána
získá nové zázemí pro přípravu stravy,
bude posílena bezbariérovost služby
a pokoje budou dvoulůžkové.

**V nízkoprahových službách se
těšíme na prostornější prádel-
nu, komfortnější sprchy a WC
pro naše klienty.**

Noclehárny budou nově přestěhovány
do jednoho křídla objektu, vytvoří tak

prostorově jeden celek, který nabízí
nové uchopení filosofie poskytované
služby. Zkrátka víme, že rekonstrukce
se vším těžkým, co s sebou nese, stojí
za to. Děkujeme charitnímu investič-
nímu týmu, jejich práce v přípravné
a realizační fázi projektu je dechbe-
roucí, moc si toho vážíme.

Psychoterapeutická podpo- ra a svépomoc

Nově nabízíme našim klientům mož-
nost individuální psychoterapeuti-
cké podpory. Na středisku působí na
zkrácený úvazek kolegyně, která je
k dispozici klientům napříč službami.
Nabízený prostor této podpory je na
našem středisku nový, klienti se o na-
bídce postupně dozvídají a sahají po
ní v čím dál větší míře. V roce 2024
budeme aktivitu vyhodnocovat a volit

Střecha nad hlavou. Zdroj: archiv CHOL.

další strategii, jak tuto oblast rozvíjet. V systému poskytovaných sociálních a zdravotních služeb nám tato aktivita dává velký smysl.

Mimo individuální podporu se v roce 2023 na středisku začaly rozvíjet komunitní, svépomocné skupinové aktivity.

Nově vznikla skupina s názvem „Ženám“. Tato skupina nabízí bezpečný prostor pro ženy s bezdomoveckou zkušeností. Do skupiny dochází ženy bez střechy nad hlavou a ženy z azylových bytů. Setkání mají velice volný program, dochází k zajímavým interakcím, sdílení zkušeností a vzájemné podpoře. Výhledově chceme na setkání zvát i ženy, které již nepotřebují podporu sociálních služeb, ženy, které se postavily zpět „na vlastní nohy“.

V rámci nízkoprahových služeb vznikl prostor pro společné aktivní trávení volného času. Program začínal společnou snídaní, kde se pracovník se skupinou domluvil na dopoledním

programu, následovala domluvená akce – většinou péče o veřejný prostor. Na konci programu proběhl společný oběd a zhodnocení akce. Na celé aktivitě bylo zásadní to, že veškeré činnosti vykonával personál společně s klienty. Díky tomu jsme se dostávali do nových situací a vznikaly nové interakce.

Lidé bez domova, závislosti, reflektující přístupy

K tématu jsme v roce 2023 uspořádali odbornou konferenci. Články z akce najdete v druhé části publikace, videa jsou dostupná na youtubeovém kanále Charity Olomouc.

Smyslem konference bylo připomenout, že každého člověka vnímáme jako jedinečnou neopakovatelnou bytost.

Toto pojetí nás vede k trvalé reflexi nastavených služeb pro lidi bez domova. Konference si kladla za cíl oddělit problém závislosti (především alkoholové) od hodnoty či hodnocení člověka. Byl otevřen prostor pro společnou reflexi.

K tématu závislostí jsme v roce 2023 založili odbornou skupinu. Vybraní pracovníci z celého střediska jsou mentorováni v tématu odborníci v oblasti adiktologie a psychoterapie. Získané vědomosti a zkušenosti kolegové aplikují v praxi. Mění své přístupy ke klientům, kteří se závislostí bojují. Revidujeme nastavení služeb s ohledem na reflexi tohoto tématu. Už nyní víme, že jsme se v roce 2018 vydali smysluplnou cestou, když jsme

Nízkoprahové denní centrum. Foto: Ondřej Pokorný.

v pobytových službách začali zavádět kontrolované pití alkoholu.

Závěr

Závěr roku 2023 vnesl do střediska personální změny. Kompletně jsme přeobsadili terénní program. Oznámili jsme změny v zaměstnávání kolegů na DPP/DPČ od roku 2024. Terénní program a vedení střediska našlo nové zázemí ve Chválkovicích, čímž jsme pomyslně propojili trasu mezi službami v centru Olomouce a Domovem sv. Anežky na sv. Kopečku.

To, co je stále před námi, co vnímáme jako palčivé, je nízkoprahové bydlení pro ženy v Olomouci a důstojnější prostory pro provoz zimního nočního centra. S nadějí vyhlížíme

možnost otevření nového objektu na Černé cestě.

Větších či menších změn jsme v roce 2023 zažili mnoho. Děkuji všem, kteří v neklidných dobách zůstávají pevní a loajální. Velké díky kolegům, kteří drží každodenní provoz našich služeb a jsou lidem bez domova nablízku. I přes každodennost tuto službu lidem nechci brát za samozřejmost.

Ať nás v následujících letech provází Bůh a kéž se s důvěrou necháme vést...

Kudy se tam jde? Zdroj: archiv CHOL.

Sklidili jsme bylinky, radost a pohodu

Středisko pro osoby s duševním onemocněním
Bc. Barbora Cigánková, DiS.

Letošní rok byl pro Středisko pro lidi s duševním onemocněním plný změn a zároveň přípravou na změny/transformaci střediska v následujícím roce. Tyto plánované i neplánované změny jsme se snažili proměnit v příležitost a šanci vedoucí k novým věcem.

Služby střediska

Služba Dům sv. Vincence (Sociálně aktivizační služba pro seniory a osoby se zdravotním postižením) je nejdéle fungující službou na našem středisku, přičemž i zde dochází k vývoji a změnám. Od roku 2022 je služba poskytována i terénní formou a je určena lidem s psychotickými a afektivními poruchami od 18 let. Služba je posky-

tována v příjemném prostředí rodinného domu se zahradou, kde je kromě společných prostor určených pro aktivizaci k dispozici i kuchyň s jídelnou a keramickou dílnou. V rámci každodenních aktivit/činností probíhá kurz vaření, aktivity zaměřené na trénink kognitivních dovedností a relaxaci, odpolední klub aj. Služba každoročně umožňuje klientům absolvovat vícedenní pobyty mimo Olomouc.

Sociálně terapeutická dílna Dobrodruhá je primárně poskytována v prostorách charitní prodejny Dobrodruhá. Služba je ambulantní a je realizována především v rámci nácvikových směn, kdy klienti s pracovníky zajišťují jednotlivé činnosti na prodejně a pomáhají s jejím provozem. Během roku se klienti starají i o dvě

Terapeutická zahrada. Foto: Filip Holík.

zahrady. Před třemi lety pomohli s regenerací parkánové zahrady v centru města. Vznikl tak nejen prostor pro pěstování okrasných květin a bylin, ale také zázemí, které využívají klienti a pracovníci Charity. Na farní zahradě v Tršticích vysázeli ovocné keře a byliny a na Černé cestě se zapojili do asanace zanedbaného nevyužitého prostoru, kde po náročnějším terénním zásahu vznikly záhony a travnatá plocha se zahradním domkem. Na oblíbené zahradnické práce navazují aktivity spojené se zpracováním produktů z našich zahrad. Jedná se hlavně o sušení bylinek, ze kterých jsou míchány bylinné čaje nebo jsou využívány do vonných pytlíků, koupelových solí a dalších produktů.

Služba Podpora samostatného bydlení se po celý rok připravovala na svou transformaci do služby Sociální rehabilitace. Transformace proběhla k 1. 1. 2024. Pracovníci připravovali klienty na plánovanou změnu, pracovali na nové metodice a pravidlech služby.

Bydlení sv. Vincence je azylové bydlení pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu chronického duševního onemocnění. V této službě došlo ke změnám v oblasti personální a metodické, vedoucí služby se stala Jarmila Pachtová.

Otevřený dialog v našich službách

na základě dokončení dlouhodobého výcviku Otevřeného dialogu u několika kolegů jsme začali tuto metodu využívat napříč našimi službami a uskutečnili jsme několik intervencí formou Otevřeného dialogu. Jedna-

lo se o tzv. síťová setkání, na kterých mohl být přítomen kdokoli z okruhu klienta, koho si klient na setkání přál. Často se jednalo o rodinné příslušníky klientů, přátele klientů, jejich klíčové pracovníky, opatrovníky, popřípadě další osoby, které jsou pro klienta v jeho životě důležité. Tyto intervence prováděli pracovníci, kteří v minulosti prošli výcvikem OD ve spolupráci s kolegy, kteří byli právě ve výcviku. Dopad těchto intervenčních setkání na naše klienty a rodinné příslušníky nás vede k většímu zaměření na techniky této metody a jejímu hlubšímu a efektivnějšímu využití na našem středisku. Na základě této zkušenosti se budeme snažit zajistit tento akreditovaný výcvik pro další pracovníky napříč všemi službami.

Dožínky duševní pohody – sklidili jsme bylinky, radost a pohodu

dožínky duševní pohody jsou již tradiční střediskovou akcí realizovanou v rámci osvětové kampaně Týdnů

Dožínky duševní pohody. Foto: Nadiia Kruzman.

pro duševní zdraví. Organizátorem je Středisko pro lidi s duševním onemocněním, avšak do jednotlivých aktivit a činností se zapojují i služby dalších středisek Charity Olomouc. V rámci jarmarku se pak prezentují další neziskové organizace sídlící na Wurmově 7 (Maltézská pomoc, Poradna pro ženy a dívky, iPoradna) nebo organizace, s nimiž dlouhodobě spolupracujeme, například Potravinová banka Olomouckého kraje, z. s. Letošní ročník byl zaměřen na rodiny s dětmi, téma se odráželo v besedě s psycholožkou (Udržení duševního zdraví na rodičovské dovolené), prezentaci organizace Snoezelen (attachment) i v doprovodných akcích (loutkové divadlo, workshopy). Dopolední minikonference nabídla setkání odborníků psychiatrické péče s poskytovateli sociálních služeb se zaměřením na téma „Trendy v psychiatrické praxi“. Smyslem celé akce je otevřít veřejnosti aktuální témata z oblasti péče o duševní zdraví s nabídkou možnosti vzájemného setkání.

Charitní obchod Dobrodruhá. Zdroj: archiv CHOL.

Během akce byla zpřístupněna i parkánová zahrada, o kterou se starají klienti Sociálně terapeutické dílny a která bývá běžně pro veřejnost uzavřená.

CHARITNÍ OBCHOD DOBRODRUHÁ

Dobrodruhá je náš charitní obchod s originálními věcmi, ve kterém vždy najdete krásné výrobky z chráněných dílen, výrobky z firem, které svojí činností podporují dobrou věc, nebo kvalitní a autentické věci z druhé ruky. V prostorách obchodu je primárně poskytována služba Sociálně terapeutické dílny a klienti za podpory pracovníků pomáhají zajistit její provoz. Dobrodruhá funguje již čtvrtým rokem, snaží se zlepšovat své služby a rozšiřovat sortiment zboží. Pravidelně se účastní i různých jarmarků a trhů, mezi tradiční prodeje mimo kamenný obchod patří hody ve Slatinicích, Slavnosti keramiky v Galerii Šantovka, vánoční trhy v Kroměříži a další.

Přes veškeré těžkosti a změny, kterými středisko letos procházelo, se díky nasazení pracovníků podařilo zajistit každodenní kvalitní fungování služeb. Děkujeme i všem dalším kolegům a přátelům, kteří naše služby a klienty podporovali nebo s námi spolupracovali.

„Zkus druhým ukázat srdečnou lásku a tvář veselou. Ptáš se, jak se může člověk usmívat, když je srdce smutné? Není podstatné, je-li tvoje srdce veselé nebo ne. To není pokrytectví, neboť láska spočívá ve vůli!“ (sv. Vincenc

Návrat ke kořenům

Středisko pečovatelské služby

Bc. Jitka Weigelová

Rok plný změn a co se naopak nemění

Rok 2023 byl pro Středisko pečovatelské služby ve znamení mnoha velkých změn. Ačkoliv má pečovatelská služba více jak třicetiletou tradici, vyvíjí se stejně rychle, jako se proměňuje společnost a prostředí. Změny nejsou snadné, přinášejí spoustu náročných situací, ale vždy dodávají i nový impuls a příslib něčeho pěkného.

K poslednímu září 2023 opustila post vedoucí Střediska pečovatelské služby paní Jarmila Pachtová. Rozhodla se tak po 33 letech strávených v pečovatelské službě. Charitu Olomouc však neopustila úplně, přešla pouze v rámci organizace na jiné středisko. Od října 2023 je novou vedoucí Střediska pečovatelské služby Jitka Weigelová, která doposud zastávala post zástupkyně. Před koncem roku jsme se také potýkali s nedostatky v personálním obsazení pečovatelek, ale podařilo se nám vybrat nové kolegy, kteří náš tým nejen doplnili, ale i obohatili o své zkušenosti, nadšení a pracovní nasazení.

Koncem loňského roku se zázemí pečovatelské služby přestěhovalo do nových prostor v příjemné lokalitě Olomouc - Chválkovice. Stěhování to nebylo lehké. Na původních adresách v Olomouci – Nových Sadech a ve Velké Bystřici jsme působili mnoho

let a tato místa nám nezapomenutelně přirostla k srdci. Každý z nás měl své místočko, oblíbený kout a krásně vysezenou židli. Znali jsme všechny možné trasy, jak se co nejrychleji dostat k uživatelům nebo naopak, jak dorazit včas zpět na poradu. Potkali jsme v okolí známé tváře sousedů a mohli se spolehnout na tradiční nabídku místních prodejen potravin nebo restaurací. Najednou se vše změnilo a my si pomalu zvykáme na nové sousedy, znovu hledáme nejlepší cesty, jak se dostat co nejrychleji k našim uživatelům, a zabýdlujeme si každý svůj pohodlný koutek.

S novou adresou jsme získali krásné velké prostory, které nabízejí nejen místo k práci, ale také k odpočinku, setkávání se, sdílení každodenních radostí i případných těžkostí.

Slovy naší kolegyně Jany Černoškové: „Po třech letech se vracím zpět na své místo sociální pracovnice. Vrátila jsem se v době, kdy měla pečovatelská služba před sebou obrovský životní krok. Stěhování. Je to pro službu velká událost. Roky se potýkala s nedostatkem místa. Pociťoval to snad každý pracovník, který službou prošel. Chybělo

Na novém pracovišti. Zdroj: archiv CHOL.

denní světlo, čerstvý vzduch, soukromí při schůzkách a jednáních, klid na práci, místo na parkování, místo pro skladování pomůcek. Tím vším se teď služba obohatila. Mně osobně udělalo velkou radost, že mám stůl u okna. Je to vlastně velmi prostá věc, ale právě toto mi v kanceláři nejvíc chybělo – denní světlo a čerstvý vzduch, které žádná ventilace a zářivka nenahradí.“

Dalším tématem byla pro nás v loňském roce digitalizace a související technologie. Abychom lépe využili čas pracovníků a mohli se v co největší míře věnovat našim uživatelům, vybavili jsme pracovníky tablety. Chvilí trvalo, než jsme si na novinky zvykli, ale ukazuje se, že to byl správný krok.

Zároveň pracujeme s možnostmi digitálních technologií a jejich využití směrem k uživatelům.

Nechceme nahrazovat lidský kontakt a individuální přístup, ale podpořit naše uživatele, aby jejich pobyt a další

setrvání ve známém domácím prostředí pro ně byly bezpečné a zároveň nelimitovaly potřebu sociálních kontaktů.

Co znamenají změny pro naše uživatele?

Především závěr roku byl pro naši službu skutečně turbulentní. Díky tomu, že můžeme čerpat z pevných základů a dlouhé historie, podařilo se vše zvládnout tak, aby naši uživatelé nepocítili nedostatky v péči a zůstala zachovaná kvalita, rozsah a standard poskytovaných služeb. I přesto, že jsme museli opustit zavedené středisko ve Velké Bystřici, rozsah péče v této lokalitě jsme nijak neomezili. Je pro nás důležité, že se dokážeme k uživatelům dostat včas a zajistit jim takové služby, které jsou pro ně potřebné. I přes materiální a personální nedostatky zvládáme poskytovat mnohdy nadstandardní péči, jak se můžete dočíst v příběhu paní Boženy.

Paní Božena se vrátila z nemocnice po zlomenině krčku. Byla odkázána na lůžko, a tudíž na pomoc druhých. Pomáhala jí vzdálená rodina, jejíž členové chodili do zaměstnání a do školy. Rodina uživatele pomáhala s financemi, osobní hygienou a s přípravou stravy. Paní Božena s rodinou oslovila pečovatelskou službu s prosbou o zajištění pomoci v ranní hygieně. Po zavedení péče se však rodina později s uživatelkou kvůli osobním sporům neshodla a jejich vztahy byly vážně narušeny. Paní Božena kontaktovala pečovatelskou službu a oznámila, že se svou rodinou už není v žádném kontaktu a potřebuje zajistit větší pomoc, jelikož ve svém okolí nemá nikoho, kdo by jí nadále pomáhal. Později pečovatelské službě volala i rodina paní Boženy se stejným oznámením. Uživatelka potřebovala zajistit pomoc s osobní hygienou a přípravou stravy akutně v daný den. Kapacita služby výrazné navýšení péče umožňovala a absence pomoci ze strany rodiny

byla ihned nahrazena. Problém však vznikl v oblasti financí. Uživatelka neměla ani nechtěla využívat internetové bankovníctví a zároveň nebyla mobilní. Bylo tedy vyloučeno například otevřít poštovnímu doručovateli pro převzetí důchodu či si vybrat peníze v bankomatu. Zároveň bylo třeba platit služby spojené s bydlením, stravou či pomocí pečovatelské služby. Uživatelka žádala i v této oblasti o pomoc pečovatelskou službu. Pečovatelská služba však nemá kompetenci hlouběji řešit finance a jakkoliv s nimi nakládat. Sociální pracovnice služby zprostředkovala uživateli kontakt na Dluhovou poradnu Charity Olomouc. Finanční situace uživatelek byla s pomocí pracovníka dluhové poradny ošetřena a uživatelka nyní aktivně s penězi nakládá.

Naše další aktivity

V průběhu roku jsme se nezaměřovali jen na péči o uživatele a jeho domácnost, ale také na společenský život

Ze života pečovatelské služby. Foto: Pavel Langer.

a posílení sociálních kontaktů. Vyrazili jsme s uživateli na výlet do Arcidiecézního paláce, navštívili charitní Dětskou skupinu Lištička. Podařilo se nám vydat velikonoční a vánoční číslo časopisu Alžběta. Službu jsme podpořili prodejem vánočního punče na Horním náměstí, účastnili jsme se poutě na Svatý Hostýn, abychom poděkovali za naši službu, uživatele a pracovníky.

Velkou pomocí ve službě je také naše Půjčovna kompenzačních pomůcek. Díky stěhování na novou adresu máme půjčovnu pod jednou střechou a můžeme tak naplno využít její potenciál. V edukační místnosti probíhají zácviky nejen pracovníků našeho střediska, ale také kolegů z jiných služeb včetně veřejnosti. Pracovnice půjčovny poskytují také odborné poradenství, pořádají přednášky pro studenty a účastní se s edukačním programem táborů pro seniory.

Ve víru všech událostí je pro nás důležité obracet se k tomu, co je stále a neměnné, na čem je naše služba postavena.

Opíráme se především o společné hodnoty – lásku, bezpečí a společenství. Jsme na blízku lidem, kteří nás potřebují, pečujeme o ně s láskou a respektem.

Poskytujeme jim bezpečný a důstojný prostor, kde mohou strávit závěr svého života. Podstatou služby je péče ve známém domácím prostředí, což umožňuje uživatelům zachovat co největší míru nezávislosti, pohodlí a kvality života, i když čelí zdravotním nebo sociálním výzvám.

Malé zázraky v každodenním životě

Středisko pro rodiny a krizovou pomoc

Mgr. Jitka Laštůvková

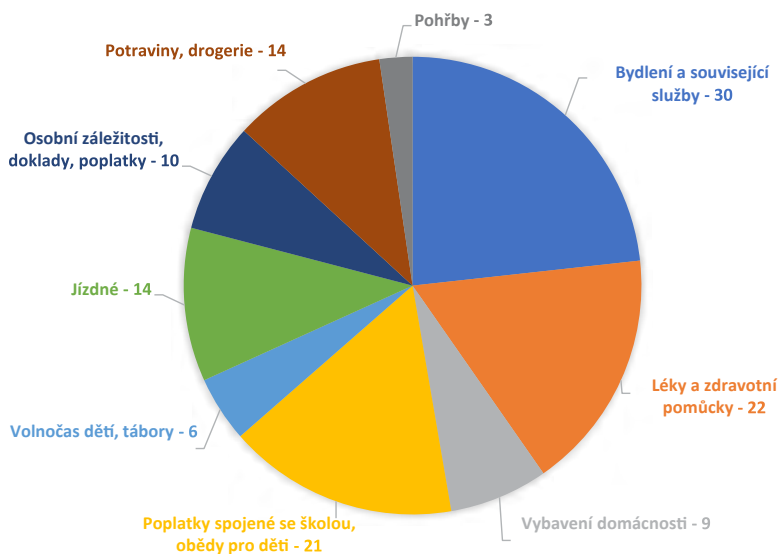
V duchu profesionalizace a síťování

Napříč všemi službami střediska jsme se v průběhu celého roku věnovali dlouhodobějšímu a specializovanějšímu vzdělávání. Vycházeli jsme především z kauzistik klientů, aby služby mohly být poskytovány kvalitněji s ohledem na potřeby klientů. Celý tým služby NZDM tak absolvoval výcvik Kids' Skills, který se zaměřuje na praktický trénink přístupu zaměřeného na řešení při práci s dětmi. Šest pracovníků střediska absolvovalo 56hodinový kurz Krizové intervence

od REMEDIUM Praha, o.p.s. Tento kurz byl připraven na klíč přímo pro Charitu Olomouc a celkem se ho zúčastnilo 17 pracovníků.

V rámci dlouhodobého vzdělávání jsme se účastnili kurzů Práce s traumatizovaným klientem a Problematika smrti a doprovázení.

Mimo vzdělávání klademe velký důraz také na síťování a na absolvování stáží ve službách či organizacích, na které odkazujeme naše klienty, a také na služby, v nichž hledáme inspiraci. Jednalo se například o dvoudenní

Čerpání finanční pomoci dle účelu.

stáž v NZDM KamPak?, dále o jednodenní či kratší stáž v Centru duševního zdraví či ve CPIC. Pracovníci se zúčastnili také společného setkání s OSPOD a neziskovými organizacemi, kde došlo k vzájemnému představení služeb.

Den otevřených dveří na NZDM

Ve dnech 3. a 5. října 2023 uspořádalo NZDM Etapa v rámci Týdne sociálních služeb dny otevřených dveří. Pozvána byla odborná veřejnost (OSPOD, základní a střední školy v Olomouci, neziskové organizace). Cílem dnů bylo oslovit nejen nové zájemce o službu, ale také představit veřejnosti a odborníkům transformaci sociální služby. NZDM připravilo tematické workshopy, díky kterým sociální pracovníci přiblížili svět sociální práce s dětmi a mládeží. Zájem o workshopy projevila ZŠ Vejvodského Olomouc s počtem 18 žáků a Gymnázium Německého řádu v Olomouci s celkem 11 žáky. Gymnázium projevilo zájem o další prohlídky i mimo dny otevřených dveří s cílem seznámit studenty se sociální prací a službami. Kromě výše zmíněných nás navštívili také studenti VOŠ sociální Caritas či učitelé speciální ZŠ a SŠ pro sluchově postižené v Olomouci.

Finanční pomoc

Tento užitečný nástroj využívají všechny sociální služby Střediska pro rodiny a krizovou pomoc, především rodiny, ale i jednotlivci v náročných situacích. Finanční pomoc je poskyto-

vána zpravidla klientům služby, kteří k řešení své situace přistupují aktivně a finanční pomoc je z našeho pohledu smysluplná, tzn. pomůže k řešení problémů z dlouhodobého hlediska.

V roce 2023 bylo poskytnuto celkem 129 finančních pomoci v celkové výši 511 283 Kč, viz graf rozdělení dle účelu.

Opakovaně je nejčastěji a v největší výši poskytována přímá pomoc na výdaje spojené s bydlením.

Dobrokvět

Středisko od roku 2023 pořádá benefiční prodej květin s názvem Dobrokvět. Na počátku této akce stála myšlenka, že stejně jako o květinu, tak i o rodinu je třeba pečovat. Cílem této akce bylo jednak získat finanční prostředky na finanční pomoc rodinám, jednak zviditelnit služby střediska a představit se široké veřejnosti. V roce 2023 proběhl v květnu v rámci

První Dobrokvět. Zdroj: archiv CHOL.

Vánoční dárky. Zdroj: archiv CHOL.

Dne rodin benefiční prodej, další na podzim při příležitosti akce Dožínky duševní pohody.

Výtěžek obou benefičních prodejů byl 24 317 Kč.

Vánoční dárky

Stalo se již tradicí, že ve spolupráci se Slezskou diakonií a jejich akcí Dárky v krabicích od bot zprostředkováváme vánoční dárky klientům našich služeb.

Letos se díky této akci vybralo přes 250 dárků, které jsme předali rodinám.

Dárky tak pod stromečkem našly nejen děti, ale i jejich rodiče, pro mnohé to byl často jediný dárek, který dostali. Do akce se zapojila řada jednotlivců a rodin, tradičně například obec Přáslavice, ZŠ Klenovice na Hané nebo zaměstnanci vazební věznice Olomouc.

Radosti roku 2023

Hned na začátku roku se nám podařilo přestěhovat službu Krizové pomoci a službu Dluhové poradny do nových a mnohem vhodnějších prostor, což ocenili především klienti využívající pobytovou formu služby.

Velmi pozitivně hodnotili prostory a umístění krizového bytu.

Byli jsme také svědky malých zázraků, kdy nám lidé na středisko darovali opakovaně dárkové poukázky na nákup potravin pro naše klienty. Díky těmto poukázkám si mohly naše klientské rodiny zajistit mimo jiné i štedrovecerní večeři.

Další radostí pro nás bylo také získání financí pro projekt „Společně nacházíme cestu“ služby NZDM v rámci nadačního fondu Albert. Tyto prostředky budou využity na podporu vzdělání či osobnostního rozvoje našich klientů.

Naše ordinace

Mgr. Vendula Vičarová

Charita Olomouc provozuje dvě ordinace pro osoby bez přístřeší:

Ordinace praktického lékaře

Ordinace funguje od roku 2007. Ordinace propojuje sociální a zdravotní oblast a tvoří klíčový komunikační bod při řešení problematiky bezdomovectví v Olomouci. Počítá se specifiky pacientů bez domova a tím snižuje tlak na běžné zdravotní služby. Ročně tuto ordinaci vyhledá cca 600 osob a je poskytnuto 5 000 ošetření.

Ordinace psychiatra

Ordinace psychiatra vznikla v roce 2020 a během loňského roku fungovala stabilně. Smyslem ordinace je předně řešit situaci lidí bez domova bez psychiatrické péče a předcházet tak stavům dekompenzace a správnou diagnostikou zlepšovat jejich situaci

Ordinace praktického lékaře. Zdroj: archiv CHOL.

a soužití ve společnosti. V loňském roce ji navštívilo cca 106 pacientů a bylo provedeno cca 490 ošetření. Nepodařilo se však dosud uzavřít smlouvu s OZP, a tak pacienty této ZP ošetřujeme bezplatně.

Ordinace praktika 2023

Ordinace praktického lékaře je již dlouhá léta neodmyslitelnou součástí služeb, které Charita nabízí lidem bez domova. Kromě ambulantní péče poskytované přímo v ordinaci se podílí také na zajištění péče o pacienty bydlící v našich zařízeních pro nesoběstačné klienty – Domově sv. Anežky a Domově sv. Kosmy a Damiána.

Tak jako v předchozích letech, pacienti ordinace zůstávají takoví, jaké je známe – lidé bez domova, což dodává specifičnost tomuto zařízení. I rok 2023 potvrdil, že ordinace je nezbytná, pacienty stále vyhledávaná a využívána. Poskytli jsme péči 610 pacientům, provedli jsme 5 490 ošetření. Lze říct, že bez naší fungující ordinace by spousta klientů svůj zdravotní stav neřešila. Kromě obvyklých diagnóz, které se léčí v kterékoliv jiné ordinaci praktického lékaře, se u nás setkáváme s velkým množstvím poranění – provedli jsme 570 převazů, nebo s parazitárními nemocemi – 57 ošetření. Jak už bylo uvedeno, nejvýraznější odlišností naší ordinace od běžných ordinací je v mnoha případech problematické chování našich pacientů. Velmi často přicházejí pod

vlivem alkoholu či drog, setkáváme se s manipulativním chováním – kvůli předpisu návykových léků, vystavováním různých potvrzení nebo neschopenek, velmi často jsme limitováni nespoluprací z jejich strany – nedodáváním lékařských zpráv z ošetření na urgentu nebo v odborných ordinacích. Toto je pro nás velmi zatěžující, protože tak v podstatě stále začínáme s léčbou znovu, není možné navázat na již provedená vyšetření. Nebo nás to takto nutí žádat o zaslání zpráv, což představuje administrativu navíc. Ztráty vystavených receptů nebo již vyzvednutých léků nejsou ojedinělé. Obtížné jsou situace, kdy nemálo našich pacientů v nemocnici podepíše negativní revers k hospitalizaci, ocitnou se opět v naší ordinaci, a my již nemáme prostředky k adekvátní léčbě jejich zdravotního stavu. Důvody, proč nechťejí zůstat v nemocnici, jsou různé – např. nemožnost kouřit na pokoji, nutná abstinence, nutnost dodržovat režim nebo vůbec odlišnost života, který tito lidé žijí na ulici oproti životu v nemocnici. Mnoho našich pacientů se ocitlo na ulici nebo v tíživé situaci kvůli neléčenému psychiatrickému onemocnění, což také ovlivňuje způsob a možnosti ošetření v ordinaci praktického lékaře. Velkou pomocí je pro nás fungování charitní psychiatrické ordinace. Byť je často chování našich pacientů nestandardní, vnímáme jejich vděčnost za poskytnutou péči, za dostupnost ordinace v komplexu ostatních služeb Střediska pro lidi bez domova. Spolupráce s těmito službami je nedílnou součástí ordinace. Problémy zdravotní a sociální se u všech našich pacientů prolínají a jejich řešení je dalším specifickým prvkem našeho za-

řízení. Zhruba polovinu našich pacientů jsme řešili napříč službami, aby jim bylo poskytnuto všechno, co potřebují nejen po stránce zdravotní, ale i sociální. V rámci spolupráce se sociálními službami je možnost „leženky“ – třídní pobyt na nocležně k doléčení akutního onemocnění – toto bylo poskytnuto asi 80krát. Ve spolupráci se sociálními službami jsme vícekrát zajišťovali pomoc klientům nemohoucím, kteří byli do areálu Charity přivezeni ze zdravotnického zařízení bez předchozí domluvy, neměli zajištěno bydlení a byli nám zde ponecháni.

Naše ordinace provedla také 741 ošetření občanů Ukrajiny, byť toto není primární zaměření naší ordinace.

Ačkoliv jsou naši pacienti limitováni svým způsobem života a vnímáním priorit, jsou mezi nimi takoví, kteří svůj zdravotní stav řeší, nejen když jde o akutní záležitost. Podařilo se nám provést více než 100 preventivních prohlídek. Díky rozvíjícímu se přístrojovému vybavení jsme byli schopni provést kolem 100 vyšetření EKG. Běžnou součástí našich vyšetření při podezření na infekci je vyšetření CRP – díky přístroji, který ordinace vlastní. Veškeré přístrojové vybavení velmi ulehčuje našim pacientům a potažmo personálu, neboť při odesílání do poliklinik se nelze spolehnout, že pacient vyšetření opravdu absolvuje.

Už bylo zmíněno, že ordinace zajišťuje zdravotní péči v charitních zařízeních pro lidi se sníženou soběstačností. Jednou týdně do Domova sv. Anežky na Sv. Kopečku jezdí ordinovat lékař ordinace, zdravotní sestra tam péči poskytuje i vícekrát v týdnu dle potřeby.

Kazuistika

Pacient (roč. 1968) žijící pod mostem v Olomouci s trvalým bydlištěm Vrbno pod Pradědem se začátkem r. 2023 vrátil z LDN. Byl přivezen sanitkou na Charitu, zde v ordinaci odevzdal zprávy z LDN, měl zásobu léků na několik dní. Slíbil, že se za tři dny dostaví k vystavení receptu, aby mohl pokračovat v medikaci. Do ordinace se však nedostavil. Sestra z ordinace společně s terénními pracovníky jej proto navštívila v jeho bydlišti pod mostem a dodala mu aspoň některé léky ze zásob ordinace. Pacient opět slíboval, že do ordinace přijde a bude dodržovat léčebný režim. To se však za celý rok nestalo. V ordinaci se objevil až v listopadu 2023 s dekompenzovanou hypertenzí vzhledem k neužívání léků. Byl zaléčen a podařilo se, že od listopadu do prosince přišel ještě několikrát na kontrolu. Ve spolupráci se sociálními pracovníky se hledalo řešení jeho sociální situace, která měla výrazný podíl na zhoršování zdravotního stavu. Jednalo se o přijetí do Domova sv. Kosmy a Damiána nebo umístění do LDN – pokud by bylo volné místo. Nicméně volné místo v LDN se pro pacienta nabízelo až v prosinci, kdy se pán dostavil do ordinace s velkým vyčerpáním, příznaky svědčily pro pneumonii. Nakonec bylo nutné pacienta odeslat místo do LDN na urgentní příjem.

Muž (roč. 1959) žijící ve squatu na okraji Olomouce. Po mozkové příhodě v r. 2022 s lehkou afázií, trpící inkontinencí. Občasný uživatel alkoholu nad míru. Ačkoliv žije ve squa-

tu, svůj zdravotní stav se snaží řešit a chodit na kontroly, přináší zprávy z odborných ambulancí, více méně pravidelně si chodí předepisovat léky a inkontinenční pomůcky. Ordinance je proto pro něj nezbytná a využívaná. V únoru 2023 se u něho podařilo provést celou preventivní prohlídku včetně odběrů krve a natočení EKG. V listopadu se pacient dostavil ve velmi zhoršeném stavu, roztřesený, vyhublý, nějakou dobu neužíval léky na hypertenzi. Nebylo možné, abychom ho v tomto stavu nechali odejít zpět do squatu. Podařilo se zajistit mu místo v LDN následující den a do té doby ponechat pacienta na ležence v rámci nocležny Charity.

Ordinance psychiatra pro lidi v nouzi

PROVOZ ORDINACE

Ordinance psychiatra pro lidi v nouzi byla založena na konci roku 2020 s ohledem na četný výskyt psychických potíží, poruch a nemocí mezi lidmi bez domova. Potřebnost psychiatra, který bude schopen poskytovat péči bez dlouhého čekání a s pochopením pro specifika lidí v nouzi, se totiž ukazovala nejen u lidí bez domova, ale i přímo ve službách věnujících se lidem s duševním onemocněním, kteří jsou ohroženi bezdomovectvím.

Ordinance je v provozu 3× týdně 4 hodiny (z čehož cca hodina slouží administrativě – psaní dekurzů, vyžádaných zpráv atd.) a její chod zajišťují 2 lékaři psychiatři (jeden na pracovní poměr 0,1 úvazku, jeden formou

DPP) a 2 zdravotní sestry (DPP). Ordinance je umístěna v objektu na Wurmově 5, kde se nachází jak sociální služby, tak ordinace praktického lékaře pro lidi v nouzi.

V roce 2023 ordinaci navštívilo 106 pacientů. Počet ošetření vzrostl na 490. Smlouvu máme uzavřenou se všemi zdravotními pojišťovnami kromě Oborové zdravotní pojišťovny (OZP).

SPECIFIKA ORDINACE

Obecně délka psychiatrických výkonů je často výrazně vyšší než např. u praktika nebo jiných odborností – komplexní vyšetření psychiatrem 2 hodiny, cílené vyšetření 1 hodina, kontrolní vyšetření 30 minut atd. U lidí v nouzi je mnohdy časová dotace ještě vyšší, protože mají nižší kognitivní schopnosti, nemají předchozí zdravotní zprávy atd.

Lidé v nouzi:

- mají potíže chodit na pravidelné kontroly (cca 50 % nepřijde v objednaný termín, ale přichází dříve či později);
- mají nižší hygienický standard a přichází pod vlivem alkoholu (v ordinaci tolerujeme do 0,8 ‰);
- trpí duálními diagnózami (např. závislost na alkoholu + psychotické onemocnění);
- nemají na doplatky na léky, což u psychiatrických léčiv jsou někdy desítky nebo i stovky korun;
- potřebují někdy okamžitou intervenci (bez objednání a čekání několik týdnů).

Vzhledem k rizikům ztráty či zneužívání psychiatrických léčiv předepisují lékaři naší ambulance léky zpravidla jen na 3 až 4 týdny.

Zásadní roli v úspěšnosti léčby také hraje úzká spolupráce se sociálními pracovníky (tzv. „klíčovými pracovníky“) pacientů a vůbec spolupráce se sociálními službami, které pacienti využívají. Je to právě sociální pracovník, který může podpořit pravidelné užívání medikace či pravidelné kontroly u lékaře.

STATISTICKÁ DATA

V roce 2023 ošetřila podle dostupné databáze ambulance 106 pacientů a bylo poskytnuto 490 ošetření a provedeno 702 lékařských výkonů. Což je téměř dvojnásobný nárůst pacientů oproti předchozímu roku 2021. Bezplatně bylo ošetřeno 11 pacientů (69 lékařských výkonů), protože není uzavřena smlouva s Oborovou zdravotní pojišťovnou.

Počty pacientů a ošetření

	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
Počet pacientů	62	107	106
Počet ošetření	208	399	490

Vše pod jednou střechou

Centrum materiální pomoci

Bc. Sandra Valovičová

Rok 2023 byl zlomový pro činnost Centra materiální pomoci (CMP). V lednu proběhlo stěhování do skladových prostor bývalých Hanáckých kasáren v Koželužské ulici v Olomouci. Díky tomu se všechna výdejní místa spojila do jedné lokality a klienti tak už nemuseli navštěvovat chladný a velmi neatraktivní sklad nábytku na Tomkově ulici a poté se ještě přesouvat do dalšího skladu domácích potřeb či šatstva ve výdejně v bývalé prodejně Samaritán na Wurmově ulici. Na konci března se nám podařilo přestěhovat i šatník KACPU pro lidi z Ukrajiny do prostor Centra materiální pomoci. Tato postupná transformace skladových prostor umožnila vznik inovativního projektu CMP.

Největší a nejzásadnější činností CMP je výdej potravinové pomoci.

V průběhu roku jsme neustále pracovali na zlepšování našich služeb tak, abychom mohli podporu lidem v nouzi poskytovat cíleně a efektivně. Naším posláním je podporovat osoby a rodiny žijící v akutní hmotné či finanční nouzi distribucí potravin, které nám poskytuje náš dlouhodobý a spolehlivý partner Potravinová banka Olomouckého kraje (PBOL). Kromě pomoci sociálně slabším vrstvám obyvatelstva má naše vzájemná spolupráce mnohem hlubší přesah i z environmentálního hlediska – naší

společnou snahou je zabránit plýtvání potravinami, které ještě mohou být využitelné.

Určujícím tématem aktivit CMP v uplynulém roce bylo zmírnění dopadů inflace a zhoršující se socio-ekonomické situace obyvatel v Olomouckém kraji vlivem dozrávající pandemie a válečného konfliktu na Ukrajině. Prostřednictvím služby byla poskytována podpora osobám, které se nacházejí v náročné životní situaci způsobené nedostatkem finančních zdrojů k zajištění základních životních potřeb, jako jsou potraviny či drogerie.

Vzhledem k této skutečnosti jsme zaznamenali neustálý nárůst poptávané pomoci ze strany veřejnosti, zejména ohrožených skupin, jako jsou matky samoživitelky, váleční uprchlíci z Ukrajiny, vícečetné rodiny s dětmi a senioři v tíživé situaci.

Abychom zajistili adresnou a adekvátní pomoc, zahájili jsme jednou týdně registrační den pro nové zájemce.

Díky této možnosti se o pomoc a podporu mohou ucházet i lidi z řad široké veřejnosti, kteří běžně nevyužívají služby Charity Olomouc.

Skupina vybraných sociálních pracovníků byla proškolená a s každým klientem služby bylo provedeno sociální šetření o potřebnosti materiální a potravinové pomoci. Na základě

tohoto šetření je určena délka a frekvence poskytování podpory klientovi. V tomto kontextu jsme také navázali užší spolupráci s dalšími organizacemi v Olomouci, jako je například Člověk v tísni, CPIC, Raná péče, MMOL.

Výdej potravin jsme odstartovali pilotním výdejem pro stávající klienty Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Začínali jsme pozvolna, při prvních výdejích jsme přerodělovali potraviny do balíčků zhruba pro 15 až 20 rodin, výdej pro registrované klienty probíhal třikrát týdně.

Zároveň jsme poskytovali i výdej potravin pro pobytové služby Charity Olomouc a pravidelně jsme zásobovali i kuchyň a jídelnu nízkoprahového denního centra.

Po několika měsících fungování výdejny potravin formou předpřipravených balíčků jsme zaznamenávali neustálý nárůst zájemců o potravinovou pomoc. Bylo jasné, že při zachování statu quo bude situace dlouhodobě neudržitelná a my nebudeme schop-

ni efektivně distribuovat potraviny a poskytovat pomoc narůstajícímu počtu žadatelů. Naším výchozím bodem bylo poskytnout klientům větší svobodu výběru potravin, zefektivnit výdej a distribuci a samozřejmě snížit plýtvání potravinami, které dostáváme z PBOL a od dárců. A tak se zrodil nápad otevřít sociální „obchůdek“. Samoobslužná výdejna vypadá jako menší obchod, avšak chybějící ceny prozradí, že se nejedná o běžnou prodejnu.

Rychlý průzkum ukázal, že obdobný koncept zatím v naší zemi neexistuje, tudíž bude třeba od základu vymyslet a nastavit pravidla, jak takový „obchůdek“ provozovat. Inspirací se pro nás stal systém samoobslužných výdejen potravin, který už několik let funguje v Nizozemsku. Vývoj distribuce potravin sociálně slabším obyvatelům probíhal podobně i tam – výdejny potravinových balíčků byly postupně nahrazeny konceptem sociálních obchůdků či supermarketů. Dle jejich zkušeností se jednalo o pozitivní krok vpřed, který dával smysl a plnil účel – koncept obchodu představuje pro klienty příjemnější způsob distri-

Výdej potravin. Zdroj: archiv CHOL.

buce potravin. Mají větší svobodu při výběru produktů, protože si mohou sami při návštěvě vybrat potraviny dle vlastních představ a chutí (samozřejmě i v závislosti na tom, co a v jakém množství máme aktuálně k dispozici v regálech).

Jde o odlišný přístup oproti předchozímu, kdy klienti pasivně přijímali potravinové balíčky, které pro ně připravoval někdo jiný.

Při výběru produktů musí samostatně přemýšlet o tom, jak budou hospodářit s tím, co si sami vybrali. Množství poskytovaných potravin nemá nahradit plnohodnotný rodinný nákup, měl by ale vystačit na přípravu celodenní stravy na několik dní. Klienti jsou podle počtu členů domácnosti rozděleni do kategorií s barevným označením, na regálech s potravinami je uveden počet kusů, který mohou ve své kategorii odebrat. Samozřejmě zohledňujeme, že rodina se čtyřmi dětmi potřebuje více než rodina se dvěma dětmi nebo jednočlenná domácnost.

Od září 2023, kdy jsme odstartovali nový přístup, zaznamenáváme pozitivní výsledky. Kromě toho, že se nám daří plnit a překonávat cíle ve smyslu kvantity vydaných potravin a podpořených osob, vnímáme i kvalitativní posun v další oblasti – příjemným bonusem je prostor pro rozhovor a socializaci, a to nejen mezi klienty navzájem, ale také mezi členy týmu CMP a klienty.

Nyní jsme s klienty více v kontaktu, můžeme si s nimi povídat, ale i více naslouchat jejich potřebám.

Některé klienty už známe podle jména, zejména osamělí senioři s námi rádi prohodí pár slov. Samotní klienti si od začátku pochvalují změnu a jsou vděční za tento lidský a důstojnější přístup.

Činnost a aktivity CMP závisí do velké míry na podpoře veřejnosti.

S potěšením můžeme konstatovat, že i nadále trvá zájem pomáhat lidem v tíživé životní situaci.

Formou sbírek nás pravidelně podporují farnosti, firmy i jednotlivci. Výdej materiální pomoci probíhá dvakrát týdně, ve stejném čase nám dárci mohou rovněž poskytovat darované ošacení, domácí a kuchyňské potřeby či nábytek. Ve spolupráci s PBOL se vždy na jaře a podzim účastníme celorepublikové Sbírký potravin. Veřejnost má zájem pomáhat aktivně nejen při sbírce, ale také celoročně – mnoho dobrovolníků s námi spolupracuje dlouhodobě, pomáhají nám při výdeji potravin, materiální pomoci, s tříděním šatstva nebo také s rozvozem potravin pro imobilní klienty. Díky jejich podpoře jsme dokázali proměnit Centrum materiální pomoci v místo s komunitním charakterem a příjemnou atmosférou pro všechny.

Dobrovolnictví má mnoho podob

Centrum dobrovolnictví Dagmar Hubená

Dobrovolnictví se v naší organizaci postupně obnovuje (po epidemii covidu-19 a migraci lidí z Ukrajiny, kdy obě tyto situace měnily formu a míru zapojení dobrovolníků) a stabilizuje. Dobrovolníci se opět zapojují do činností ve službách i do ostatních aktivit Charity Olomouc. Zároveň dochází k proměnám, které vyplývají z předešlého období, a tyto změny se promítají do způsobu jejich zapojení do dobrovolnických činností. Naši současní dobrovolníci více vyhledávají aktivity jednorázové a krátkodobé. I z toho důvodu některé dlouhodobé činnosti byly ukončeny (např. projekt Liška online, doučování online v domácnostech) a u nových hledáme správnou formu.

Rok 2023 se nesl v duchu stabilizace a obnovy zapojení dobrovolníků do běžných činností v Charitě Olomouc. Dobrovolníci opět podporují všechny naše služby a zapojují se do různých činností a aktivit, které se zaměřují na volný čas našich klientů nebo péči o ně. Mimo služby pomáhají se sbírkami ať už finančními, nebo materiálními. Mezi nejznámější patří Sběrka potravin, která pomáhá zajistit potraviny pro rodiny a osoby v nouzi a probíhá dvakrát ročně pod záštitou České federace potravinových bank.

Dobrovolníci pomohli vybrat přes 6 tun potravin, což je přibližně 13 780 porcí jídla.

Významnou roli u nás mají dobrovolníci u Tříkrálové sbírky, kde je jejich role naprosto nezastupitelná, zapojuje se na 1 689 osob, přičemž asi 54 % tvoří děti.

Kromě sbírkových činností dobrovolníci pomáhají rovněž při zajištění akcí pro veřejnost, naše klienty nebo benefice. Pomáhají s realizací nebo zajištěním občerstvení, protože dokáží napéct ty nejlepší buchty a cukroví (např. koleda na svátek Tří králů, Romská pouť 2023).

Mezi další doprovodné činnosti, které pomáhají v různých oblastech, patří pletení ponožek a příkrývek pro

Sběrka potravin 2023. Zdroj: archiv CHOL.

lidi bez domova, šití plátěných pytlíků či jiných drobností určených na beneﬁční prodej.

Na dobrovolnictví je krásná rozmanitost, která se promítá i do různorodosti osob dobrovolníků. Mezi naše dobrovolníky patří senioři, maminky na rodičovské dovolené, zaměstnané osoby, studenti, ale i děti školního věku, což jsou hlavně naši tříkráloví koledníci.

Dobrovolnické centrum spolupracuje s mnoha organizacemi, zvláště nás těší spolupráce s Církevním gymnáziem Německého řádu v Olomouci, jehož studenti se zapojují do charitních aktivit a činností. Mezi obzvláště krásné činnosti patří pečení vánočních perníčků pro lidi bez domova a v nouzi. Každý rok rozdáváme kolem dvou set balíčků a v každém z nich je vždy balení zdobených perníčků z této pekařské dílny.

V letošním roce jsme navázali spolupráci s celosvětovou dobrovolnickou organizací AFS, díky které nám po celý rok dobrovolnický pomáhala studentka z Německa Agnes Brendel, která se zapojila do sbírkových akcí, ale i do volnočasových činností s uži-

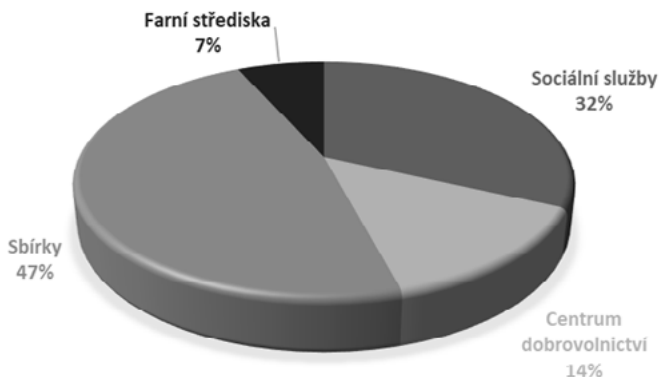
vateli našich služeb.

Novinkou letošního roku jsou Dobrostředy, v rámci kterých se realizuje nejvíce příprav na akce, sbírky a další aktivity Charity Olomouc. Zpravidla se do nich zapojuje stejná skupina dobrovolníků, kteří pravidelně ve středu odpoledne chodí pomoci s přípravou a administrativou plánovaných akcí.

Dobrovolnictví v číslech v roce 2023

Celkem 275 dobrovolníků věnovalo 4 832 hodin svého času v rámci aktivit v sociálních službách.

Do ostatních činností se v průběhu roku zapojilo celkem 2 027 dobrovolníků a vykonali 10 357 hodin dobrovolnické služby, především při sbírkových aktivitách. Z toho na sbírky (včetně sbírek realizovaných ve spolupráci s farnostmi a farními středisky) bylo věnováno 7 201 hodin, dobrovolnických hodin přímo z farních středisek bylo 1 031 a v rámci Dobrostřed bylo věnováno 2 125 hodin.

Dobrovolnické hodiny v roce 2023.

V roce 2023 projevilo zájem o dobrovolnictví 140 lidí, což je dvojnásobek ve srovnání s počtem zájemců v roce 2019 – před mimořádnými událostmi.

Během období, kdy došlo ke dvěma mimořádným událostem (epidemii covidu-19 a migraci lidí z Ukrajiny), počet zájemců velmi vzrostl. Na začátku epidemie covidu-19 v roce 2020 se přihlásilo 170 zájemců v průběhu pouhých 3 týdnů. Do konce tohoto roku pak počet zájemců vzrostl na 220. V roce 2022, kdy propukla uprchlická krize související s válkou na Ukrajině, vzrostl počet až na 255 zájemců.

Turbulence minulých let spojená s dvěma naprosto odlišnými mimořádnými událostmi způsobila větší zájem pomáhat. Nadále přetrvává zájem o činnosti krátkodobého charakteru nebo zapojení do jednodenních aktivit.

Zapojení ukrajinských dobrovolníků

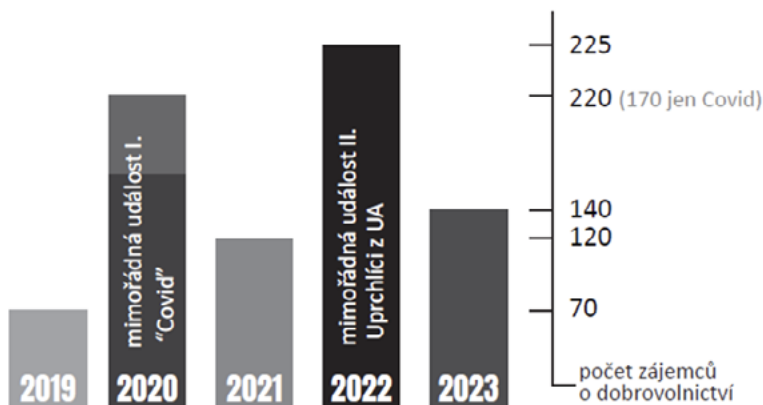
V posledních dvou letech došlo k velkému zapojení dobrovolníků z Ukra-

jiny v rámci aktivit Centra materiální pomoci (dále jen CMP) pro osoby v krizi. Dobrovolníci se zapojují do aktivit spojených s příjmem, přípravou i výdejem materiální pomoci. V roce 2022 byla pomoc směřována primárně na podporu lidí z Ukrajiny. Během letošního roku již CMP nabízí pomoc všem rodinám i jednotlivcům z Olomoucka.

V letošním roce se zapojilo celkem 90 dobrovolníků v rámci 3 000 hodin různých činností.

Do činnosti CMP se zapojila jedna z našich dlouholetých dobrovolnic paní Jana Plesníková. Patří mezi naše nejvýkonnější dobrovolníky nejen z řad seniorů. V roce 2023 v rámci CMP odpracovala sama téměř 350 hodin.

Centrum materiální pomoci spolupracovalo s Krajským asistenčním centrem pomoci Ukrajině (dále jen KACPU) od počátku invaze ruských vojsk na území Ukrajiny. Své výdejny přestěhovalo do areálu Hanáckých kasáren, kde se nyní nachází výdejna potravin a další materiální pomoci.

Setkání dobrovolníků 2023. Zdroj: archiv CHOL.

CMP se v roce 2022 primárně zaměřovalo na pomoc migrantům z Ukrajiny, během této pomoci se zároveň mnoho osob z Ukrajiny žijících na Olomoucku zapojilo do dobrovolnické činnosti. V současné době se aktivně na činnosti CMP, ale i v jiných aktivitách, podílí 73 ukrajinských dobrovolníků, kteří darovali přes 2 000 hodin pomoci.

Dobrovolníci v našich akcích

- **KOLEDA TŘÍ KRÁLŮ** – Tři králové 6. 1. vyjedou na koních s doprovodem muzikantů do ulic a na úřady města, kraje a církve s koledou a požehnáním – 6 dobrovolníků darovalo 36 hodin;

- **TŘÍKRÁLOVÁ SBÍRKA** – celorepubliková akce, při níž navštěvuje skupina koledníků s vedoucím skupiny dům od domu s koledou a požehnáním – 1 689 dobrovolníků darovalo 5 865 hodin;

- **SBÍRKA POTRAVIN** – koná se celorepublikově ve spolupráci s Českou federací potravinových bank, a to

dvakrát ročně – v roce 2023 se zapojilo 55 dobrovolníků, kteří darovali 300 hodin;

- **ROMSKÁ POUŤ 2023 na Svatém Kopečku** – zapojilo se 21 dobrovolníků a darovalo 140 hodin;

- **DEN PRO MALÉ A VELKÉ KRÁLE** – poděkování tříkrálovým koledníkům formou setkání se mší svatou, promítáním filmu „Myši patří do nebe“ v kině Metropol – zapojilo se 9 dobrovolníků, kteří darovali 50 hodin;

- **BENEFIČNÍ VÝROBA A PRODEJ ADVENTNÍCH VĚNCŮ** – ve spolupráci s farními středisky a farnostmi vyrábíme a prodáváme adventní věnce, výtěžek je určen na pomoc rodinám a jednotlivcům v nouzi – 173 dobrovolníků darovalo 1030 hodin.

Farní střediska a farnosti v akci

Mimořádné události v posledních letech měly velký vliv na spolupráci s farnostmi i farními středisky. Spolupráce se zaměřila primárně na sbírkovou materiální činnost. Možností

setkávat se a sdílet dobrou praxi bylo také mnohem méně, ale i přesto v roce 2022 vzniklo sedmé farní středisko, a to ve farnosti Klášterní Hradisko.

I přes mimořádné události posledních let se podařilo udržet kontinuitu u čtyř tradičních charitních aktivit – Tříkrálové sbírky, materiální sbírky Krajíc chleba pro chudé, Postní almužny a benefiční akce Adventní věnce.

K dalším činnostem, kterým se farní střediska věnují, patří seniorské kluby, společenské akce pro farníky, poutě, duchovní cvičení, přednášky pro dospělé, jarmarky, herní večery, vzdělávací akce pro děti, dětské tábory, zájezdy, tematické výstavy, benefiční prodeje a mnoho dalšího.

Dobrá praxe farních středisek

Farní středisko Svatý Kopeček v letošním roce pořádalo již podruhé na Květnou neděli Svatokopecký Dobroden. Poprvé se tato benefice uskutečnila v roce 2022 na základě touhy pomoci lidem z Ukrajiny přicházejícím na Olomoucko z důvodu ruské invaze v jejich domovině. Farnost s farním střediskem spojily síly a vytvořily prostor pro setkání naplněné radostí a dobrými skutky. V letošním roce byl výtěžek věnován na podporu Turecka a Sýrie po zemětřesení.

Farní středisko Klášterní Hradisko se aktivně zapojuje do Tříkrálové sbírky a se stejným nadšením se zapojilo i do návazné aktivity, výtvarné soutěže Nakresli Tři krále, jejíž téma bylo „Vzhledni, jdi za hvězdou, jdi za nadějí“. Do výtvarné soutěže byly zaslány tři kresby, které pak budou vystaveny

přímo ve farnosti.

Farní středisko sv. Václava každoročně pořádá farní pouť. V letošním roce se poutníci podívali k hrobu arcibiskupa Josefa Matochy v Pitíně a na poutní místo v Malenisku u Luhačovic, kde otec Ladislav Švirák pro poutníky soužil mši svatou.

Farní středisko Velká Bystřice a Hlubočky jednou měsíčně pořádá farní kavárnu. Ve farní kavárně se mohou farníci setkat u kávy a něčeho dobrého. Společná realizace kavárny pomáhá tmelit společenství a vytváří příležitost se více potkávat i mimo liturgii.

Farní středisko Těšetice, Drahanovice a Slatinice každoročně pořádá Mikulášskou nadílku pro své seniory a děti z farností. Členové farního střediska zajistí pro seniory Mikulášský balíček, s ním je navštíví a popřejí jim. Pro děti farní středisko zajišťuje sladkosti, které jim rozdá otec Miroslav po mikulášské mši svaté.

Koledníci. Zdroj: archiv CHOL.

ŽIVOT V ORGANIZACI

Lidé v Charitě aneb Příběhy od srdce

Když o někoho pečujete, zniká pouto
Příběh od srdce s Yvetou Navrátilovou

Yveta Navrátilová je rodačkou z Věrovan. V této malé obci nacházející se v okrese Olomouc má rovněž své zaměstnání, a to jako pečovatelka. K místu v jedné z poboček Střediska pečovatelské služby na venkově se dostala náhodou, a protože si svoji práci velmi oblíbila, zůstává jí věrná již přes dvě desítky let.

Jak sama popisuje, o práci pečovatelky by neměla poněti, kdyby jí o ní neřekla její známá. „O nabídce práce jsem se dozvěděla od známé, a protože se shodou okolností nacházelo jedno středisko pečovatelské služby v mém bydlišti, neváhala jsem a o místo se začala ucházet,“ prozrazuje Yveta Navrátilová, která je ve Věrovanech jedním z pomocných andělů bez křídel již 22 let a neplánuje nic měnit. „Kdybych nepůsobila jako pracovní-

ce v sociálních službách, nejspíš bych byla prodavačkou, jelikož ta je také neustále obklopená lidmi,“ říká Yveta Navrátilová.

Pečovat o klienty ji naplňuje

Na pozici pracovníka v sociálních službách vidí téměř samá pozitiva, práce ji naplňuje, a proto rozhodně neuvažuje o výměně pečovatelsví za počítání peněz u kasy. „Pracoviště mám kousek od svého domu, nemusím tedy téměř opouštět svou rodinu a dojíždět několik kilometrů do zaměstnání. Také mám radost, že mohu nabízet svou pomocnou ruku a být v kontaktu s lidmi,“ pochvaluje si Yveta Navrátilová, pro níž je největší odměnou vděk a úsměv na tváři klientů.

Jelikož dává vždy do péče o klienty maximum a stará se o ně dlouhá léta, doufá, že se jí dostane podobné péče v momentě, kdy ji bude jednou sama potřebovat. „Jsem ráda, že můžu díky své práci usnadňovat život osobám v nouzi, a moc by se mi líbilo, kdyby se o mě pak někdo na stará kolena také tak staral,“ přeje si Yveta Navrátilová.

Rozloučení není snadné

Její práce s sebou však přináší nejen radost a dobrý pocit, ale také smutek a bolest v srdci. Nedílnou součástí práce pečovatelky je totiž také prožívání smrti klientů. „O některé osoby v domácnosti se starám několik let

Yveta Navrátilová. Zdroj: archiv CHOL.

v kuse, proto je velmi těžké se vyrovnávat s momentem, kdy se s nimi musím rozloučit,“ říká Yveta Navrátilová. Velkou bolest musí překonávat zejména v případech, kdy se s člověkem zná dlouhou dobu a starost o něho se stává její každodenní rutinou. „Nejvíce mě zasáhl odchod klienta, o něhož jsem pečovala celkem 12 let,“ pro-

zrazuje Yveta Navrátilová, jež zároveň dodává, že za tak dlouhou dobu vzniká silnější pouto a o to více tato smrt bolí. Kromě smutných odchodů ji také utkvívají v paměti silné životní příběhy, které jí klienti svěřují.

Patricie Macelová

Pletením škarpetek pomáhá lidem bez domova Příběh od srdce se Světlanou Melnik

Do Olomouce přicestovala Světlana Melnik za svou dcerou v dubnu, kdy vypukla v blízkosti jejího rodného města na Ukrajině válka. Dobrosrdeční Češi jí okamžitě podali pomocnou ruku v podobě materiální pomoci, kterou zpočátku potřebovala. Jelikož se jí dostalo velmi vřelého přijetí, rozhodla se sama obdarovávat svou velkorysostí lidi v nouzi. Vše začalo v momentě, kdy narazila na inzerát Charity.

Centrum dobrovolnictví Charity Olomouc právě shánělo dobré duše,

které by byly ochotné plést ponožky pro bezdomovce. To okamžitě zaujalo Světlanu Melnik, která měla s pletením bohaté zkušenosti. Dříve háčkovala a pletla šaty, čepice a šály pro své děti i vesty pro svého manžela, vyrobit ponožky pro ni tedy nebyl žádný problém. Paní Světlana Melnik stihla uplést již více než 70 párů ponožek, a díky tomu si v dobrovolnickém centru vysloužila přezdívku „paní Ponožková“. Její ponožky se také prodávají v charitní prodejně Dobrodruhá.

Světlana Melnik. Zdroj: archiv CHOL.

Světлана je šťastná, že má možnost pomáhat činností, která ji baví a hřeje u srdce, když si vzpomene, kolika lidem je díky jejím ponožkám tepleji. Vždy, když uvidí zajímavou kombinaci barev, neváhá, a vrhne se na

výrobu nového páru „škarpetek“, jak ponožkám na Ukrajině říkají. Pletení ji odvádí od přemýšlení nad špatnými zprávami a těžkostmi života.

Patricie Macelová

Cítím se být užitečná Příběh od srdce s Jitkou Horkou

Paní Jitka využívá službu Sociálně terapeutické dílny na Středisku pro lidi s duševním onemocněním Charity Olomouc. Dříve bydlela v Brně, okolnosti ji však přinutily přestěhovat se do Olomouce. Změna prostředí jí však ve finále prospěla, protože díky novému městu získala příležitost pracovat v charitním obchodě Dobrodruhá, navázat nová přátelství a poznat krásná místa v okolí.

V Brně pracovala jako vychovatelka ve školce, avšak zdravotní komplikace ji přinutily z práce odejít a zůstat doma v invalidním důchodu. Dlouhé chvíle doma se snažila krátit šitím

a pletením, i přesto jí ale začalo být úzko. „Bývalo mi smutno, protože přítel celý den pracoval, a tak jsem trávila většinu dne doma sama,“ popisuje Jitka Horká.

Získala příležitost dělat to, co ji baví

Přítel paní Jitky pracoval v objektu olomoucké Charity a rozhodl se jí najít činnost, která by ji během dne zabavila. „Na doporučení jsme se šli podívat do Dobrodruhé, kde mi pracovníci popsali náplň práce a ukázali interiér obchodu,“ prozrazuje Jitka Horká. Celý koncept tvorby produktů

Jitka Horká. Foto: Filip Holík.

a jejich následného prodeje pro dobrou věc se jí okamžitě zalíbil, proto se rozhodla zapojit se do práce v rámci terapeutické dílny. Paní Jitka je také milovnicí módy a ráda nakupuje v second handech, z tohoto důvodu ji práce spojená s prodáváním oblečení z druhé ruky zaujala.

Hned při první návštěvě charitního obchůdku si paní Jitka odnesla nový kousek do svého šatníku. „Rozhlédla jsem se po zboží a koupila si halenku, kterou mám ve své skříni dodnes,“ říká Jitka Horká, která při výběru jednotlivých kousků oblečení dbá na udržitelnost a také na to, aby vše spolu dokonale ladilo. Zatímco během léta ráda kombinuje stejný vzor šatů s čelenkou, na podzim ji potkáte s baretem sladěným ve stejné barvě s punčochami.

Díky práci v Dobrodruhé se cítí užitečná

Paní Jitka se stará o čistotu prodejny, uklízí, třídí a rovná zboží, žehlí oblečení a aranžuje ho na figuríny. „Náplň práce mi vyhovuje, cítím se být užitečná, a díky skvělému kolektivu nemám čas být smutná,“ prozrazuje Jitka Horká, která našla v Charitě, dle svých slov, ideální možnost seberealizace. Dalo by se říct, že většinu úkonů spojených s Dobrodruhou zastává právě paní Jitka, nicméně na něco si zatím ještě netroufá. „Jediné, u čeho se necítím jistá, je přímý prodej a počítání peněz, proto přenechávám práci za pokladnou svým spolupracovníkům,“ zmiňuje Jitka Horká.

Málokdo ví, že maličký byt paní Jitky je plný květin. A aby se zákazníkům

kům lépe nakupovalo, dbá paní Jitka na pořádek v prodejně a dekoruje její interiéry květinovým aranžmá z charitní zahrádky, na níž tráví spoustu času. „Na naší zahrádce čerpám energii a starám se o rostliny, z nichž následně tvoříme výrobky k prodeji do Dobrodruhé. Jednou za měsíc se zde také setkáváme spolu s kolegy u dobrého jídla a povídáme si,“ říká Jitka Horká. Paní Jitka si bydlení v novém městě užívá, změny nelituje a je ráda za práci ve skvělém kolektivu.

Patricie Macelová

Co, jak a proč děláme

Lidé v nouzi jsou specifickými pacienty Rozhovor s Helenou Mikuškovou

Důležitým dílkem mozaiky sociálních služeb Charity Olomouc je ordinace praktického lékaře pro lidi v nouzi, která poskytuje zdravotní pomoc lidem žijícím v extrémní chudobě i klientům dalších služeb pro lidi bez domova. O potřebách a odlišnostech specifického okruhu pacientů promluvila zdravotní sestra Helena Mikušková, která v zařízení působí osmým rokem. „Jde o opravdu jinou práci než v normální ordinaci,“ přiznává.

Ordinace praktického lékaře pro lidi v nouzi funguje čtrnáct let a doplňuje další sociální služby Charity Olomouc. Jaká je práce s klientelou, která je rozdílná oproti té, kterou potkáme běžně u lékaře?

Největší specifikum je v tom, že klienti jsou daleko zranitelnější a často nesebestační v běžné schopnosti se o sebe postarat, což se týká i vyřizování různých věcí. Je pro ně obtížnější vstup do neznámého prostředí, takže poslat je na vyšetření není snadné. Mnohdy navíc neví, jak se objednat, řada z nich nemá mobil ani internet. Navíc mají rozdílný náhled na to, co sami potřebují a to, aby nám donesli ku příkladu lékařskou zprávu je pro ně to poslední. To dohromady vytváří vyšší nároky na zjišťování a dohledávání informací i pomoc samotnou.

Odkud se o fungování ordinace klienti dovídají?

Ordinace funguje dlouhodobě, takže už je v povědomí klientů. Máme

Helena Mikušková. Zdroj: archiv CHOL.

spoustu pravidelných pacientů, kteří vědí, že pokud něco potřebují, mohou přijít. Celkově máme zaregistrovaných zhruba 500 pacientů, což vypovídá o tom, že jsme skutečně jejich ordinací. Samozřejmě pokud pracovníci v terénu vidí někoho, kdo by potřeboval pomoci, snaží se jej do ordinace namotivovat.

Jak vypadá nejtypičtější pacient, který dorazí do ordinace?

První, co mě napadá, je opilý pacient se zhnisanou ránou na hlavě, případně s nějakými parazity, vši. Nemůžu říct, že by k nám chodili klienti permanentně opilí, ale stává se to a leckdy musím sáhnout k tomu, že jim láhev zabavím a dostanou ji až při odchodu. Zároveň provádíme velké množství převazů ran, které si pacienti způsobili nejen v opilosti, ale i tím, kde žijí, tedy na ulici nebo ve squatu.

Často se tu setkáváme i s extrémními případy, protože u spousty bezdomovců je vidět, jak je život na ulici degradoval a poškodil. Hodně frekventovaně řešíme i epilepsii spojenou s alkoholem a polyneuropatii, při které jim začíná necitlivost dolních končetin. Pak reagujeme i na hypertenzi spojenou s životním stylem, onemocnění jater a trávícího traktu vůbec a také běžné věci, jakými jsou nachlazení, angíny nebo chřipky.

Zmiňovala jste jako jeden z typických případů výskyt vší. Jakým způsobem reagujete, když dorazí klient, který trpí právě tímto onemocněním?

Pokud to jde, tak se snažím případy vší řešit mimo ordinární dobu, kdy

mám větší klid, protože jde o zdlouhavý proces, na který není v běžném provozu příliš prostoru. Máme výhodu v tom, že tady přímo v ordinaci máme sprchu. Nejen pro odvěšívání, ale pro kohokoli, kdo přijde na ošetření. Pro obě strany je příjemnější a výhodnější, když jsou pacienti čistí. Pokud jde například o muže, snažím se jim oholit vlasy a vousy, pokud s tím souhlasí a podle toho, zda jde o vlasové nebo šatní vši. Dám jim čisté oblečení, oni se umyjí a případně ve fázi, kdy jsou rány zhnisané po pokousání parazity, nasazujeme antibiotika a převazujeme.

Čím si vysvětlujete, že u četných extrémních případů nechávají pacienti dojít svůj zdravotní stav až do krajnosti?

Těžko říct. Nevíme, jaká je jejich historie. U spousty lidí to může být mentální degradace ulicí, která posunula jejich myšlení za hranu toho, co by si běžný člověk dokázal představit a zvládnout. V poslední době se stává, že přicházejí klienti se zdravotními problémy, kterých se ptám, kdy naposledy jedli. Slýchám odpovědi jako dva nebo tři dny zpět. Proto je další věcí, kterou poslední dobou řeším, shánění jídla z denního centra poblíž.

Člověk by si řekl, jak je možné, že tu situaci nechá klient dojít až takhle daleko, když má peníze třeba na víno. Jenže ta závislost už je u lidí na ulici tak silná, že je pro ně důležitější ji naplnit, než aby si vzali něco k jídlu.

Projevuje se odlišný způsob života řady pacientů i na dalších okolnostech?

Jednoznačně. Nedávno tu ku příkladu byl jeden pán, kterého jsme dávali lidově řečeno dohromady. Dostal čisté oblečení, čaj a něco k jídlu. Byl nám moc vděčný, děkoval nám, ale po svém odchodu tu po něm zůstal jak kelímek, tak obaly a zbytek pytle s oblečením, který si měl odnést. Přiznám se, že nepořádek, který po sobě nechal, mě naštvál. Ale posléze jsem si uvědomila, že často klienti z ulice ani nechápou, že existují nějaké popelnice, protože oni už je prostě tím běžným způsobem nepoužívají.

Na podobných drobnostech si mnohdy uvědomuji, že jejich způsob života je naprosto odlišný od toho našeho. Ale samozřejmě je to i o tom, že řadě z nich už je to také lhostejné.

V ordinaci aktuálně působí lékaři na zkrácený úvazek. Znamená to pro

práci zdravotní sestry větší množství povinností?

S tím jsem do této práce šla. Proto pro mě nebylo překvapením, že co se týče administrativy, je zátěž pro sestru vyšší. Řada klientů se navíc po příchodu otevře a začne mluvit nejen o zdravotních problémech, ale i o potížích spojených s tím, že nemají kde bydlet a nemají co jíst nebo potřebují pomoci v komunikaci s úřady. Proto často telefonuji na další služby a nasměrovávám je v sociálních službách dále. Spolupráce se sociálními pracovníky je skvělá, je velkou pomocí, je vzájemná a díky tomuto provázání je skutečně možno potíže klientů řešit komplexně. Jde opravdu o jinou práci než v normální ordinaci.

Tobiáš Czekaj

Duševně onemocnět může každý Rozhovor s MUDr. Janou Zmekovou

Každý třetí Čech se průběhu svého života setká se závažnými psychickými potížemi, jen část však vyhledá odbornou pomoc. „Stigmatizace funguje jako nálepka, která značkuje nejen nemocné, ale i jejich příbuzné,“ přiznává lékařka ordinace psychiatra Charity Olomouc MUDr. Jana Zmeková, která se problematice dlouhodobě věnuje.

Každý z nás občas prožívá smutek, strach a úzkost. Kde nastává hranice, kdy je potřeba navštívit ordinaci psychiatra?

Každý má svou hranici tolerance rozdílnou. Někteří lidé snášejí i velkou míru osobní nepohody a posléze jsou

MUDr. Jana Zmeková. Zdroj: archiv CHOL.

schopni se vrátit k původním životním rolím a motivacím. Jiní naopak cítí zvnitřněné tendence vidět i maličké potíže jako extrémní, nafouknuté a katastrofické.

Čas navštívit psychiatra nastává tehdy, kdy je stav skrytého vnitřního života pro jedince ochromující ať už se jedná o vztahy, či profesi. Velkou výhodou je navíc mít ve svém okolí blízké lidi, kteří jsou schopni ve vnějších jevech rozpoznat nežádoucí změny přesahující hranice přijatelných reakcí na prožívané stresy. Psychické nemoci a poruchy se totiž často usazují v nitru a blokují schopnost náhledu na vlastní stav.

Jaké jsou konkrétní znaky a stavy, které značí, že bych měl vlastní situaci začít řešit akutně?

Nejtypičtějším akutním psychickým stavem je sebevražedné uvažování a jednání, zejména pokud se stále více konkretizuje a je provázáno ztrátou motivace k vedení běžného života.

Jaká je nejlepší prevence těchto stavů?

Absolutní univerzálně fungující prevence neexistuje. Onemocnět může každý a je důležité si to přiznat. Mnohokrát jsem se u svých pacientů setkala, že byli přesvědčeni o své vnitřní síle a stabilitě a posléze byli překvapeni, že se do této situace dostali.

V náhlých nadlimitních stresových situacích může být dobrou pomocí uvědomit si základní nutný stereotyp a toho se přidržel. Dávat si malé splnitelné cíle a nepodléhat pasivitě.

Dá se duševní porucha zcela vyléčit

nebo jde o zmírnění nebezpečných stavů?

V současnosti máme poměrně široké spektrum léčebných metod, takže řadu psychických poruch se podaří vyléčit tak, že proběhnou pouze v jedné epizodě a už se nevrací. Je potřeba však mít na paměti také to, že pokud se psychická porucha již jednou projeví, svědčí o zranitelnosti mozku. Ten se stává místem nejmenšího odporu, který se dokáže vychýlit z rovnováhy při konfrontaci se zátěží. V takových případech probíhá duševní porucha opakovaně a často dlouhodobě, protože stresory nelze ze života vyloučit.

Důležitou roli hrají také návykové a psychotropní látky včetně alkoholu, které velmi významně usnadňují manifestaci psychických anomálií, pokud je k nim nějaká genetická vloha.

Týdny duševního zdraví se snaží odstranit vnímání duševních poruch jako určitého sociálního stigmatu. Souhlasíte s tím a je pro vás klíčové o svých problémech mluvit?

S tím nelze než souhlasit. Stigmatizace funguje jako nálepka, která značuje nemocné, ale i jejich příbuzné, a v neposlední řadě také zdravotníky, kteří se o psychiatrické pacienty starají. A na stigmatizaci navazují další sociálně patologické jevy – například diskriminace.

Tobiáš Czekaj

Jak pečovat?

Rozhovor s Věrou Pavlíkovou

Považuji za důležité, aby pečující věděli, jak se o svého příbuzného starat, říká Věra Pavlíková z Půjčovny kompenzačních pomůcek

Kompenzační pomůcky pomáhají osobám se zdravotním postižením či zraněním překonávat běžné každodenní situace. Věra Pavlíková z Půjčovny kompenzačních pomůcek Charity v olomouckém Řepčíně společně se svými spolupracovnicemi předává klientům a jejich rodinám zkušenosti z praxe, ochotně radí s výpůjčkou i fungováním pomůcek a také s tím, jakým způsobem je možné podpořit soběstačnost seniorů v jejich domácím prostředí.

Pro koho je pomoc půjčovny primárně určena?

Naše pomůcky si může zapůjčit kdokoliv bez ohledu na diagnózu. Na přechodnou dobu půjčujeme pomůcky lidem všech věkových kategorií, kteří se nachází v pooperačním nebo poúrazovém stavu. Na delší dobu půjčujeme pomůcky především starším občanům nebo těm, kteří mají nějaké zdravotní postižení. V takovém případě se jedná o stav dlouhodobého charakteru, kdy nejsou prognózy na zlepšení. Tito uživatelé od nás mají pomůcky zapůjčené dlouhodobě.

Řekla byste, že většina lidí ví o možnosti zapůjčení kompenzačních pomůcek?

V praxi se setkáváme s faktem, že ve-

řejnost o možnosti zapůjčení pomůcek nemá ponětí. V mnoha případech se o takové službě dozvídají od nás poprvé. V těchto chvílích mi moje práce dává smysl a mám radost, že mohu klientům poradit a zapůjčením vhodné kompenzační pomůcky usnadnit jejich každodenní životní situace.

Co všechno si mohou lidé půjčit?

Širokou škálu pomůcek od menších až po ty větší a těžší. Jsme zaměřeni hlavně na pohybové omezení. To znamená, že disponujeme chodítky ať už čtyřbodovými, čtyřkolovými, nebo vysokými s polstrovanou deskou, dále pak deskami a sedačkami na vanu, židlemi do sprchy, madly na vanu, nástavci na WC, toaletními křesly a vozíky, mechanickými invalidními vozíky, skútry, schodolezy, ližinami, jídelními stolky, nafukovacími antidekubitními matracemi s kompresorem, polohovacími křesly a také největšími elektricky polohovatelnými lůžky.

Jaké pomůcky se nejčastěji půjčují?

Věra Pavlíková. Zdroj: archiv CHOL.

To nelze úplně specifikovat, jelikož potřeby klientů jsou různorodé. S příchodem jara a léta jsme zaznamenali vyšší zájem o zápůjčku invalidních vozíků, proto se snažíme najít v rozpočtu finanční prostředky na jejich další zakoupení. Každý rok se také snažíme obnovovat pomůcky za nové a modernější modely, například chodítka z lehčí slitiny. Nestává se nám, že bychom nedokázali uspokojit poptávku.

Jak výpůjčka probíhá?

Zájemce se ozve mailem nebo telefonicky, avšak pro rychlejší komunikaci preferujeme tu telefonickou. Se zájemcem se domluvíme na termínu návštěvy naší půjčovny, kde pomůcku předvedeme. Rozhodnou-li se pro zapůjčení, sepíšeme s nimi nájemní smlouvu a mohou si pomůcku odvézt. V hotovosti nic neúčtujeme, faktury zasíláme na mail uvedený ve smlouvě. Částka za vypůjčení je pohyblivá podle počtu dní v měsíci. Nás jako komerční službu nezajímá zdravotní stav pacienta, pro koho je pomůcka určena nebo kde bude klient pomůcku využívat. Vyjma zápůjčky elektrického skútru neděláme žádné výběrové řízení, nepožadujeme kaucce ani rezervace.

Je nezbytné si pro pomůcky přijít osobně, nebo je možné jejich doručení na konkrétní adresu klienta?

Jestliže mají lidé možnost si pro pomůcku dojet k nám na sklad v Řepčíně a osobně si ji odvézt, jsme za to rádi a uvítáme to. Jsou ale i případy, kdy naši klienti nemají poblíž nikoho, kdo by jim pomůcku zajistil. Z tohoto důvodu poskytujeme službu dovozu

a odvozu z konkrétní adresy, která je zpoplatněna částkou 20 Kč za každý kilometr jízdy. U vypůjčení schodolezu je potřeba zaučení, které probíhá ideálně přímo na adrese, kde je nejčastěji pomůcka využívána. Co se týká elektricky polohovatelných postelí, tam provádíme vždy odvoz a dovoz, včetně montáže či demontáže my sami, a to kvůli vizuální kontrole a správnosti zapojení kabelů do motorů. Ručíme za správnost a funkčnost.

Součástí pomůcek je i panák Oskar. K čemu slouží?

Jedná se o gumového panáka, který je součástí našeho ženského kolektivu teprve od letošního roku, kdy k nám přibyl po Vánocích. Tento panák je v životní velikosti a váží asi okolo 70 kg. Jeho úkolem je simulace ležícího nemohoucího pacienta na lůžku, který potřebuje péči druhé osoby. Oskar je nedílnou součástí naší edukační místnosti, kde mívají interní školení pečovatelky i veřejnost. Na panákovi učíme hlavně hygienu na lůžku, tedy jak vyměnit inkontinenční pomůcku, ložní prádlo, ale také jak polohovat ležícího, aby mu nevznikly dekubity neboli laicky řečeno proleženiny.

Jaké jsou vaše vize do budoucna?

Chtěli bychom se více zviditelnit, dostat se do povědomí veřejnosti, a to nejen pasivní reklamou, ale i přednáškami o využívání pomůcek, fungování půjčovny a edukační místnosti. Populace stárne, a proto považujeme za důležité, aby pečující věděli, jak se o svého příbuzného v domácím prostředí starat a poskytnout mu co nejlepší péči.

Patricie Macelová

Stejně jako o květinu, tak i o rodinu je třeba důkladně a s láskou pečovat

Rozhovor s Jitkou Laštůvkovou

Žít v úplné rodině a harmonii není v dnešní době samozřejmostí. Vlivem nejrůznějších okolností se rodiny dostávají do obtížných životních situací, s nimiž se těžce vypořádávají a z důvodu finanční nestability často nemohou své problémy efektivně řešit. Charita podává pomocnou ruku rodinám ocitajícím se v krizi a účinně a prakticky pomáhá díky sbírkám a benefičním akcím, do nichž se zapojuje široká veřejnost. O pomoci rodinám v nouzi jsme si povídali s Jitkou Laštůvkovou, zástupkyní Střediska pro rodiny a krizovou pomoc Charity Olomouc.

S jakými problémy se potýkají rodiny v nouzi?

Současná krize nejvíce dopadá na sociálně slabé, z nichž značnou část tvoří matky samoživitelky. Neúplné rodiny se ocitají v nestabilní finanční situa-

ci, jelikož prostředky jednoho rodiče nestačí pro plynulý chod domácnosti. Problémy, s nimiž se potýkají, jsou pro běžného občana často nepředstavitelné. Bojí se, že nezaplatí nájem, že se nezvládnou postarat o děti. To vše může vést k nevyhovujícím podmínkám pro výchovu dětí a v nejhorších scénářích i k následnému odebrání dítěte.

V krizi se však neocitají pouze rodiny s dětmi, ale i osamělí senioři, jejichž problémům je nezbytné věnovat stejnou pozornost a aktivně jim poskytovat pomoc. Cílem naší práce je snaha zmírnit nestabilitu sociálního prostředí, v němž mnohé rodiny i jednotlivci žijí, a pomoci jim vyřešit stávající problémy.

Jakým způsobem Charita Olomouc pomáhá?

Charita stále hledá možnosti, jak potřebným pomoci. Poskytujeme sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, kterými cílíme na podporu a zvýšení samostatnosti rodin při řešení problémů, dále zajišťujeme sociální poradenství, poskytujeme kontakty na odborníky. Pro děti a mládež v nouzi nabízíme pomoc v podobě preventivních a sociálně terapeutických aktivit, kterých mohou využít například v nízkoprahovém zařízení Etapa. Další výraznou pomocí je pečovatelská služba pro osoby, které si vzhledem ke svému věku, nemoci či postižení nemohou zajistit běžné

Jitka Laštůvková. Zdroj: archiv CHOL.

denní činnosti v péči o sebe a svoji domácnost. Pomáháme jim v udržení sociálních vazeb, podporujeme je v běžném způsobu života. Péči realizujeme v domácím prostředí uživatele.

Jaké akce za účelem pomoci rodinám v nouzi proběhly?

U nás v Olomouci se uskutečnily hned dvě akce, a to jarní Sběrka potravin a prodejní benefiční akce Dobrokvět, do nichž se zapojila široká veřejnost. V průběhu celého roku pak poskytujeme díky štědrým dárcům materiální pomoc v podobě potravin, hygienických potřeb, ale také oblečení. V rámci Sběrky potravin se letos v dubnu kromě jednotlivců zapojila například jedna celá olomoucká firma, která uspořádala svou vlastní sbírku a následně ji přivezla k nám do Charity, odkud pak dary putovaly rodinám v nouzi.

Jak vznikla a v čem spočívala akce Dobrokvět?

Akce Dobrokvět se uskutečnila 15. května na Mezinárodní den rodiny v olomoucké Galerii Šantovka. Oslovili jsme květinářství a zahradnictví sídlící v Olomouci a blízkém okolí s prosbou o dar květin, spoustu květin darovali i zaměstnanci Charity. Naším hlavním cílem bylo nabízet něco, co by si kolemjdoucí chtěli koupit pro radost a potěšení. Došli jsme k závěru, že květiny jsou ideální, umí vykouzlit úsměv na tváři, zlepšit den a není jich nikdy dost. Zároveň jsme věděli, že se ve finále i neprodané kusy snadno rozdají mezi klienty našich sociálních služeb, pro které je nákup

květin mnohdy luxus, který si nemohou běžně dovolit. Akcí jsme podpořili rodiny a samoživitele s dětmi v obtížných životních situacích. Rodinám v nouzi můžeme díky finanční pomoci uhradit náklady na bydlení, zajistit dětem léky, obědy ve škole a volnočasové aktivity.

Mnoho lidí má dnes zájem někomu druhému pomoci v nouzi ze svého nadbytku, svými schopnostmi nebo finančně...

Pokud se někdo rozhodne pomoci prostřednictvím Charity Olomouc, pak má hned několik možností, a to svými schopnostmi jako dobrovolník, dále pak materiálně nebo finančně.

Charita Olomouc má své dobrovolnické centrum, kde je možné se zapojit ať už jednorázově na konkrétní akci, nebo dlouhodobě v některé charitní službě. Finančně lze podpořit charitní služby obecně nebo je možné si i dle variabilního symbolu vybrat konkrétní účel, jako například obědy pro děti do školy a do školky, pomoc s úhradou poplatku za bydlení pro rodiny v obtížných situacích, pro lidi v akutní krizi apod.

Slyšeli jsme o charitním skladu. Dá se do něj přivést cokoli?

Na začátku letošního roku také vznikla Výdejna Charity Olomouc, která poskytuje lidem v obtížných situacích materiální pomoc, a to v podobě potravin, drogerie, kuchyňských potřeb, ložního prádla, nábytku, oblečení aj. Počet lidí, kteří se na Charitu Olomouc obrací s žádostí o poskytnutí materiální pomoci, neustále narůstá. Největší poptávka je právě po nábyt-

ku, ložním prádle a kuchyňských potřebách. Dary přijímáme přímo na Výdejně, která se nachází v Koželužské ulici v Olomouci, každý čtvrtek a pátek v čase 15:30 až 17:30, případně dle domluvy s koordinátorkou Centra materiální pomoci na tel. 734 435 454. Nově je v Koželužské ulici k dispozici i sběrný kontejner na oblečení, který je možné využít kdykoliv.

S jakými příběhy rodin se nejčastěji setkáváte?

Potřeby rodin v krizi jsou rozmanité. Obrátila se na nás například klientka s dvěma dětmi po náročném a složitém rozvodu. Na chod domácnosti a výchovu dětí zůstala sama a ocitla se v těžké finanční i psychické situaci. Charita poskytla paní podporu a uhradila příměstské tábory pro obě děti, aby mohly strávit léto v kolektivu svých vrstevníků a alespoň na pár dní

zapomněly na starosti doma. Další klientka se čtyřmi dětmi sice dokázala pokrýt náklady spojené s bydlením, školkou, školou a nezbytnými potřebami pro rodinu, nicméně neměla vytvořenou žádnou finanční rezervu a potřebovala urgentně peníze na volně dostupné léky pro nemocné děti.

Kromě matek samoživitelek ale potřebovala pomoc také úplná rodina, která se musela kvůli zaměstnání přestěhovat do Olomouce a zaplatit z veškerých svých úspor kauci na nájem. Během stěhování se jim rozbila pračka, a rodina neměla finanční prostředky na novou. Charita rodině zakoupila novou pračku. A takových příběhů máme spoustu. Díky sbírkám a akcím, do nichž se zapojuje široká veřejnost, můžeme rodinám v krizi efektivně pomáhat.

Eva Štefková, Patricie Macelová

„Polštářek“ aneb i káva a čokoláda mají v naší práci své místo

„Proč jim to dáváte? Vždyť si to nezaslouží! Pořád se jim jen něco dává...“ S takovými a podobnými výroky se setkáváme jak z řad veřejnosti, tak i z řad některých jiných organizací či sociálních služeb. Středisko pro rodiny a krizovou pomoc si prošlo dlouhou několikaletou cestu hledání toho, jak s materiální a finanční pomocí pracovat tak, aby nám to dávalo smysl i v duchu křesťanských hodnot. Prošli jsme si fázemi, kdy materiální pomoc nechtěli poskytovat ani sociální pracovníci střediska, protože jim v tom

bylo nepříjemně, nevěděli na základě čeho se rozhodovat, v jaké míře pomoc poskytnout, zda ji poskytnout i opakovaně. Naši klienti pak velmi často rozlišovali pracovníky na ty „hodné“ – kteří dávají častěji, a na ty „zlé“ – kteří materiální pomoc poskytují v menší míře.

Zkuste si například představit situaci, kdy se sami ocitnete ve svém životě v takovém bodě, kdy nemáte dostatek finančních prostředků na pokrytí všech finančních nákladů, nevíte, co dáte svým dětem na svačinu do školy

nebo jestli jim zaplatíme zítra výlet, na který jede celá třída a na který se vaše dítě těší. Udělali jste v této situaci vše, co bylo ve vašich silách, požádali jste o pomoc známé a rodinu, ale ani oni vám už více pomoci nemůžou. Začínáte mít pocit, že už je vše ztraceno a že už nemáte sílu to zvládnout svépomocí, a vyhlídky na zítřky jsou z vašeho pohledu velmi chmurné. Sbíráte odvahu se svým příběhem oslovit někoho zcela cizího, komu se svěříte.

Lidé v takovýchto či podobných situacích se na nás obracejí často až ve chvíli, když se již delší dobu, klidně i několik měsíců, snažili situaci řešit vlastními silami, a to velmi často na úkor sebe, protože pro ně bylo zcela zásadní zajistit potřeby především svých dětí. Velmi často žili po celou dobu ve velkém stresu a nejistotě, jestli to ještě zvládnou, nebo už ne. Veškeré „nadstandardní“ výdaje, jako je nákup oblíbené kosmetiky, návštěva kavárny, jdou stranou. Veškerou energii věnují pouze zajištění základních potřeb s důrazem především na potřeby dětí. Když se odhodlají svěřit

svůj příběh našim pracovníkům, často se svěřují s pocity studu, vlastního selhání a zpravidla si na tomto setkání dovolí projevit emoce, a to velmi často pláčem.

Několik let zpátky, než jsme se tématu materiální pomoci začali více věnovat, jsme neměli pro tyto klienty adekvátní nástroje pomoci. Pracovník byl na těchto schůzkách vyzbrojen pouze aktivním nasloucháním, oceňováním či zrcadlením pocitů. Mohli jsme v této situaci nabídnout systém sociálních dávek s možností podat žádost o mimořádnou okamžitou pomoc, ovšem s nejistým výsledkem. Tyto rozhovory, byť mohly na krátkou dobu klientům pomoci, frustrovaly pracovníky, protože pro klienty nedokázali více udělat. Došli jsme tedy k závěru, že s materiální a finanční pomocí chceme více pracovat, a proto jsme se tomuto tématu začali hlouběji věnovat.

Na Středisku pro rodiny a krizovou pomoc jsme začali pracovat s „polštářkem“, jak tomu pracovně říkáme. Pokud k nám přichází člověk v situaci, která je popsána výše, je často v situaci, kdy potřebuje nejprve trochu „opečovat“ sám sebe, stabilizovat se a následně může začít v dané situaci podnikat další kroky. Pokud totiž člověk každý večer usíná s obavou, jestli bude mít zítra ještě střechu nad hlavou nebo jestli bude mít co dát dětem na svačinu, velmi obtížně se na schůzce soustředí na to, jak by měl napsat životopis či vyplnit formulář na sociální dávky. Zaměřujeme tedy svou pozornost na základní potřeby, ale i na psychickou pohodu člověka.

Náš tým Střediska pro rodiny a krizovou pomoc.
Zdroj: archiv CHOL.

Kromě základních potravin, které v této situaci samozřejmě pomůžou, jsme díky dárcům z řad veřejnosti či obchodních řetězců schopni lidem v této situaci nabídnout například kávu, čokoládu, barvu na vlasy nebo dokonce dort. Na první pohled se to může zdát jako rozmazlování nebo něco nadstandardního, ale v naší filosofii je toto právě ten „polštářek“, který klientům, kteří si sáhli na své dno, vrací aspoň trochu jejich důstojnosti.

V reakci na potřeby lidí v takovýchto a podobných situacích pak vznikla začátkem roku 2023 i Výdejna materiální pomoci Charity Olomouc.

Kromě materiální pomoci využíváme jako nástroj velmi intenzivně i finanční pomoc, protože velmi často se na nás obracejí lidé, kteří se ocitli v přechodné situaci, kdy jim chybějí finance na úhradu nájmu, léků pro děti či potravin. Obrátila se na nás například klientka se třemi dětmi, která sice dokázala pokrýt náklady spojené s bydlením, školkou, školou a nezbytnými potřebami pro rodinu, nicméně neměla vytvořenou žádnou finanční rezervu a potřebovala okamžité peníze na volně dostupné léky pro nemocné děti. Kromě matek samoživitelek ale potřebovala pomoc také úplná rodina, která se musela kvůli zaměstnání přestěhovat do Olomouce a zaplatila z veškerých svých úspor kauci a nájem. Během stěhování se jim však rozbila pračka, a rodina neměla finanční prostředky na novou. Z finanční pomoci jsme tedy rodině zakoupili no-

vou pračku. Podobných příběhů jsou desítky.

Poskytování finanční pomoci s sebou samozřejmě nese i zásadní otázky, především za jakých podmínek ji poskytovat, aby to bylo smysluplné a nedocházelo k jejímu zneužívání. Díky mnohým zkušenostem a procesu hledání správné cesty máme pro poskytování této pomoci taková pravidla, která nám dávají smysl a v praxi se nám osvědčila. Velký důraz klademe především na smysluplnost, tedy na to, zda tato pomoc rodině v její situaci opravdu pomůže nebo se jedná jen „o kapku v moři“ a vlastně se nic nezmění. Důraz klademe také na udržitelnost v dlouhodobém horizontu. Například v případě finanční pomoci na bydlení se velice zajímáme o klientovu historii bydlení – kde dříve bydlel, jaké měl vztahy s pronajímatelem, jakou měl platební morálku a jak bude hradit další nájem v případě, že mu pomůžeme například se vstupními náklady na bydlení. V neposlední řadě je pro nás u finanční pomoci velmi důležitý také aktivní přístup klienta k řešení jeho situace.

Ve finanční pomoci máme v rukách velmi užitečný a smysluplný nástroj, díky kterému dokážeme v konkrétní situaci velmi rychle pomoci.

Jitka Laštůvková

ODBORNÁ KONFERENCE – LIDÉ BEZ DOMOVA, ZÁVISLOSTI, REFLEKTUJÍCÍ PŘÍSTUPY

Ohlédnutí za konferencí

Naslouchat, jít do hloubky problému a komunikovat, zaznělo na odborné konferenci o bezdomovectví

Jakým způsobem přistupovat k lidem bez domova se závislostmi? Odpověď získali účastníci konference „Lidé bez domova, závislosti, reflektující přístupy“, která proběhla druhý listopadový čtvrtek v přednáškovém sále zastupitelstva města Olomouce. Prostor ke sdílení profesní inspirace, vlastních myšlenek a možných řešení získali odborníci ze sociální i zdravotnické sféry. Konference Charity Olomouc se uskutečnila pod záštitou administrátora olomoucké arcidiecéze a pomocného biskupa Mons. Josefa Nuzíka, náměstkyně primátora statutárního města Olomouce pro sociální věci Bc. Kateřiny Dobrozemské a 1. náměstka hejtmána Olomouckého kraje Mgr. Iva Slavotínka.

Do tématu uvedl návštěvníky Bc. Alexandr Dvořák ze Střediska pro lidi bez domova Charity Olomouc. Ten upozornil, jak důležité je proměňovat represivní přístupy v sociálních službách a dávat stranou systémové restriktivní nástroje. Každý člověk má dle něho osobní, nepopsatelnou a neměřitelnou hodnotu, která stojí za to, abychom společně komunikovali a hledali si k sobě cestu. Právě komunikace mnohdy vede ke zjištění, co za

závislostí a problematickým chováním stojí. „Dle slov klientů se například po požití návykové látky necítí osamoceně, alkohol jim dává možnost zapadnout mezi vrstevníky nebo zapomínají na to, o co přišli a získávají sílu a odvahu,“ popsal Dvořák.

Být klientovi parťákem na jedné rovině

Důležitost komunikace s klienty vyzdvihla také Mgr. Leona Martinková, vedoucí Hospicové péče Caritas, která na konferenci prezentovala své poznatky ze zahraničí. Podle jejího názoru se během krátkého kontaktu pracovník o klientovi příliš nedozví, a proto je potřeba umět naslouchat a najít si čas na delší konverzace či jiné společné aktivity. Stejně tak důležité je dle MUDr. Zdeňky Faldyny z psychiatrického oddělení Vojenské nemocnice Olomouc zapojení do procesu léčby klientovy rodiny či blízkých osob do procesu léčby. „Z léčby by si měl člověk odnést, že nikdy nemusí zůstat sám nebo se bát říct o podporu,“ řekl Faldyna.

Někteří klienti však nikoho blízkého nemají, a proto mohou zůstat na své problémy sami. Nejvíce problematickými jsou podle Martinkové víkendy, kdy klienti opouštějí ubytovací zaří-

zení a tráví čas jen tak bezprizorně. „Jelikož někteří z nich nemají domov, jdou zpět do ulic ke svým kumpánům a snadno své závislosti opět podlehnou,“ zmínila Martinková, dle které mohou být řešením tohoto problému takzvané pobytové služby nastavené na míru konkrétním potížím. Ty dokáží zefektivnit proces léčby a zajistit vyšší návratnost klientů na trh práce díky celodennímu programu.

Řešením jsou pobytové služby

Pobytovou službu s celodenním programem poskytuje klientům Domov nádeje Gréckokatolické Charity v Prešově, kterou na konferenci představil Ing. Branislav Božek. Během pobytu se využívá metod sociálního učení. Pro klienty je přichystaný denní harmonogram rozdělený na práci, volnočasové aktivity a spánek. Díky němu jsou klienti vytiženi po celý den a nepřemýšlí nad závislostí. „Když vezmete závislému drogu, musíte ji něčím nahradit, a proto mají klienti možnost se kromě skupinových či hodnotících terapií zapojit také do práce v kuchyni nebo autoservisu,“ popsal Božek.

Nejdůležitější je, aby se klient aktivně zapojil do činností v centru a následně se adaptoval na samostatný život. Právě úspěšné zvládnutí adaptačně motivační, sebepoznávací, sociálně rehabilitační, reintegrační a separační fáze pobytu znamená šanci na návrat do běžného života. „Od roku 2019 úspěšně dokončilo proces resocializace 46 klientů, 39 z nich našlo zaměstnání, 3 začali studovat a 4 požádali o dávku hmotné nouze nebo invalidní důchod,“ prozradil Božek.

Schopnost sebekontroly a nalezení smyslu života

Dalším klíčovým bodem na cestě za návratem do běžného života je schopnost sebekontroly. Na to se zaměřuje program kontrolovaného pití, který na konferenci představil Dr. Ivo Šelner, z Caritas Vorarlberg. Ten spočívá v založení takzvaného pitného deníku a stanovení limitu vypitých lahví alkoholu za dané období. Takový druh léčby dokáže probudit v závislém člověku zájem o věc a léčitelé zase poskytují možnost pochopit pacientovy konzumační rituály. Dle Šelnera je však nutné brát kontrolované pití pouze jako možnou variantu v případě, že abstinence není z jakéhokoliv důvodu reálná.

Na cestě za zotavením je zapotřebí nejen pomoc sociálních pracovníků, ale také klientova chuť ke znovuobjevení smyslu života. „Každý si nachází zotavení sám v sobě tím, že se naučí přijmout zodpovědnost za sebe a uvěří, že na to má,“ zmínil Mgr. et. Mgr. Martin Fojtíček, zakladatel organizace Ledovec. Nestačí tedy klientovi poskytovat pouze jídlo a čistou postel, a tím naplňovat základ Maslowovy pyramidy, ale je zapotřebí mu také nabídnout možnost, díky níž si uvědomí svůj přínos a pocítí, že někdo jiný v něho věří, a to i v momentě, kdy on sám v sebe již věřit přestal.

Patricie Macelová

Reflektující přístupy

Bc. Alexandr Dvořák

Reflektovat, tj. zrcadlit, ucházet se, odrážet, vzít v úvahu, zajímat se.

Přístupy, tj. postoje, stanoviska, poměry, vztahy, příchody.

Ve svém příspěvku si kladu otázku, jakým způsobem zrcadlíme individualitu člověka? Záměrně nechávám stranou dovětek: bez domova. Individualitu člověka, který má absolutní hodnotu.

Pan Ladislav¹ se narodil do rodiny jako nejstarší syn. Otec dělník na stavbách a montážích, matka prodavačka. Ladislav mluvil o tom, že táta měl rád pivo, dával mu ho ochutnávat od útlého dětství. Problémy pro Ladislava začaly s nástupem na základní školu. Ladislav nosil domů špatné známky, to způsobovalo konflikty, které přerůs-

taly ve fyzické a psychické tresty pro Ladislava... Nejvíce se Ladislav bál, když po něm otec hodil těžký skleněný popelník, který mu prolétl kolem hlavy a roztříštil se o stěnu za ním. Říkal, že si dodnes pamatuje, jak mu střepy padaly po zádech. Jak Ladislav rostl, začal si všimnout toho, že otec bije jeho matku... Ladislav si pamatuje některé rozhovory s maminkou, kdy mu říkala, že by nejraději nebyla, ale že musí být, když je má... A kdyby se jí něco stalo, tak že se má Ladislav postarat o dva mladší sourozence... Během dospívání začal Ladislav utíkat z domu...

Toto je ve zkratce dětství pana Ladislava, tak jak mi o něm vyprávěl po večerech na kuřárně azylového domu. V té době mu bylo 53 let. Měl za sebou asi 20 let střídavě na ulici, ubytovnách, azylových domech, ve zdravotnických

Bc. Alexandr Dvořák. Zdroj: archiv CHOL.

zařizích, squatech. Když jsem se ho ptal, co bylo v mezičase mládí a ulice, zasmál se a řekl: „HOTEL“. Na můj udivený výraz jen doplnil: „HOTEL U DVOU LVŮ“.²

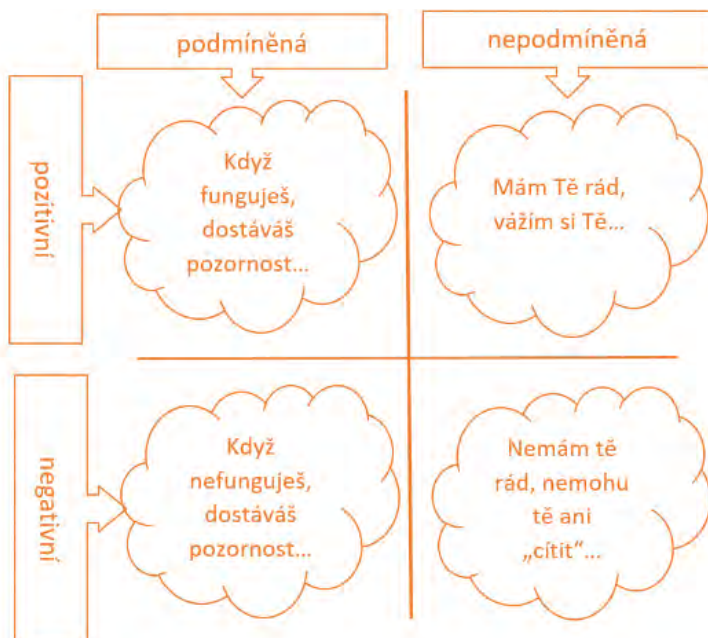
V situaci, kdy byl pan Ladislav bez střechy nad hlavou, silně konzumoval alkohol, častokrát nebyl schopen bezpečné chůze, neorientoval se tady a teď, končil na protialkoholní záchytné stanici. Ve chvílích, kdy se Ladislav ubytoval v azylovém domě, jeho spotřeba alkoholu postupně klesala. Nebylo to tolik způsobeno režimem zařízení, ale tím, že Ladislav měl pokryté základní potřeby a míra utrpení nebyla tak veliká. Jak říkal Ladislav: „Tady se nemusím tak často vypínat.“

Je naprosto klíčové vytvářet v sociálních službách klima, kde je přirozené pátrat po porozumění.

Pan Ivoš, milovník hudby, tance, měl velice náročné dětství. Během dospívání utrpěl vážný úraz hlavy, kdy byl trvale zasažen mozek, díky tomu má omezené fyzické a kognitivní funkce. Pan Ivoš opakovaně pije lahvové pivo ve veřejném prostoru, opírá se o parapet u hlavní tramvajové trasy mezi nádražím a centrem. Toto místo je kousek od sídla Charity, proto jsme často kontaktováni, abychom s panem Ivošem něco dělali... „Odrazuje zákazníky, není to vhodné...“

Během několika rozhovorů s panem Ivošem jsme zjistili důvod, proč tráví čas na tomto frekventovaném místě a nejde si raději sednout pár metrů dál na lavičku v parku. Pan Ivoš sleduje většinu dne projíždějící tramvaje, kde se snaží zahlédnout svou maminku. Ví, že tramvaj č. 4 jezdí do zaměstnání, občas na nákup...

Reflektování motivů, které ovlivňují

chování, může být klíčem ke změně v životní situaci klienta. Je nutné zvážit nastavení sociálních služeb pro lidi bez domova a zamyslet se nad tím, jaké prostředí vytváříme.

Azylové domy poskytují ubytování po dobu zpravidla nepřevyšující 1 rok.³

V praxi toto opatření znamená, že část klientů azylových domů po ročních pobytech střídá azylová zařízení. Schází kontinuita spolupráce, dostatek prostoru pro podporu, porozumění. Vztah je limitován hned z počátku. „Jsme tu pro vás, abychom vás podpořili, ale jen po dobu jednoho roku.“

Vnímám jako nutné postavit základ spolupráce s klientem na slově „ZPRAVIDLA“. V případě, že klient azylového domu z objektivních důvodů není schopen po roce spolupráce ze služby odejít do bezpečného prostředí, je nutné, aby pobyt a podpora od pracovníka pokračovala i třeba v horizontu několika let. Argument ohledně dlouhodobého obsazení lůžka vnímám jako lichý z důvodu již výše popsané migrace klientů mezi jednotlivými azylovými domy.

Alkohol, sankce, pravidla

Bezpečí ve službách je nutné. Při kontraktování spolupráce s velkým důrazem na sankce a kontrolu hrozí zablokování vztahu. Např. „Máme tu tvrdou hranici alkoholu pro vstup do 0,8 ‰, pokud nadýcháte více, nepustíme vás. Pokud budete pronášet alkohol, dostanete podmíněčné ukončení služby...“

Jsem skoro neslyšící a je pro mě náročné komunikovat s vrstevníky. Alkohol mi dává možnost cítit se přijatý. Vrstevníci mi říkají, že jsem zábavný a zapadám mezi ně...

Nevnímám pak, koukají jako na

Před zaměřením pozornosti na pravidla a případné limity spolupráce je důležité se podívat na příležitosti a zvládací strategie člověka, který přichází třeba z ulice (z „bojových podmínek“). Jsem rád, že tu jste... Je neskutečné, co jste vydržel, co vám pomáhá to všechno zvládat? Co vám dává alkohol za „super schopnost“?... Zde uvádím několik málo super schopností, o kterých mluví naši klienti (viz obrázek).

Tímto způsobem pátrání po porozumění můžeme dojít ke kontraktu např. nad kontrolovaným pitím alkoholu ve službě. Nebo i k situaci, že smlouvu o poskytování služby vůbec neuzavřeme, protože naše pravidla jsou pro zájemce nesplnitelná (např. dlouhodobá naprostá abstinence). Je však důležité, abychom se nedostali do situace, kdy v našich službách budeme hrát hry na „policisty a zloděje“. Takovéto hry nejsou důstojné ani pro jednu ze zúčastněných stran.

Obrázek: Superschopnosti.

Zrcadlit, ucházet se, odrážet, vzít v úvahu, zajímat se, tedy reflektovat

Zamysleme se nad tím, jak pracujeme se svou pozorností. Většina pozornosti je distribuována na základě podnětů. Něco se musí stát, abychom se tomu věnovali... Pro budování vztahů je dobré přecházet do nepodmíněné, pozitivní pozornosti. Nemusí se nic stát, abych věnoval svou pozornost... Současně, když chování partnera bude problematické, neznamená to, že to nabourá jeho důstojnost. Jsem schopen oddělovat hodnocení chování od hodnocení člověka. Troufám si tvrdit, že hodnocení člověka bychom měli odmítnout. Místo práce s vinou nabízím pohled na příčiny a důsledky.

Na závěr mého příspěvku mi dovoluje poděkovat všem kolegům, kteří usilují o větší lidskost ve službách lidem (bez domova). Dilemata, která s sebou tato služba nese, jsou mnohdy otázkou života a smrti. Naše moc nad osudem druhých lidí je veliká. Je třeba

si to s pokorou připomínat. A neustále reflektovat, zda problém nezakrývá člověka.

1 Jména a některé informace v použitých kazuistikách byly změněny tak, aby byla zachována anonymita osob.

2 V Olomouci jsou u vstupu do Okresního soudu dvě sochy ležících lvů, Ladislav mluvil o výkonu trestu odnětí svobody.

3 § 22 odst. 1 písm. b) bod 1. vyhlášky č. 505/2006 Sb. vyhláška, kterou se provádí zákon o sociálních službách – znění od 01.01.2024.

Limity úsilí o léčbu závislostí u osob bez sociálního zázemí

MUDr. Zdeněk Faldyna

Léčba závislostí má v naší zemi bohatou a slavnou tradici, zejména díky průkopnické práci doc. Skály a jeho terapeutického modelu.

Ústavní léčba založená na systému operantního podmiňování s různými modifikacemi charakterizuje většinu protialkoholních a drogových léčeben, byť jí nyní schází funkční síť ambulantních pracovišť. Tímto systémem i dnes procházejí tisíce pacientů ročně a přesto, že má své oprávněné kritiky, stále osvědčuje efektivitu, alespoň u určité skupiny závislých.

Společenské změny před 30 lety vedly k restauraci kapitalismu s řadou průvodních jevů, které spadají pod kategorii sociální patologie. Na některé jsme se snažili reagovat – např. na zvýšenou dostupnost tvrdých drog – vytvářením specializovaných preven-

tivních a terapeutických programů, vytvářením terapeutických komunit nebo takzvanou „substituční léčbou“. Na chudobu, sociální vyloučení a bezdomovectví pak různými sociálně zaměřenými programy. Přesto se zdá být trendem, že bychom si na ně měli zvyknout a přijmout je jako součást reality, kterou těžko ovlivníme. Nepomáhají bezduché aplikace zahraničních zkušeností, které ani v zemích původu k ničemu nevedou a na ledacos, co by mohlo mít smysl, zase nejsou finance, lidské zdroje a ani dobrá vůle.

Nepominutelnou součástí těchto sociálně patologických jevů je i jejich dopad na to, co by se dalo nazvat veřejným prostorem, jeho estetikou a kulturností.

Ve svém příspěvku se zaměřuji na lidi bez přístřeší.

Velmi se zdráhám tvrdit, že

MUDr. Zdeněk Faldyna. Foto: Liubov Solomina.

jejich konzumace alkoholu by se nutně musela nazývat závislostí.

U řady bezdomovců se jedná spíše o habituální chování, které v kontextu života má adaptační smysl. Postupy, které jsou používány v léčebných zařízeních, jim zpravidla nemají co nabídnout. Léčba je totiž orientovaná na převzetí odpovědnosti za svůj další život a respektování pravidel.

Lidé, kteří přicházejí k léčbě své závislosti, v sobě obvykle musí překonat jisté pochybnosti. Jejich závislost se rozvíjela delší dobu a v prostředí, kde žijí – tedy v jakémsi sociálním systému – se ustanovila určitá rovnováha. Vytvořili si roli závislého a okolí role těch, kteří se závislým žijí. Je to křehká a ne příliš uspokojivá rovnováha. Tuší, že léčba tuto rovnováhu naruší a budou nuceni vytvářet novou. Motivací k zahájení léčby pak bývá ohrožení – ztrátou podpory, vážným onemocněním, izolací. Během procesu léčby dochází k uvědomění procesu vzniku závislosti, plánování a uskutečňování změn ve vlastním životě, zajištění podpory pro další život a práce na změně sociálního systému a vlastních rolí. Rozhodně nejde jen o racionální pochopení, že závislost je špatná věc, je potřeba abstinovat a předcházet relapsu. Velmi důležitý faktor je umění využívat podporu a změnu v životním stylu sdílet.

Co tedy může mít vliv na léčbu osob bez sociálního zázemí: pocit bezpečí a stability spočívá na několika pilířích, jsou to:

- orientace v životní situaci;
- vlastní teritorium;

- pozitivní odezva okolí (feedback);
- podporující vztahy (holding – čili zázemí);
- vnitřní sebedopora (aspirace).

Psychické schopnosti a funkce se mají vyvíjet tak, aby tyto pilíře byly stabilní a při jejich narušení bylo možné opět ustanovit rovnováhu. Před zahlcením negativními emocemi chrání psychické obranné mechanismy a právě podpůrné vztahy – tedy holding.

Před zahlcením negativními emocemi a desintegrací ovšem svým způsobem chrání také psychoaktivní látky. Avšak tím, že mají na psychiku okamžitý účinek, svádějí k pocitu, že díky nim má člověk svoji psychickou pohodu pod kontrolou. Takto vzniká návyk.

Pro úspěch léčby je důležitá právě obnova a posílení zdrojů stability.

Velké úsilí je věnováno orientaci – v situaci, ve vztazích, minulosti i možnostech do budoucna, ve zdrojích podpory – porozumění tomu, které věci v životě mohou ovlivnit a které musím přijmout, jaké jsou. Pro udržení abstinence je nutné, aby byl další život co nejvíce uspokojivý. Velmi důležité je pochopení potřeby další podpory a udržení vztahů.

Jak to je při „sociálním deficitu“?

Přijetí pravidel ulice a identifikace s příslušnou sociální skupinou představuje **životní styl bez aspirace** – ze dne na den. Pro jiné plány nejsou zdroje a jejich nereálnost je frustrující – stávají se z nich marné sny. Na druhou stranu si jedinec osidluje nové teritorium a začíná žít v úplně jiném

kontextu, v němž se cítí doma.

Skill – socializovaný život se nedaří, je příliš komplikovaný – zato alternativní pravidla jsou zvládnutelná.

Depravace – úpadek osobnosti. Aktivita se orientuje na nejzákladnější potřeby bez aspirace na změnu a růst. Život postrádá vizi a není kreativní.

Odpor k léčbě a změně:

- odpor z primárního zisku – užívání a závislost znamená únik před realitou;
- odpor ze sekundárního zisku – užívání a závislost posilují soudržnost v komunitě, jsou důvodem k péči a ochraně, sociální vyloučení vyvolává soucit a ospravedlňuje daný životní styl;
- odpor z pudové motivace – forma vyjádření agrese, vzdoru, pomsty světu i sobě;
- osobnostní výbava – asociální rysy, depravace;
- nedostatek motivace – proč by bylo dobré jít do změny, co pozitivního by změna přinesla. Změna může totiž taky znamenat ztrátu bezstarostné volnosti a nevázanosti. A co více... může vést k přímé konfrontaci s vlastní neschopností.

Aby měl pokus o léčbu spojenou s resocializací naději na úspěch, bude třeba vynaložit hodně energie do vytvoření dostatečných **zdrojů** – sociálního zázemí, vytvoření bydlení, které by sloužilo jako vlastní teritorium a přístup k hmotným zdrojům, tzn. možnost výdělků nebo jiného příjmu. Důležitý je také zdroj životního rytmu, pravidelnost aktivity. Zdroje chybí.

Nezbytná je vztahová **podpora** – vazba na novou skupinu, s níž se může

identifikovat, zapadnout do ní. Skupina, která má pravidla i toleranci ke slabostem. Dobré zázemí v blízkých osobách. Taková podpora je vzácná.

Důležitá je přítomnost **vize** – stanovení reálných a dosažitelných cílů a podpora při překonávání nesnází na cestě k jejich dosažení. Náš současný ekonomicko-společenský systém nejen že dovoluje, aby bylo možné člověka náhle připravit o zdroj příjmů a tím o bydlení a existenci, dokonce je závislý na tom, aby k němu byli lidé i organizace připoutány tím, že mají splátky nebo dluhy. Dojde-li k narušení kontinuity schopnosti splácení, opětovná stabilizace je tak náročný a zdoluhavý proces, že je to až ruinační. Mnoha lidem, kterým se to přihodilo, nezbyvá než akceptovat, že o svůj dosavadní životní standard napořád přišli. Vyhledka na to, že člověk bude stále odkázán na pomoc charity nebo noclehárny bez šance změnit společenský status pro ně není tou optimální vizí.

Proces léčení osob bez sociálního zázemí by vyžadoval zohlednění všech těchto okolností, a přesto není záruka, že by terapie vedla ke kreativnímu přístupu k životu a překonání depravace.

A tak snaha o léčbu závislosti u osob, žijících na ulici, bude v mnoha případech vycházet naprázdno. Odpor ke změně se jen vzácně podaří překonat. Navíc – jak bylo řečeno – osoby bez přístřeší se už staly akceptovaným společenským jevem, jsou trpěny ve veřejném prostoru, na jehož kulturnost už jsme téměř rezignovali, různé organizace je v jejich životním stylu podporují a není dostatečný tlak na to, aby se cítili v této formě existence ohroženi.

A co je teda to recovery

Mgr. Martin Fojtíček

Příspěvek jmenuje podstatné prvky recovery (zotavení) a po teoretické přípravě nabízí a komentuje definici recovery publikovanou profesorem Anthonyem v roce 1993. Článek podouvá představu recovery jako nastupujícího paradigmatu v psychiatrii, v závěru sám sebe označí za nevědecký a zdůrazní, že zotavení je třeba více uskutečňovat, než je analyzovat.

Prolog

Kdybych byl doktor (což nejsem) nebo matematik (což jsem býval), ušetřil bych čtenářům dost času: uvedl bych tu některou z rozšířených definic recovery a vše by bylo jasné, netřeba pokračovat.

Bohužel jsem bývalý učitel filosofie, neboli jestli je pochopení recovery (česky nejraději „zotavení“) pro někoho jednoduché, já to nejsem. Co přesně zotavení je, nevím. Jsem přitom pomáhající profesionál v oblasti

duševního zdraví, který podporu poskytuje právě způsobem na zotavení zaměřeným. Neboli „profesionál“, který dělá něco, o čem přesně neví, jak se dělá. Jak vám to zní?

Útěchu беру z této analogie: jsem člověk a žiju svůj život, dokonce pomáhám jiným lidem žít svůj život (své ženě a dětem, kamarádům, klientům, ...). CO je život? Taky to nevím. Přesto ho žiju a pomáhám žít jiným.

Zotavení je příběh člověka

Za vhodný překlad termínu recovery do češtiny považuji „zotavení“. Zotavení je celkem běžné slovo a označuje životní zkušenost řady z nás. Zotavili jsme se po nemoci, po nehodě, po úmrtí v rodině, po zklamání.

Překlad slovem „úzdava“ za vhodný nepovažuji, protože recovery poněkud zužuje na zdravotní oblast, navíc úzdavu máme často spojenou s „vy-mizením příznaků“ (jakkoli po rane

Mgr. Martin Fojtíček. Foto: Nadiia Kruzman.

míváme jizvu, po zklamání „šrám na duši“, ...).

Termín „zotavení“ považuji za vhodnější, protože každý z nás se zotavuje z různých věcí různě a nezáleží to primárně na jeho zdravotním stavu, ale na řadě dalších okolností: zkušenostech, temperamentu, charakterových rysech, rodině, přátelích, práci, prostředí, kde žijeme... Samozřejmě také zdravotníci vědí, že i na léčbu každý reaguje jinak, nepoužili by ale asi pro jednotlivý případ slovo „příběh“.

Zotavení člověka nicméně je jedinečný a nepřenositelný příběh.

Příběh se vztahuje k životu člověka, ne k jeho nemoci. Vztahuje se k člověku jakožto k člověku. Prognóza nemoci, statistiky invalidity, pravděpodobnost relapsu, farmakorezistence apod. jsou charakteristiky, které se k člověku moc nevztahují, vztahují se k nemoci nebo k nemocným objektům péče, k lidem jakožto „případům nemoci“ (slyšíme, že „máme na oddělení deset relapsů schizofrenie, jeden bipolární prvozáchyt...“).

Zotavení je zaměřené na člověka jakožto člověka.

Setkáváme se s lidmi, kteří mají duševní onemocnění. Mají ale nejen to. A právě to ostatní, co v člověku nemocné není, bude nejspíš jejich pevným bodem pro budoucí zotavení. Máme to hledat, vyzdvihovat na světlo, zpevňovat. Zotavení se opírá o naše silné stránky. Čím jsme, co víme a umíme, co máme, v co doufáme, je optika, jakou se většinou chceme nahlížet. Nechceme být redukováni na problém – zdravotní, vztahový,

společenský.

Zotavení je zaměřené na naše silné stránky.

Když lidé popisují začátek svého zotavení, mluví často o zážitku, o setkání, o vztahu. Nejde o to se něco dozvědět, je třeba něco prožít. Nestačí předat informaci, je třeba předat naději. Nestačí pacienta edukovat, je třeba mu věřit.

Nepředkládám tu teď žádnou spirituální nebo esoterní techniku. Naději nebo důvěru jde vyjádřit úplně obyčejnou větou nebo gestem, tím, jak a jaké informace sděluji. Takovou naději a důvěru může předat někdo poučený (třeba psychoterapeuticky vycvičený), někdo, kdo ví, že nejde o naději lichou (třeba viděl, jak se lidé v podobné situaci zotavili), někdo, kdo zažil podobné věci sám (peer pracovníci).

Jako pracovníci v komunitních službách míváme například s lékaři lůžkových zařízení rozdílnou zkušenost. Oni se setkávají s pacienty prakticky výhradně tehdy, když je jim zle, my naopak vidíme své klienty vracet se do práce, samostatně bydlet, rozhodovat se, navazovat vztahy, zkrátka úspěšně fungovat. Je pro nás snazší důvěru v zotavení klientů mít.

Zotavení je založené na vztahu.

Konečně ta definice

Recovery vzniklo jako artikulace zkušenosti lidí, kteří prošli duševním onemocněním. Od lidí se zkušeností se máme „nakazit“ my, poskytovatelé služeb, a v dalším kroku (jak se ukazuje v zemích, kde se recovery rozvíjí déle) celá společnost. Protože zotavení není konstrukt nějaké úzké skupi-

ny badatelů, ale žitá zkušenost tisíců osob, je definic zotavení mnoho.

Osobně se mi líbí definice profesora Anthonyho z bostonské univerzity. V jednom článku z roku 1993 uvádí, že recovery je „hluboce osobní, jedinečný proces změny vlastních postojů, pocitů, hodnot, cílů, dovedností a rolí. Je to způsob, jak žít spokojený, nadějeplný a přínosný život přes všechna omezení způsobená nemocí. Zotavení buduje nový význam a smysl života tím, že člověk katastrofální důsledky způsobené duševním onemocněním překoná.“ (Anthony, 1993).

Tato definice ukazuje, že zotavení není metoda, nástroj nebo terapeutický přístup. Domnívám se, že se do jisté míry jedná o nové paradigma, tzn. systém postavený na odlišných základních principech. Přejít od tradičních modelů péče v psychiatrii (klinický model, model ústavní péče) k recovery modelu připomíná „vědeckou revoluci“ (Kuhn, 1997), pro kterou by mohla platit analogie s přechodem od geocentrismu k heliocen-

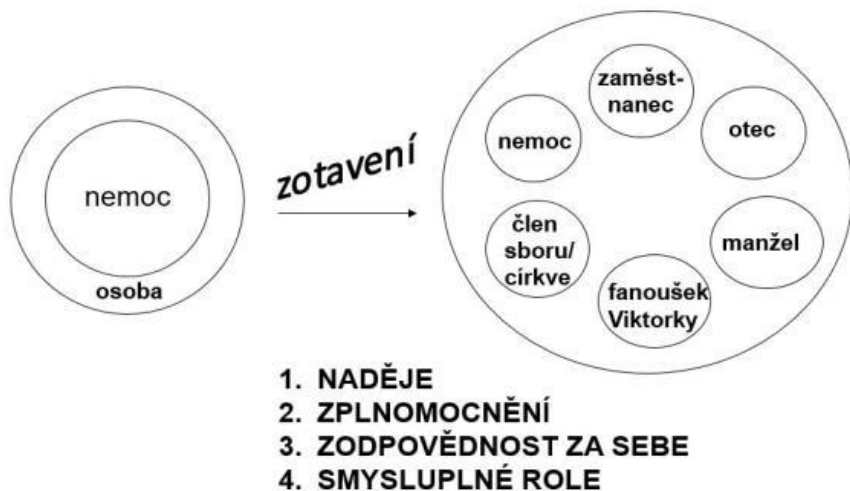
trismu, nebo od newtonovské fyziky k relativistické. V osobním prožívání jednotlivců bych se klonil k analogiím z psychologie náboženství – rozhodnutí pro zotavení v mnoha aspektech připomíná náboženské obrácení.

Ve starém paradigmatu pohledy nového paradigmatu nedávají smysl, naopak v novém paradigmatu se staré otázky jeví mnohem méně důležité, platící jen v určitém kontextu. To můžeme do jisté míry zažívat v debatě o recovery v české psychiatrii. Podle Kuhna nový model zpočátku vypadá podezřele, nevědecky, bláznivě. Postupně získává na síle a posléze převzme funkci hlavního.

V některých zemích (Nový Zéland, Austrálie, USA) toto lze již pozorovat.

Určitým rozvinutím definice směrem k praxi může být model, který přináší Dr. Ragins.

Model ukazuje, že tradiční model zdravotní péče podsoává klientovi takové chápání sebe sama, které je soustředěné na problém – nemoc (v praxi se klienti často prostřednictvím

nemoci dokonce představují – „jsem XY a jsem schizofrenik“). Zotavení pak chápání sebe sama rozšiřuje a tím se nemoc dostává v hierarchii toho, čemu věnuji pozornost, na nižší pozici. Jsem v první řadě dobrovolník, dobrý soused, bratr, syn, vnuk, partner, kamarád...

Zároveň Ragins nabízí důrazy, které v zotavení hrají klíčovou roli: naděje, zmocnění, převzetí zodpovědnosti a zastávání smysluplných životních rolí.

Na základě patnáctileté zkušenosti z Ledovce přidávám konstatování, že smysluplné životní role jsou pro velkou část dospělé populace role, ve kterých dávám, ve kterých „jsem pro někoho nebo pro něco“, spíše než role, ve kterých přijímám a ve kterých jsem opečováván.

Nemáme prostor se zde těmto důrazům příliš věnovat, domnívám se nicméně, že se v praxi neobjevují často a na některých pracovištích je s nimi někdy provoz v přímém protikladu. Ragins trefně konstatuje, že naděje, zmocnění, zodpovědnost a smysluplné životní role mohou klientům nabízet jen taková lidé, kteří tyto věci sami mají a žijí jimi (Ragins, 2002). Realita české psychiatrie je ale často jiná.

Diskuse

1) Předložený text může být považován za nevědecký a ve smyslu stávající tradice klasické medicíny takový opravdu je. Za důležitější nicméně považuji otázku, zdali a jak text může rozšířit možnosti zotavení našich pacientů a klientů.

2) Na 1. české mezinárodní konferenci o recovery v únoru 2016 v Plzni Dr. Hollý přednesl příspěvek, ve kte-

rém aplikoval model zotavení na celou českou psychiatrii, neboli „česká psychiatrie se má zotavit“. Jsme tedy pozváni k tomu, abychom jí pomohli najít „spokojený, nadějeplný a přínosný život“, abychom kromě jejích slabin pojmenovali silné stránky a úspěchy a věřili jí, že se zotavit dokáže. Na pomoc je třeba přizvat zotavující způsob myšlení, ve kterém se nesoustředíme na to, PROČ něco nejde, ale JAK by to jít mohlo.

Závěr

Smyslem mého příspěvku není analýza pojmu zotavení, ale pozvání na cestu zotavení.

O zotavení není třeba příliš mluvit, zotavení je třeba dělat.

Použité zdroje:

ANTHONY, William A. Recovery from Mental Illness: The Guiding Vision of the Mental Health Service System in the 1990s, Psychosocial Rehabilitation Journal, 1993, 16(4), 11–23, 1993 <https://cpr.bu.edu/wp-content/uploads/2011/11/anthony1993c.pdf>.

KUHN, Thomas Samuel. Struktura vědeckých revolucí. Praha, Oikúmené, 1997.

RAGINS, Mark. A Road to Recovery. MHA Village, Los Angeles, USA, 2002 <http://mhavillage.square-space.com/storage/08ARoadtoRecovery.pdf> (český překlad na http://www.zotaveni.cz/texty/road_to_recovery_czech.pdf).

RIDGWAY, Priscila; McDIARMID, Diane; DAVIDSON, Lori; BAYES, Julie; RATZLAFF, Sarah. Cesty k zotavení. Lawrence, University of Kansas School of Social Welfare, 2014. ISBN 978-1-50317191-6.

SLADE, Mike. 100 ways to support recovery: A guide for mental health professionals. London, Rethink 2009 https://www.rethink.org/media/704895/100_ways_to_support_recovery_2nd_edition.pdf.

Záznamy přednášek z 1. české mezinárodní konference o recovery (únor 2016, Plzeň) na www.zotaveni.cz.

Mgr. Martin Fojtíček pracuje jako ředitel Ledovce, organizace, která poskytuje podporu lidem s duševním onemocněním na Plzeňsku.

martin@fojticek.cz, www.ledovec.cz

Mám sen [inspirace ze zahraničí]

Mgr. Leona Martinková

Již během studia sociální práce jsem se zaměřovala na pomoc lidem bez domova. I své praxe jsem si vybírala podle tohoto zaměření (věznice, azylový dům, stáž v Londýně u sester Matky Terezy či seznámení se s největším nízkoprahovým denním centrem v Londýně). Když jsem však po studiu začala v sociálních službách pracovat, zjistila jsem, že jsou často nastavené spíše na řešení následků (nemám co jíst, nemám oblečení, nemám kde složit hlavu) než na příčiny bezdomovectví (závislosti, dluhy aj.). Jak je možné např. abstinovat po návratu z léčby v azylovém domě, když jeden můj spolubydlící pije „první ligu“, další bere drogy, třetí hází všechny pení-

ze do automatů a čtvrtý je psychotický a dekompenzovaný. Nebo jak je možné zvládnout protialkoholní léčbu, když nemám žádné zázemí a ani na „víkend na zkoušku“ nemám kam jít?

Začala jsem si tedy zjišťovat, jak fungují jiné služby v zahraničí a zejména ty, které vznikly spontánně bez ohledu na finance, legislativu či jiné limity. Mám sen, že se jednou do práce s lidmi bez domova vrátím a budu ji moci koncipovat zcela nově podle toho, co se již jinde osvědčilo.

Osobně se domnívám, že nyní přišel čas revidovat naše přístupy a začít fungovat jinak.

Mgr. Leona Martinková. Foto: Nadiia Kruzman.

Vždyť naše cílová skupina se za tu dobu také změnila.

Když jsem v Olomouci před 20 lety zakládala nízkoprahové denní centrum, na jeho vzniku se podíleli sami klienti a velmi si vážili poskytovaných služeb. Když jsem se před 5 lety vrátila do Olomouce do denního centra, nárokovali si klienti i ty služby, které neposkytujeme, a dávali nám najevo, že jen díky dotacím na tuto službu máme zaměstnání. Čím dál více se ztrácí vědomí, že člověk má být živ prací svých rukou a čím dál více se objevuje postoj, že se má postarat společnost.

Ve svém příspěvku se budu věnovat dvěma tématům. Nejprve se budu věnovat skutečností, které objektivně pomáhají lidem bez domova dosáhnout vyšší kvality života a udržet si ji. V druhé části se zaměřím na některé oblasti našeho sociálně zdravotního systému, které nejsou dle mé zkušenosti dobře uchopeny.

1. PRÁCE S UBYTOVÁNÍM

Guy Gilbert, francouzský kněz pracující s delikventní mládeží, říká, že nemáme dávat almužnu (dávky), ale práci s ubytováním (doslova říká, že almužna ponižuje). Je velmi těžké chodit do práce nejen, když spíte ve squatu, ale i na noclehárně či jiném dočasném bydlení. Je zajímavé, že někteří klienti, kteří mají práci s bydlením (např. ve stavebnictví), jsou schopni dlouhodobě pracovat i při větším užívání návykových látek a tuto závislost „krotit“, aby o práci nepřišli. Možnost placené práce je také slabým místem mnoha komunit, které se snaží lidem bez domova pomoci. Výjimkou je např. komunita Dobrého Pastýře otce Vladimíra Masláka, kde klienti pracují nejen v rámci chodu

komunity, ale mají možnost docházet i do placeného zaměstnání, aby si našetřili na nový začátek nebo mohli platit své závazky (např. výživné, dluhy aj.).

2. MAXIMÁLNÍ ZAPOJENÍ KLIENTŮ

Zatímco v našich sociálních službách je velká obava ze zneužívání klientů při práci, ve všech fungujících projektech pro lidi bez domova (či jakkoliv závislé) jsou klienti maximálně zapojeni. A to nejen do provozních činností, jako je úklid, vaření či údržba, ale často i jako průvodci nových klientů či peer terapeuti. Je velmi důležité, aby se klienti nestarali jen sami o sebe, ale učili se i odpovědnosti za druhé.

3. FUNKČNÍ SCHÉMATA

Důvodem, proč se člověk ocitá v sociálním vyloučení, je často to, že ve svém životě jedná na základě nefunkčních schémat, kterým se naučil v dětství. Mnoho klientů se mi např. svěřilo, že měli zkušenost s alkoholem již od dětství. Když byl např. klient malý, dědeček jej posílal kupovat alkohol (tak, aby to babička neviděla) a vždy, když jej přinesl, jej děda otevířel a dal vnoučkovi napít.

Má-li se trvale změnit život klienta, je potřeba, aby svoje nefunkční jednání objevil a naučil se jednat novým způsobem – a to od osobní hygieny, přes úklid, hospodaření s penězi, např. po sdělování svých názorů či řešení konfliktů. Na toto je např. velký důraz kladem v komunitě Cenacolo, založené v roce 1983 v Itálii řeholní sestrou Elvírou Petrozzi na pomoc narkomanům a vůbec mladým lidem jakkoliv ztraceným. Pokud člen komunity dělá něco špatně, ostatní mu

to otevřeně vytknou. Člen komunity nic nevysvětluje, nevymlouvá se, ale učí se snést kritiku. Za své chyby se ostatním omluví při společném setkání. Toto pravidlo se týká všech, kdo v komunitě žijí, platí pro klienty i personál.

4. ÚCTA A PARTNERSTVÍ

Je možné ve svém životě něco změnit, když jsem ve svých očích i očích druhých lidí „odepsaný alkoholik“? Kvůli komu? Znovu získat svoji hodnotu mohu jen tehdy, když mi někdo věří a má mne rád.

Před 20 lety existovala zastřešující organizace Sdružení azylových domů, která díky prostředkům z EU realizovala několik zajímavých projektů. Při jednom z nich byl v sociálních službách výrazně posílen počet sociálních pracovníků tak, že opravdu měli na klienty dostatek času a mohli se jim intenzivně věnovat. Ukázalo se, že ideální poměr je 1 sociální pracovník na 10 klientů. Když jsem zakládala v Kroměříži službu sociální rehabilitace Zahrada pro lidi s chronickým duševním onemocněním, tímto poměrem jsem se inspirovala a musím potvrdit, že to bylo mé nejkrásnější období sociální práce. S klienty jsme mohli společně vařit, nakupovat, řešit všechny jejich potřeby a sledovat, jak se jejich dovednosti rychle zlepšují a i zdánlivě neřešitelné problémy lze posunout nebo vyřešit.

5. ZAPOJENÍ RODINY

Zapojení rodiny (či jiných blízkých osob) je společné pro mnoho dobrých projektů, protože závislost, duševní nemoc či jiný problém se vždy týká celého systému. Tak např. výše zmínovaná komunita Cenacolo pra-

cuje s rodinami svých závislých členů. Nebo vynikající přístup Otevřený dialog, který vznikl ve Finsku již v 80. letech minulého století jako komplexní přístup péče o duševní zdraví, kdy jedním z pilířů je právě naprosto partnerský kontakt mezi pacientem a odborníky a maximální zapojení rodiny pacienta či alespoň někoho z jeho blízkého okolí (např. opatrovníka).

Osobně jsem se při práci s lidmi bez domova přesvědčila, že klienti mnohdy i mají rodinu, které nejsou lhostejní. Klienti se však stydí ji kontaktovat (už např. tolikrát své blízké oklamali) nebo mají vůči nim zlost.

Lze ale pomoci všem? Někdy se v pomáhající profesi cítíme odpovědní za to, že musíme pomoci všem. Navíc je často tento tlak na nás vyvíjen i společností. „Chudák pan bezdomovec na vozíčku bez nohou, tomu musíte pomoci!“ Přitom pán na vozíčku má invalidní důchod, pod mostem bydlet chce a o naši pomoc nestojí i přes opakovanou snahu terénních pracovníků. Ve skutečnosti našimi „milodary“ vlastně udržujeme klienty ve způsobu života bez osobní odpovědnosti.

Pro mne osobně byla velkou lekcí návštěva františkánského společenství Albertinů v Polsku, kteří se věnují lidem sociálně vyloučeným již více než 100 let (od svého založení Adamem Albertem Chmielowskim). Oni se věnují jen těm, kteří pomoc chtějí, a neinvestují energii do těch, kteří si přejí žít na ulici a o pomoc nestojí.

Zároveň je ale potřeba si položit otázku, zda ten, kdo nechce pomoci, má náhled na svoji situaci.

1. SVOBODA K NIČEMU

Všichni známe klienty v akutních

psychotických stavech – nepřítomný pohled, zmatená komunikace pod vlivem bludu či halucinací, neklid a podrážděnost. Je to stav skutečně svobodného člověka, který si dobrovolně vybral? Nebo tento člověk ve skutečnosti trpí a je ve velké nepohodě? Po sametové revoluci je u nás kladen důraz na svobodu člověka a nezasahování do jeho práv, což je správné. Bohužel ale to, že neohrožuje druhé lidi nebo nějak zjevně sebe, ještě neznamená, že není skutečně ohrožen. Pokud si člověk nedokáže pomoci, měli bychom jako společnost zasáhnout my.

Sama jsem dávala např. podnět na soud ke změně ambulantní léčby na hospitalizaci v případě klienta, který se celé týdny s nepřítomným výrazem kýval po ulicích centra Olomouce v pomočeném a pokáleném oblečení staženém na půl žerdi a živil se z odpadkových košů. Jeho důstojnost byla nulová. Jeho opatrovník (město) nekonal. Zato soudkyně reagovala obratem a od té doby se situace již neopakovala.

2. INSTITUT NAŘÍZENÉ LÉČBY

V případě, že např. závislá osoba ohrožuje sebe nebo druhé, může být v ČR využit institut nařízené léčby. Obecně je to vnímáno jako velmi krajní řešení, které výrazně zasahuje do osobní svobody člověka. Trochu jako jít do vězení. Je samozřejmě otázkou, jak vypadá prostředí našich léčeben? Zda skutečně i přes veškeré postupné zlepšování ono vězení nepřipomíná.

Každopádně se osobně domnívám, že tento institut není ani využíván tak často, jak by měl být (byl by indikován). Vzpomínám si např. na klienta, který každou druhou noc trávil

na zdejší záchytce, a to po mnoho měsíců. Sám nebyl schopen přestat pít (snahy rodičů o nastoupení léčby byly marné), ale ze záchytky nikdo podnět na soud nedal. Nabízí se zde námitka, že nedobrovolná léčba nemá smysl. Moje zkušenost však tomu zcela neodpovídá. Pod vlivem návykové látky totiž není dotýčný schopný dělat rozhodnutí, ale pokud dojde k detoxu, jeho náhled se může zcela změnit. Vzpomínám si na případ klientky mladé 20leté dívky, jejíž celá rodina žila na ulici (matka, otec i bratr). Klientka naprosto excesivně pila, což provázely velmi silné epileptické záchvaty, kdy ostatní klienti volali často RZP. Při jednom z mnoha výjezdů podal osvětlený lékař podnět na soud k nařízené léčbě. Klientka při návštěvě sociální pracovnice našeho denního centra v léčebně již byla po detoxu a konstatovala, že si je vědoma celé situace. Nechce takto žít, ale má na ulici celou rodinu a nemá nikoho jiného. Přesto po léčbě dokázala odejít z ulice, založit rodinu a nyní žije normálním životem.

3. DĚTI KLIENTŮ BEZ DOMOVA

Pro mne osobně emočně nejnáročnější téma jsou děti naši klientů, kteří s nimi žijí v absolutně nevyhovujících podmínkách. Rodič, který není schopen se postarat ani o sobe, přece není schopen se postarat o dítě. Velmi oceňuji všechny snahy neodebírat děti rodičům bez vážných důvodů a posilovat kompetence rodičů. Bohužel realita ukazuje, že tak moc nechceme poškodit práva rodičů, že zcela poškodíme práva dětí. Téměř každý rodič je schopen při nahlášené návštěvě sociální pracovnice uklidit byt, naplnit lednici, být střízlivý a tvářit se, že se

dítěti věnuje. Toto není žádná skutečná sociální práce. Dítě je obvykle až ve věku kolem 12 let schopné si samo říct soudu o to, že bude raději v dětském domově než v těchto podmínkách. Pokud tedy není již samo závislé na návykových látkách a jeho intelektový vývoj není trvale poškozen.

4. TRVALÉ POŠKOZENÍ

Pro ty, kdo jsou již trvale poškozeni a trpí např. chronickou závislostí či psychotickým duševním onemocněním (v horším případě duálními diagnózami) náš systém mnoho nenabízí. Mne osobně zaujal kanadský projekt realizovaný v Torontu – pobytová služba pro chronické alkoholiky („heavy drinkers“). Šlo o zařízení pro osoby, které dlouhodobě pily denně takové množství alkoholu, že to

nebyly schopny ani definovat. Mnohokrát ročně k nim vyjížděla policie i rychlá záchranná služba. V tomto zařízení měly střechu nad hlavou, jídlo, možnost si během dne každé 2 hodiny říct o stanovené množství alkoholu a k tomu i odbornou terapeutickou pomoc. Překvapivě se ukázalo, že když mají klienti bezpečné zázemí (k čemuž např. patří i samostatný pokoj), vůbec si nepotřebovali jít každé 2 hodiny pro alkohol. Velmi se také snížily výjezdy policie i RZP. Osobně se domnívám, že je nezbytné pro tyto osoby zřizovat pobytové služby na míru podle typu potíží, který je hendikepuje. Nízkoprahové služby, kde např. mohou pít, ale pak jsou zase posláni na ulici, nejsou skutečnou pomocí a problém neřeší.

Konference, přestávka. Foto: Nadiia Kruzman.

Kontrolované pití jako jedna z možností jak redukovat konzumaci alkoholu

Dr. Ivo Šelner, MAS

I. Alkohol – všeobecné informace

Alkohol je droga s vysokým potenciálem nebezpečnosti. Konzumace je ve většině zemí dovolena a rozšířená, je relativně lehce a neomezeně dostupný, je levný, konzumace je IN ve všech společenských vrstvách a téměř při všech příležitostech. O to více toto platí pro lidi bez domova, bez sociálního zázemí a podpory okolí – rodiny, přátel.

Hovoříme-li o závislosti na alkoholu, musíme téma popsat v širších souvislostech, a to i z historického pohledu, brát v úvahu společensko-sociální kontext. Nelze opomenout legislativní zásahy a zdravotní důsledky.

Samotné slovo alkohol pochází z arabštiny. Jeho výroba a konzumace se táhne dějinami jako červená nit. Nejtradičnější surovinou jsou hrozny – hroznový cukr, obilí, ovoce, chmel, cukrová třtina, melasa, kukuřice nebo brambory, jež slouží k výrobě alkoholu, přičemž podíl obsahu alkoholu v konečném produktu je variabilní – záleží na výchozí surovině a způsobu zpracování.

V dávnověku alkohol znali Sumérové, ve starých egyptských pramenech se hovoří o odměně za práci v podobě chleba a piva, nutno také připomenout boha vína Bakcha nebo vinohrady založené Římany v různých koutech Evropy. Ve Starém zákoně najdeme zmínky o alkoholických nápojích, stejně jako v eposech Gilgamešových. Význam alkoholu v dějinách

podtrhuje v první řadě pití alkoholických nápojů během bohoslužebných obřadů – „tzv. raus“ napomáhal k dosažení stavu extáze, meditace, poblouznění ap. Tyto stavy pod vlivem alkoholu (ale i jiných drog) působily jako vstupní brána do světa svatých.

Alkohol byl vyráběn také jako potravina, nápoj pro uhašení žízně u privilegiovaných vrstev a nápoj působil jako zprostředkovatel společenského života – tato psychosociální funkce byla zpočátku vyhrazena jenom některým.

Ale i když alkohol nebyl pravidelně mnoha lidem dostupný, následky nadměrného konzumu i jeho nebezpečí byly dávno známy. Již v antice varoval Platón, Cicero nebo Seneca před nadměrným požíváním vína. Již tehdy se vědělo, že existují lidé, kteří neumě-

Dr. Ivo Šelner. Foto: Liubov Solomina.

jí s pitím přestat – tito byli již v antice morálně odsuzováni.

Excesivně rozšířenou konzumaci alkoholu v Evropě lze zaznamenat teprve koncem středověku a na počátku novověku – jednak ve formě odměny za práci nebo udělení licence k výrobě, prodeji ap. Zejména v době průmyslové revoluce se konzumace rapidně zvýšila a s tím nastalo i rozšíření alkoholismu tak, jak jej známe dnes. Dnes je alkohol – s výjimkou islámských zemí – téměř všude bez problémů kdykoliv k dostání, je přístupný a výroba alkoholu patří mezi významné hospodářské a daňové faktory mnoha zemí.

Ze strany státu se objevila čas od času opatření, která měla šíření alkoholu a jeho výrobu brzdit. První zákazy pití alkoholu dokládají prameny z Číny (8. století před Kristem), většího úspěchu však dosáhl islám a buddhismus. Mezi nejznámější státní – tedy mocenské – zásahy patřila prohibice ve třicátých letech v USA. Zásahy však nepřinesly očekávané výsledky. Určitá omezení jsou dnes praktikována v podobě uzákonění, kde a co, resp. kdo může kdy alkohol pít (např. v Německu a Rakousku pivo starší 16 let, ve Švédsku je prodej alkoholu v rukou státu, některé druhy alkoholu v různých zemích jsou nebo byly zakázány – např. absint, řidiči nesmějí alkohol pít vůbec nebo s omezením, ap.).

Dá se bez dlouhého uvažování konstatovat, že alkohol se stal již dávno lidovou drogou číslo 1.

Se všemi negativními účinky – pro informaci údaje z Rakouska:

- Každá druhá smrtelná automobi-

lová nehoda je způsobena alkoholem.

- 80 % zranění hlavy a 32 % pracovních úrazů jde na konto alkoholu.
- Závislost na alkoholu zvyšuje sebevražednost 20násobně,

ale

- 150 000 lidí je zaměstnáno ve vinařském průmyslu.
- Daňový zisk z prodeje alkoholu pro stát je dvakrát vyšší než například daň ze silničního provozu.

Postoj lékařů vůči alkoholu byl dlouhou dobu velmi ambivalentní z mnoha důvodů. Byly známy „zdravotní“ účinky (prostředek proti bolesti, narkotikum, účinky proti „špatné“ náladě). Bylo také rozpoznáno organické poškození v důsledku konzumace (třesy, ztráta paměti). Při nadměrném požití jej lze označit za drogu, resp. za jed, jehož nebezpečí se projeví při akutním nebo chronickém „předávkování“, resp. „otravě“.

Mnoho lidí používá alkohol jako univerzální lék a prostředek proti mnoha potížím. Člověk se cítí uvolněn, oproštěn od problémů, po dlouhé době, „je na tom dobře...“. Denní starosti jsou sekundární, v pozadí, v nedohlednu. Často prožije pocity, které nikdy předtím nezažil. Tak jako tak, cítí se dobře a lépe než předtím.

O „pozitivních“ prvcích, ale i riziku konzumace alkoholu panují různorodá mínění. Na základě nejnovějších vědeckých poznatků dnes není zapotřebí odpovědný přístup k alkoholu demonizovat, ale není ani nutné konzumaci alkoholu (i v „malém“

množství) glorifikovat jako „léčebný“ proces.

Schopnost přijímat alkohol je zcela individuální, což může být geneticky podmíněno. Existují dokonce celé národy, které alkohol vůbec nemohou bez následků konzumovat (američtí Indiáni). Pije-li člověk dále a více, dostává se do stavu tzv. opilosti – emoce jsou zřetelněji vnímány, reakce bývá spojena s násilím, duševní výkon zaostává, vnímání skutečnosti se vzdaluje realitě.

Zatímco většina lidí s alkoholem celkem bez problému umí „zacházet“, tj. ví, kolik snesou, kdy mají přestat a za jakých podmínek smějí pít, něco mezi 10–15 % společnosti se dostane během života do vážného konfliktu v důsledku jeho nadměrné konzumace – ať už to je konflikt s dopravní policií, opilost ve společnosti, problém na pracovišti či partnerská rozepře.

Něco kolem 4 % – tj. ca 330 000 obyvatel České republiky má tak vážné zdravotní problémy v důsledku nadměrné konzumace, že jsou více či

méně závislí na alkoholu – alkoholismus stojí v pořadí nejčastějších příčin úmrtí na třetím místě, a to za srdečními chorobami a onemocněním rakovinou.

Statistické údaje dokazují, že alkoholismus mnohem více zatěžuje financování zdravotního systému než léčba kuřáků nebo drogově závislých na tzv. ilegálních drogách či substitování těchto pacientů. Účinky alkoholu nezávisí pouze na druhu nápoje, nýbrž i na osobní konstituci konzumenta. Je dokázáno, že účinek alkoholu je závislý na druhu nápoje a na konzumovaném množství, na individuální tělesné osobní kondici, na psychickém rozpoložení, na tělesné váze, na obsahu žaludku, na zvyku, tedy na výši tolerance obsahu alkoholu v krvi. Dokonce i sociální okolí a přístup společnosti ke konzumaci alkoholu mají na pití vliv. Což platí i u jiných drog.

II. Alkoholismus – syndrom závislosti

Alkoholismus někdy začne a nikdy nekončí... (Reinhard Haller, rakouský psychiatr).

Kdo je vlastně alkoholik a jak se pozná?

Oblíbenost a rozšířenost jednotlivých alkoholických nápojů je vysvětlována obvykle příjemnými pocity při přiměřené konzumaci. Ale co znamená přiměřené?

Po staletí převažovala tvrzení, že piják je trestem božím, nadměrné pití bylo spojováno se slabou vůlí a chtěním či nechťením, nedostatkem disciplíny ap. Kdyby ON chtěl, tak pře-

stane pít, přestane kouřit... Toto bylo, a dnes ještě i mnohdy je u mnohých artikulováno. Každý alkoholik, každý kuřák se v životě nejméně jednou, dvakrát rozhodl přestat pít, kouřit.

Posléze se ale tlak ke konzumaci vrátí. Přestat pít nemá s vůlí nic společného, mozek reaguje jinak a historie potvrdila, že léčebné metody založené na těchto mylných hypotézách nevedly vždy k očekávaným výsledkům.

Proč se stane člověk závislým na ... alkoholu, drogách, hráčství, kuřákem atd., na tuto otázku se do dneška nepodařilo najít uspokojivou a vědecky

podloženou odpověď. I když existuje mnoho teorií. Vždy existuje celá řada na sobě závislých faktorů, které se v tomto dlouhodobém procesu navzájem podněcují, ovlivňují. Proč se někdo stane závislým (a jiný ne), vyžaduje intenzivní konfrontaci s vývojem člověka a jeho životní cesty atd.

Zatěžující jsou sociální faktory nebo rodinná situace, krizové události, traumata, násilí, stejně jako vzory nebo genetické predispozice mohou hrát důležitou roli. U jiných to může být vliv (tlak) okolí, snaha poznávat něco jiného nebo únik z nějaké situace, zhoršená psychická situace, deprese, ale i nuda, bolest nebo pocit ublížení atd. Syndrom závislosti na alkoholu se vyvíjí delší dobu i léta a projevuje se zvýšenou a pravidelnou konzumací alkoholu ve spojení s osobními dispozicemi.

Diagnostika

Závislost na alkoholu bývá diagnostikována tehdy, jestliže během posledních 12 měsíců lze zaznamenat nejméně tři faktory z šesti uvedených symptomů:

- Existuje dlouhodobě silný, neudržitelný tlak, touha nebo přání konzumovat alkohol;
- Existuje snížená schopnost sebeovládání a kontroly konzumace (začátek nebo konec) v souvislosti s vypi-
tým množstvím;
- Pokud pacient nepije, vyskytnou se u něj tělesné projevy typické po odbourávání alkoholu (třes rukou, deprese, neklid, nespavost atd.);
- Hranice tolerance se zvyšuje, tzn. je zapotřebí větší dávky, aby bylo dosaženo stavu uspokojení, který byl dříve dosažen s nižší dávkou;

- Ostatní zájmy, kontakty, potěšení a činnosti jsou v důsledku konzumace zanedbávány, více času se věnuje konzumaci, obstarání substance atd.;

- Pokračování v konzumaci alkoholu i přes známé a viditelné negativní tělesné, psychické a sociální důsledky (např. nedostatek peněz, ztráta zaměstnání, přátel aj.).

Pokud kritéria závislosti nelze jednoznačně klasifikovat, pak hovoříme o tzv. škodlivém užívání alkoholu.

Změna paradigmatu

- stejně jako u jiných nemocí i u alkoholismu se jedná o individuální klinický průběh a komplexní léčebné postupy;
- závislost se projevuje v různých fázích různými dimenzemi – léčba a terapie vyžaduje komplexnost a interdisciplinární spolupráci horizontálně (medicína, psychoterapie, sociální poradenství, sociální práce, legislativa, pedagogika, psychologie aj.) i vertikálně (v rámci lékařských oborů);
- závislost nelze degradovat na záležitost chtění nebo vůle;
- závislost je projevem poruchy biologického, psychického a sociálního zdravotního stavu osoby závislé i nejbližšího okolí (definice WHO);
- závislost není sama o sobě léčitelná a riziko přetrvává celý život;
- lidé se závislostí mohou při dodržování určité „diety“ (tj. zřeknutí se konzumace substancí) žít zdravým abstinčním životem (podobná opatření jako při alergii, diabetes aj.);
- abstinence už není ta „jediná terapeutická metoda“.

Pro všechny formy závislosti platí: stane-li se centrálním bodem celého dne pouze otázka touhy po konzumaci (bažení) – kdy, jak, kde, co – pak se jedná jasně o závislost. Závislost – návykové chování v souvislosti s alkoholem – se vyskytuje u lidí, kteří nejsou schopni řídit touhu po konzumaci jedné nebo více substancí (alkohol, cigarety, tzv. ilegální drogy aj.), nebo nejsou schopni kontrolovat touhu po excesivní konzumaci.

Jedno mají lidé se závislostmi společné – na základě konzumace ztratili svobodu vlastního jednání. Svoji závislost dlouho zakrývají, své okolí a nejbližší klamou, reagují agresivně, pokud okolí jejich nemoc odhalí (dříve nebo později k tomu dojde).

Ten, kdo jednou zkusil a naučil se nálady a pocity pomocí drog řídit a koordinovat, upadne lehce do pokušení toto dělat stále častěji: časové proluky mezi konzumací se zkracují, a tak se pozitivní efekt mění ve stále častější hledání možností znovu určitou drogu nasadit. Schopnost i ochota reagovat na nepříznivé psychické stavy „přirozenou cestou,“ tj. aktivní reakce a hledání řešení se mění na pasivní konzumaci.

Alkoholik/alkoholička musí pochopit, že závislost není žádné úchylné chování, nýbrž nemoc – podobně jako diabetes nebo vysoký tlak musí

být léčena. Optimální situaci tvoří návaznost na okolí alkoholika – partner/partnerka, rodina, eventuálně zaměstnavatel apod.

Aktivní jednání a pomoc

Ne nadarmo se říká, že na jednom člověku závislém na alkoholu je v určitém stupni závislých dalších deset lidí z nejbližšího okolí – rodina, přátelé, spolupracovníci. Proto hraje sociální systém vždy důležitou roli – během poradenství, při terapii i v prevenci a v tomto systému je přisuzován sociální práci ve smyslu mezioborové kooperace velký význam.

Bez odborné pomoci lékařů, terapeutů, sociálních pracovníků, poradců v oblasti závislosti či psychologů se jenom velmi malému procentu pacientů se závislostmi podaří odpoutat se od nemoci. Všeobecně platí, že se vždy jedná o týmovou interdisciplinární (mezioborovu) spolupráci odborníků více profesí.

Vedle profesionální pomoci je však nutné aktivní jednání ze strany pacientů: oni jsou za své jednání sami zodpovědní a přání změnit vlastní jednání a stanovení vlastních cílů je nutným předpokladem pro život bez drog, alkoholu ap.

III. Terapeutické intervence a možnosti

Cesta k zbavení se závislosti je dlouhá. Trvá celkem 10–12 let, než člověk dojde k poznání, že závislost dosáhla určité hranice a je třeba reagovat, vyhledat pomoc. O to důležitější je, aby rodina, přátelé situaci reflektovali, na jednání poukázali, což se žel v počát-

cích stává zřídka, okolí reaguje až tehdy, když je situace vyhrocená. A i tehdy často trvá dlouho, než se člověk k reakci odhodlá.

Ne vždy jsou alkoholici k terapii motivováni. Svoji roli hraje někdy negativní postoj vůči alkoholikům ze stra-

ny veřejnosti, ale i špatná dostupnost specializovaných zařízení či finanční podpora ze strany pojišťoven (zejména při opakované léčbě).

Nejčastější důvody vedoucí k návykovému jednání – alkoholismu:

- trvalý tlak k podání dobrého (nejlepšího) výkonu;
- stres (již v mateřské škole), že všechno musí perfektně fungovat;
- nevhodné výchovné prostředky (bez lásky, poučování, tresty, rozmazlení, bez hranic, bez odpovědnosti);
- brzký vstup do světa dospělých (např. po traumatu);
- chybějící strategie k řešení konfliktů a celkově malá tolerance frustrace;
- problémy vlastní identifikace v důsledku sociálních rozdílů;
- psychické problémy;
- prezence rodičů jako vzoru/nevhodné sociální prostředí.

Terapeutická motivace konfrontace s alkoholismem jako předpoklad k překonání krize

Na začátku rozhodnutí k terapii a reakci hraje velkou roli osobní postoj, který lze definovat v pěti bodech:

1. Rozpoznání – uznání, že změna je důležitá (...tak to nejde dále...);
2. Akceptování, že toto poznání vyžaduje určitou pomoc (...sám to nezvládnu);
3. Akceptování nabídnuté pomoci (...pomoc přijmu...);

Obrázek: Životní fáze alkoholika a změna chování/jednání v konzumaci.

4. Uznání, že jsem alkoholik, nemocný, mám problém s návykovým chováním;

5. Pochopení, že je důležité všeobecně změnit způsob života (...musím sám svůj život jinak uspořádat, pokud chci vydržet jako abstinents...).

Abstinence

V minulosti byly lékařské a terapeutické možnosti výhradně zaměřeny na abstinenci, tedy na úplné celoživotní zřeknutí se alkoholu. Každé vybočení z tohoto procesu – tzv. relaps byl považován za katastrofu, selhání. Toto tradiční pojetí je dnes překonáno. Terapie abstinencí hraje stále důležitou roli u mnohých klientů. Toto je cíl u abstinence dodneška a pro mnoho pacientů je abstinence jedinou šancí. Na rozdíl od minulosti, kdy relaps byl považován za životní prohru, jsou dnes během terapie pacienti v rámci terapeutických settingů připravováni na možnost relapsu, aby v této situaci mohli správně reagovat a znovu se vrátit do abstinenceho procesu. To znamená, že během terapie se dnes

klade větší důraz na řešení rodinné životní situace, psychického stavu, hledání cesty z krizových situací než na pouhé „moralizování,“ jak je alkohol škodlivý...

Abstinence je základní terapeutická možnost pro alkoholiky. Vyžaduje

však určitou pravidelnost v kontaktu s terapeutem, disciplínu a hlavně podporu a určitou kooperaci rodiny, okolí, přátel. V neposlední řadě hraje například důležitou pozitivní roli a podporu i spolek anonymních alkoholiků.

IV. Kontrolované – redukované pití (Standardní program tzv. 10 kroků podle Prof. Dr. Joachima Körkla/ Německo)

Existuje však množství alkoholiků, kteří abstinenci vyzkoušeli, posléze rezignovali, ať už z jakýchkoliv důvodů. Relaps se často opakoval, pacienti ztratili motivaci k pokračování a nad pocitem úspěchu převažovalo opakované selhání. Až 60 % pacientů na klinikách později uvádí, že již před zahájením léčby nepovažovali abstinenci za to nejlepší řešení. A pijí dále, protože pro tuto skupinu chybějí mnohdy vhodné léčebné koncepty.

Pro řadu alkoholiků však nejsou rámcové podmínky abstinence přijatelné, realizovatelné. Ať už z jakýchkoliv důvodů: tlak sociálního okolí, které se staví k rozhodnutí negativně, těžké životní podmínky, psychický stav, ztráta domova a rodinné podpory, dostupnost alkoholu apod. Máme zde na mysli hlavně lidi bez domova, bez konstantního sociálního zázemí. Ale nejenom ty. Existuje množství alkoholiků, kteří abstinenci vyzkoušeli, posléze rezignovali a hledají nové, jiné možnosti.

Standardizovaný program Kontrolované pití je určen těm, kteří mají potřebu – chtěli by pít méně nebo kontrolovaně – dle vlastního rozhodnutí, tedy chtějí řízení snížit konzumaci alkoholu – ať už samostatně, nebo s přítelem, kamarádem. Bylo by mylné se

domnívat, že tuto metodu lze jakoby mimochodem u každého aplikovat. Toto se děje v rámci standardizovaného programu za doprovodu terapeuta, kouče, který je kvalifikován pro tuto úlohu a absolvuje speciální výcvik v rámci své profese (terapeut, sociální pracovník, psycholog aj.).

Celý proces musí být rovněž standardně veden, dokumentován a reflektován. Nutno rovněž podotknout, že vzájemná spolupráce je založena na důvěře pacienta i terapeuta – kouče, což platí ostatně pro všechny formy terapie.

Program 10 kroků

Program je koncipován pro ty lidi se závislostí na alkoholu, kteří chtějí své závislé chování změnit, „mít pod kontrolou“ a pro které – z jakýchkoliv důvodů – abstinence nepřichází v úvahu, několikrát selhala apod. Zahájení programu – stejně jako u abstinence terapie – předchází důkladná lékařská i motivační diagnostika, aby se vyloučily kontraindikace (např. rakovina jater).

Podstata programu spočívá v tom, že klient sám přebírá odpovědnost a sám pro sebe definuje:

a) Na týden dopředu udělá týdenní

plán, kolik a jakých nápojů maximálně denně vypije a které dny v týdnu bude abstinovat.

b) Klient si vede záznamy o celkové konzumaci, ve kterých registruje den a dobu konzumace, co pil, množství, kde pil, kdo byl přítomen atd.

c) Týdně následuje setting s odborníkem – terapeutem, sociálním pracovníkem aj. Klient reflektuje uplynulý týden a dělá plán na další.

Každá lekce je věnována určitému tématu – např. rozpoznání rizikových situací, strategie k vlastní kontrole, reagování na psychickou zátěž, výpočet alkoholu v gramech nebo promile pro dokumentaci atd. Po skončení základních deseti lekcí většinou pokračuje setting s koučem a téžistě rozhovorů se pohybuje v plánování, vedení tzv. „Pitného deníku“, v reflexi aj. Z deníku lze vyčíst, zda během týdne měl klient třeba den bez alkoholu, které dny byly kritické, zda jsou určité rituály v pití atd.

Nedílnou součástí – zejména u lidí bez domova – je pravidelný kontakt a z toho jakoby mimochodem vyplývající i další důležitá témata, jako jsou finance, řešení bydlení, zdravotní problémy ap.

Každý setting-termín má předepsaný obsah:

Krok 1 – Vytvoření dobrých podmínek, důvěry, je dohodnut plán (1–2 termíny) a začátek;

Krok 2 – Vedení tzv. Pitného deníku;

Krok 3 – Hodnocení, krátkodobá bilance – opakuje se automaticky v dalších termínech;

Krok 4 – Podat informace o alkoholu, působení, množství, výpočet;

Krok 5 – Stanovení dalších cílů konzumace;

Krok 6 – Rozpoznání krizových situací;

Krok 7 – Aplikování kontrolních strategií, aby byl stanoven osobní plán;

Krok 8 – Plánování volného času, koníčků;

Krok 9 – Návlek odolnosti vůči stresu;

Krok 10 – Bilance, zajištění úspěchu, dohoda o další spolupráci.

Po absolvování základních 10 kroků následují pravidelné settingy v rozmezí 1–2 týdnů, po určité době mohou být schůzky dle situace redukovány.

Jaké změny – výsledky můžeme během terapie očekávat?

- Konzumace alkoholu může být redukována podle vlastního tempa, čímž se zvýší kvalita života (redukuje se partnerské problémy, zvýší se výkon v práci, člověk kontroluje sám sebe, převzme za sebe odpovědnost, učí se plánovat...).
- Pravidelné konzultace s koučem učí dodržovat termíny, rozšiřují obzor, pomohou řešit i další sociální situace.
- Zvyšuje se pocit úspěchu, klesá stres z pocitu stálého selhávání.
- Klienti se učí plánovat i další aktivity – např. volný čas.
- Odpovědnost za výsledky, průběh leží vždy v kompetenci klienta.

Metodu kontrolovaného pití nelze brát jako variantu v protikladu k abstinenci. Obě metody mají svá opodstatnění, výhody i nevýhody. Kontro-

lované pití je nutno brát jako možnou variantu, pokud abstinence není, z jakéhokoliv důvodu, reálná. Je zajímavé, že cca 20–25 % klientů, kteří program kontrolovaného pití začnou aplikovat, po určité době změni rozhodnutí, stálá dokumentace a odpovědnost za sebe sama je pro ně zátěž a rozhodnou se pro léčbu abstinencí.

Zdravá – nebo „normální“ – moderátní – přiměřená konzumace

Pro informaci jsou následně uvedeny některé praktické údaje, které výpočet alkoholu a konzumace dokresluje. Pacienti mohou vypočítat, kolik alkoholu v gramech vypili, jak rychle se alkohol zhruba v těle odbourá apod.

- jedno deci vína (0,1 l) 10 g alkoholu
- dvě deci vína (0,2 l) 20 g alkoholu
- malá štamprle (0,06 l) 6,5 g alkoholu
- velké pivo (0,5 l) 20 g alkoholu
- malé pivo (0,3 l) 13 g alkoholu
- láhev vína (0,75 l) 75 g alkoholu
- láhev lihoviny (0,7 l) 220 g alkoholu

Vypitý čistý alkohol v gramech v organismu lze vypočítat podle vzorce
váha v kg x konstanta 0,68 (0,55 ženy)
= promile ‰

Alkohol se v organismu odbourá rychlostí zhruba 0,– 0,15‰ za hodinu nebo zhruba 8 g čistého alkoholu za hodinu.

$$\frac{ml \times \% \times 0,8}{100} = \text{čistý alkohol v g}$$

$$\frac{ml \times \%}{100} = \text{čistý alkohol v ml}$$

Čtvrt století s Romskou poutí

Bazilikou se nesly romské chvály a svědectví o proměně života

Již po pětadvacáté se vydali poutníci na jedinečné duchovní setkání Romů z Moravy a Čech. Na Svatém Kopečku u Olomouce se v sobotu 17. června konala jubilejní Romská pouť. „Děkujeme ti, Pane, že tě můžeme chválit a uctívat za všechno, co nám daroval, za to všechno, co máme v Tobě. Ty jsi řekl: ‚Já jsem ta cesta, pravda a život,‘ a každý, kdo k tobě přichází, nalézá ten pravý život,“ vyznal v úvodu chval v bazilice při mši svaté Marek Nový, vedoucího romského Spolku křesťanské pomoci z Bučovic u Brna.

Na již tradiční akci se v sobotu sešlo kolem 350 až 400 návštěvníků, jen dětí, které se účastnily dětského programu Poutníček, bylo na 130. Mnozí poutníci přijíždí na akci opakovaně. „Na Romské pouti jsem již potřetí, je to pro mě taková každoroční tradice, kdy si s rodinou uděláme krásný celodenní výlet,“ prozradila Alexandra Rajsová z Ostravy. Jiřina Pokutová, další z návštěvnic, se zase těšila do baziliky. „Každý červen se těším na mši a také až znovu uvidím krásu interiéru baziliky Navštívení Panny Marie,“ sdělila. Ty, kteří zde byli letos poprvé, zase zajímala celková atmosféra. „Pouti se účastním poprvé, jsem zvědavý na průběh akce, baziliku a program,“ zmínil Jaroslav Novák, který přijel z Ostravy společně se svou rodinou.

Svědectví o pomoci a Boží lásce

Romské chvály byly hned na začátku mše proloženy několika svědectvími Romů o obrácení k Bohu. „Čas plyne jako voda, a to i přesto, že se někdo dožije třeba 100 let. Z tohoto důvodu je třeba využívat čas ke správným věcem, věnovat pozornost rodině, víře,“ řekl zpěvák z romské kapely a dodal, že je třeba žít tak, abychom se nemuseli u Božího soudu za své činy stydět. Po svém proslovu vyzval svého bratra, který si prošel těžkým životním obdobím a teprve víra v Boha ho vysvobodila. „Poté, co jsem si splnil svůj sen vystupovat s kapelou, nastalo období zlomu, kdy jsem přestal být spokojený, dostal se na dno a nechtěl dál žít. Avšak Bůh začal uzdravovat moje srdce, zachránil mě, dal mi nový začátek, svůj život jsem našel v Kristu,“ vyznal.

Následovalo představení divadelního souboru Salesiánského střediska volného času Dona Bosca z Ostravy, které zinscenovalo příběh dívky s růží, která touží druhým darovat své přátelství a lásku, ale je stále zraňovaná a odmítaná, a nakonec daruje svůj život, svoji růži, Ježíši...

Motiv nevěsty a zahrady

Mši svatou celebroidal pomocný pražský biskup Václav Malý spolu s P. Pav-

lem Ryšavým a dalšími kněžími včetně evangelického faráře Mikuláše Vymětala z Berouna. Biskup v homilii sdílel obraz nevěsty a zahrady z prvního čtení z knihy proroka Izajáše: „Bůh nazývá ty, které chrání, nevěstou, jež je oděna v bílých šatech a září čistotou. Bohu na nás záleží, říká nám, že nemusíme utíkat od ostatních nebo si tvořit vlastní omezené společenství,“ popsal Václav Malý. Právě tato představa nám dle biskupa Malého může pomoci překonávat bolesti pramenící z nepřijetí od druhých.

Dále popsal biskup Malý obraz zahrady jako místa pro oddych a odpočinek. „Pod pojmem zahrada si každý představí něco jiného, nicméně každý z nás se shodneme na tom, že se na zahradě můžeme uvolnit, v klidu si pohovořit s ostatními a také najít plody, díky nimž žasneme nad Božím stvořením,“ pokračoval Václav Malý a upozornil, že si máme vážit všeho kolem sebe, protože nic není samozřejmé.

Otevírat své „jilo“

„Když se narodíme, nevíme, jaké srdce máme, až časem se dobro či zlo v nás ukáže,“ doplnil na závěr P.

Pavel Ryšavý. Bůh nám dává pomoc v podobě Desatera přikázání, která nám pomáhají rozeznávat dobré od zlého. „Na rozdíl od Pána Ježíše, jenž má srdce stále otevřené, je dobrý a má nás všechny rád, my sami máme často svá srdce uzavřená, avšak i to nejvíce kamenné srdce, v romštině „jilo“, je možné proměnit skrze víru v Krista a tím, že budeme pomáhat a činit dobro,“ zakončil kněz.

O otevřenosti a dobrosrdečnosti se rozpovídala i romská farnice Anna Pompová z Kojetína, jedna z řečnic za romskou komunitu a pravidelná účastnice akce na Svatém Kopečku u Olomouce. „Všichni jsme jen lidé, proto je důležité, aby společnost nepovažovala romskou komunitu pouze za nepřizpůsobivou, ale viděla i to pozitivní, neboť se v našich řadách najde spousta přizpůsobivých, vzdělaných a ochotných pomáhat,“ vyřkla své přání Anna Pompová. Na Romské pouti nejvíc oceňuje, že účastníky spojuje láska k Bohu. „Bůh miluje každého z nás. I když jsem si vědoma, že je v životě nezbytná i materiální stránka, je důležité mít na paměti duchovní hodnoty, víru a lásku,“ uzavřela Anna Pompová.

Romská pout. Foto: Martin Čech.

Romská pouť. Foto: Martin Čech.

O něvo zákonos pro Romy

Účastníci poutě měli také možnost zakoupit si první v Česku vydaný Nový zákon v romském jazyce. Na překladu pracoval 12 let romský křesťan Koloman Staněk Balázs a vydal jej v loňském roce romský sbor Církve adventistů sedmého dne v Třebachovicích pod Orebem. Na pouť přivezla Nové zákony překladatelova žena Leona a vnučka Nela.

„Romové, přeložil jsem pro vás do romského jazyka knihu, která je mi nejdražší – Bibli. Není to celá Bible, ale jen její část,“ uvádí v předmluvě k Novému zákonu, kde zároveň popisuje svůj vnitřní zápas. Vnímá, že je k překladu Bohem volán, ale nevěřil si a stále se modlil k Bohu. A pak dostal jako dárek množství prázdných sešitů, za týden na to mu zase někdo

jiný věnoval 100 tužek. To bylo pro něj znamením, začal psát a překládal celých 12 let a pak během dvou let bylo vše přepsáno do počítače. Předmluva Písma je zakončena pobídkou čtenáři: „Tu, savo genes kala lila, gen len tíre ileha the góda ha u šun, so tuke o Dél andre kala Svate Lila phenel.“ V češtině: „Ty, který čteš tuto knihu, čti ji svým srdcem i svým rozumem a poslouchej, co ti Bůh tímto Svatým Písmem říká!“

Eva Štefková, Patricie Macelová

Od povodní na Slovensku až k první romské pouti s Květou Princovou

Charizmatická vizionářka a odvážná průkopnice v oblasti humanitární práce Květa Princová učí externě na Cyrilometodějské teologické fakultě a CARITAS-VOŠ sociální v Olomouci, kde v průběhu let působila jako vedoucí oddělení humanitárních studií. Pracovala pro Arcidiecézní charitu Olomouc a Charitu Česká republika. Sedm let pracovala jako humanitární pracovnice v manažerské roli i v terénu, zejména na Balkáně a v postsovětských republikách. V roce 1998 se jako koordinátorka popovodňové pomoci vypravila s kolegy na Slovensko do obce, kterou smrtící živel poznamenal nejtragičtěji...

Kdy jste se začala věnovat Romům?

V roce 1997 jsem nastoupila na místo koordinátora popovodňové pomoci do Arcidiecézní charity Olomouc. Rok nato zasáhla povodeň Slovensko, což poznamenalo hlavně romské ves-

Květa Princová. Foto: Pavel Langer.

nice. Dopady byly tragické. Rakouská Charita nás tehdy požádala, abychom se pro dobré zkušenosti z povodní v Česku stali prostředníkem pro Slovensko a Ukrajinu.

Proč povodně na Slovensku postihly nejvíc právě romské osady?

Na Slovensku žijí Romové na půdě, která je méně hodnotná, často leží v korytech řek, a paměť místních funguje v tom, že si právě na těchto místech dům nepostaví. Zápavy tehdy nejvíce zasáhly romskou osadu u obce Jarovnice. Příval dešťové vody strhl chatrče, které si Romové postavili v údolí na břehu říčky Malá Svin-ka. Desítky Romů tam tehdy zemřely, nejhorší bylo, že matku s třemi dětmi už vůbec nenašli a nemohli ji ani pohřbít...

Jaká tam tehdy po těch červencových povodních byla situace?

Pamatuji, jak jsme na Slovensku chodili po těch postižených vesnicích, viděli jsme, jak jsou Romové zničení, jak oplakávají své blízké. Nevím, jak je to v Jarovnici dnes, ale tehdy v roce 1998 snad tři čtvrtě obyvatel vesnice byli Romové. Ta povodeň zasáhla hlavně je, měli problémy, aby vůbec mohli konat bohoslužby a pohřby v kostele, takže si po povodních sami postavili v romské osadě svůj kostel.

A tam tehdy vznikla myšlenka udělat něco pro Romy u nás? Uspořádat Romskou pout?

Ne tak přímo, ale pamatuji takový

zvláštní okamžik, bylo to u Prešova v obci Uzovské Pekľany na nějakém kopci, kde páter Pavel Procházka sloužil mši pod širým nebem. Přislouhovali mu Romové, hrála tam romská kapela, celá ta mše byla jak mystické zjevení. Uvědomila jsem si, jak jsou Romové přirozeně religiózní a že církve a Charita by pro ně mohly něco udělat. Mě ta romská problematika vždycky zajímala, protože i v Česku povodeň postihla romské rodiny a my jsme už před povodní pracovali na projektech romských školiček.

Šlo o novou myšlenku, nebo jste se někde inspirovali?

V té době už existovala školička Khamoro v Olomouci i ve Šternberku. Byl to takový krásný příklad toho, jak to funguje, když je tam k tomu ještě ta láska. Postupně jsme v dalších letech po arcidiecézi založili nejméně pět školiček. A já jsem v tu dobu potkala na dvoře biskupa Josefa Hrdličku, s kterým jsem se už dříve o romské otázce bavila, a on mi řekl: „Měli bychom udělat Romskou pouť!“

Takže to byl ten okamžik zrodu prvního ročníku... Jaké byly začátky?

Romskou pouť jsme začali připravovat společně s popovodňovými asistenty. Už první ročník jsme koncipovali tak, že v bazilice bude sloužena mše a odpoledne v ambitech pak Romové ukáží, co se v těch školičkách naučili. Samozřejmě jsme měli pozvané romské hudební a taneční kapely, ale hlavně jsme se zaměřovali na výstupy ze školiček, aby se děti po celý rok snažily, aby to bylo takové jejich a řekly si: „Tak, a teď jim to tam na ten Kopeček půjdeme ukázat!“

Vraceli jste se v těch dalších letech ještě za Romy na Slovensko?

Ano, každý rok jsme navštěvovali vesnice na Slovensku, většinou při cestě na Ukrajinu. Slovenské Romy jsme zapojili i do naší Romské pouti, sehnali jsme peníze na autobusy, aby k nám mohli přijet s hudebním a tanečním programem. A pak, protože jsme byli tak aktivní, jsme se mohli spolu s Romy z Olomouce připojit ke kněžím – Pavlu Procházkovi, Františ-

Romská Pout' 2023. Foto: Martin Čech.

ku Líznovi a Jiřímu Rousovi, při jejich cestě s autobusem zbožných Romů z České republiky na Pouť migrantů a Romů do Říma. A tam jsme se setkali i s našimi Romy ze Slovenska. Ve Vatikánu na Svatopetrském náměstí před bazilikou se konala obrovská mše, kterou sloužil Jan Pavel II.

Změnila se u nás po revoluci situace Romů?

U Romů je problém, že někteří pořád vzpomínají na dobu komunismu. Je to trochu oprávněné, i když vzhledem k jejich situaci dosti paradoxní. Po revoluci dostali všichni šanci, ale ne každý na to byl připravený. Dobře na tom byli třeba komunisté, kteří měli kontakty na západ, uměli se pohybovat i v ekonomickém světě, viz například minulý český premiér. I běžný člověk, tzn. každý, kdo mohl, tak svými silami něco udělal a pohnul se z místa, ale Romové ne, byli na tom hrozně špatně. Zůstali pozadu, protože měli mizerné vzdělání, neuměli jazyky, neuměli se pohybovat v ekonomickém světě, vůbec způsob našeho hospodaření, jako je šetření, to jim nic neříkalo. Většina Romů, nemluví samozřejmě o všech, se dostala do těžké situace a ty nůžky mezi nimi a většinovou společností se obrovsky rozevřely.

Dá se tedy říct, že revoluce Romům – paradoxně – uškodila?

Ano, protože přece jen, jak byl ten policejní stát, který měl nad vším kontrolu, tak oni byli nuceni se držet nějaké lajny. Rom buď pracoval, nebo byl ve vězení, nebo měl invalidní důchod, vždy tu byl nějaký status, ale součas-

ná společnost si myslí, že vše vyřeší penězi, a to je obrovský omyl. Chyba, která podle mě už nejde napravit.

A co církev a Romové?

Církev měla po revoluci spoustu práce s obnovou normálního fungování a je škoda, že poptávky ze strany Romů téměř nevyužila. Podle toho, co jsem viděla, Romové mají přirozenou tendenci věřit v Boha. Na Slovensku jsem byla svědkem toho, co dokáže evangelizace s minimální podporou, jak dokáže měnit životy.

Myslíte tedy, že je zde stále prostor, že je třeba se Romům věnovat právě v oblasti evangelizace?

Určitě a samozřejmě, že to musí být podporované sociální prací. Ale je těžké sehnat lidi, kteří dokáží s Romy pracovat, kteří s nimi dokáží jít, ne je vést, ale jít s nimi. Ale je to běh na dlouhou trať a obávám se, že na to není dost sil. Mrzí mě to, mám mezi Romy spoustu přátel, krásných lidí, které jsem za tu dobu potkala.

Eva Štefková

HISTORIE

„Mám jen to, co jsem dal druhým.“

A.C. Stojan

Pohledy do minulosti Charity. Počátky charitního díla v 1. pol. 20. století, PhDr. Martin Kučera

Katolická Charita, která se dnes řadí k největším nestátním poskytovatelům sociálních a zdravotních služeb a jejíž nejznámější akcí je každoročně organizovaná Tříkrálová sbírka, navazuje na velké charitní dílo, které se rozvinulo na území ČSR mezi světovými válkami.

První novodobé charitní organizace vznikají již ke konci první světové války¹, ale v českých a moravských diecézích mělo zakládání diecézních charit časově odlišný vývoj.

Na Moravě jsou základy Charity s pevně vytvořenou organizační strukturou položeny v průběhu roku 1921.²

U počátků Charity na Moravě byly zejména tři osobnosti, a to arcibiskup Antonín Cyril Stojan, premonstrát P. Ludvík Antonín Bláha a pozdější pomocný biskup olomoucký Jan Stavěl, který se stal „charitním“ biskupem, neboť charitě zasvětil 40 let svého aktivního života.

Založení charit v jednotlivých diecézích předcházela řada přípravných kroků. V případě území Moravy jsou počátky charitního díla spojeny se jménem zmíněného premonstráta Ludvíka Antonína Bláhy, který byl kaplanem na Svatém Kopečku u Olomouce a v roce 1919 se rozhodl zmapovat aktivity dobročinných ústavů a spolků, farních úřadů, jednotlivců, řádů a kongregací v sociální oblasti.³

Bláha připravil anketu, kterou rozeslal dobročinným ústavům v ČSR. Na základě získaných údajů sestavil aktuální přehled dobročinných ústavů zejména na Moravě. Výsledky svého průzkumu publikovat v brožurce Několik kapitol z dějin naší Charity. Dále organizoval první výstavy o Charitě, publikoval články o jejím významu, propagoval charitní práci formou besed, podnikl studijní cesty do zahraničí (Švýcarsko, Německo, Francie, Rakousko).

V lednu 1921 je jmenován novým olomouckým arcibiskupem Antonín Cyril Stojan,⁴ který proslul svou lidumilností a prosociální vnímavostí.

Jeho životní postoj vystihuje motto: „Mám jen to, co jsem dal druhým.“ Rozvoji sociálně-charitativní činnosti věnoval značnou pozornost, nejintenzivněji pak v poměrně krátkém období svého episkopátu (arcibiskupem olomouckým byl v letech 1921–1923). Charitu považoval za skutečný pilíř církve, byla mu životním programem, postojem žitým v praxi.

Když se arcibiskup Stojan dozvěděl o aktivitách P. Ludvíka Antonína Bláhy, pozval jej ke konzultacím do arcibiskupské rezidence v Olomouci. Bláha dostal za úkol vypracovat stanoviny nové charitní diecézní organizace a měl učinit potřebné kroky vedoucí ke zřízení diecézní Charity se sídlem v Olomouci. Ke spolupráci byl přizván také pozdější pomocný biskup olomoucký Jan Stavěl, tenkrát kate-

cheta v Hranicích, který dříve založil Spolek sv. Josefa ve Vítkovicích (ten později našel zázemí v areálu bývalého kláštera trinitářů v Zašové na Vavlašsku). Bláha se Stavělem vynaložili veškeré úsilí ve prospěch vybudování nové charitní organizace. Stavěl měl důvěru i Stojanova nástupce, arcibiskupa Leopolda Prečana, který mu svěřil charitní dílo do péče v rámci služby pomocného biskupa.

V dubnu 1922 svolal arcibiskup Stojan setkání kněží, které se konalo v kněžském semináři v Olomouci. Řešily se otázky duchovní správy – jedním z témat bylo také charitativní působení duchovenstva (přednášku pronesl Ludvík Bláha). O prázdninách pak Bláha podnikl studijní cestu do zahraničí, odkud se vrátil rovnou na Velehrad, kde kněžím za účasti arcibiskupa Stojana představil konkrétní vizi organizace Charity v rámci zde konaného pastoračního kurzu Jednoty duchovenstva olomoucké arcidiecéze (setkání probíhalo ve dnech 9. až 11. srpna 1921). Bláha tenkrát akcentoval nutnost vytvoření oficiální organizační struktury charitní organizace, zdůraznil nutnost sjednocení aktivit nejrůznějších dobročinných spolků a ústavů pod hlavičkou nové organizační struktury Charity. Již tenkrát vyslovil úvahu o založení diecézního, případně říšského ústředí Charity. Jako referent Svazu katolické Charity pro Moravu připravil výstavu o charitě v rámci katolického sjezdu v Praze. V tisku vyzval farnosti, spolky, kongregace k zaslání seznamů a fotografií ústavů a spolků věnující-

cích se sociálně-zdravotní činnosti. V závěru roku 1921 pak arcibiskup Stojan ustanovil Svaz Charity pro olomouckou arcidiecézi, tj. včetně území dnešní ostravsko-opavské diecéze (informace vyšla v Aktech kurie, č. 15). Ludvík Antonín Bláha, který je na žádost arcibiskupa Stojana pro práci v Charitě uvolněn opatem Methodem Zavoralem, je pověřen řízením Svazu Charity v jakémsi právním mezidobí, tzv. do svolání řádné valné hromady nového spolku. Dořešit má zejména právní stránku věci – tj. schválení stanov Zemským úřadem v Brně.

Ve stejné době se rodí také základy diecézní Charity v brněnské diecézi. Zde bylo již v březnu 1921 založeno Ústředí katolické Charity, které

Oficiální portrét olomouckého arcibiskupa A. C. Stojana. Zdroj: Arcibiskupství olomoucké, repro autor.

sdužovalo brněnské dobročinné spolky. V prosinci se jednání výboru brněnského Ústředí zúčastní Ludvík Antonín Bláha, který zde vystoupil s referátem o organizaci Charity, jeho proslov se setkal s kladným ohlasem a přijetím usnesení o budoucím ustanovení diecézního svazu. Na počátku nového roku jsou arcibiskupskou konzistoří schváleny stanovy Svazu Charity pro olomouckou arcidiecézi, 10. ledna 1922 je Bláha – jako arcibiskupský sekretář – odesílá do Brna, kde jsou odsouhlaseny. V dobovém tisku se již v průběhu ledna objevují zprávy nejen o založení Svazu Charity v Olomoucké arcidiecézi, ale i o jeho poslání a možnostech podpory. Ustanovující valná hromada je ovšem svolána až 2. února. Zápis se patrně nedochoval. P. Ludvík Antonín Bláha byl oficiálně zvolen ředitelem Svazu československé charity (účinné lásky) v Olomouci, jak zněl původní název spolku. Výbor Svazu Charity poprvé jednal 20. února 1922. O měsíc později, tedy v březnu, se ustanovil Svaz Charity v Brně.

Svaz Charity se měl stát centrem, které „vysílá paralelně s organizací církevní svoje výhonky do děkanátů, odtud do farních osad a všech vesniček.“

Dále následoval návod na ustanovení farních charit. Duchovní správce měl svolat zástupce místních katolických spolků, z každého pak delegovat jednoho nebo dva zástupce do tzv. „farního výboru charity“. Ten se měl scházet se čtrnáctidenní či měsíční frekvencí. Výbory měly konzistoři zasílat zprávy o své činnosti. Přáním

Dobové razítko olomouckého Svazu Charity.
Zdroj: ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcidiecézní charita v Olomouci.

arcibiskupa Stojana bylo, aby se farní výbory ustanovily ve všech farnostech do velikonočních svátků. Jaká byla odezva ze strany farností, nevíme. Nicméně i později za Stojanova nástupce arcibiskupa Leopolda Prečana byly farní úřady několikrát vyzvány k založení farních odborů Charity (nejvíce jich vzniklo v letech 1926 a 1927, další vlna následovala koncem 30. let, nutno dodat, že olomoucká arcidiecéze měla nejvíce farních charitních poboček).

Název Svaz československé charity (účinné lásky) v Olomouci byl volen proto, aby zastřešil práci nejen české, ale i německé Charity. Nicméně německá Charita se v dubnu 1922 osamostatnila a vytvořila vlastní Německý Svaz Charity.

V srpnu 1922 uspořádal český Svaz Charity se sídlem v Olomouci první celostátní sjezd charitních pracovníků na Velehradě. Konal se za osobní přítomnosti arcibiskupa Stojana. Připraven byl duchovní program a v rámci

odborné konference zazněly následující přednášky: Organizace Charity, administrativa, evidence u nás a v cizině (přednášel L. A. Bláha), Katolická Charita a ministerstvo sociální péče, zdravotnictví, zemská péče o mládež, péče laická a ostatních konfesí (Jan Stavěl), nebo Katolická náboženská bratrstva a spolky ve službách Charity (P. Leander Brejcha, ředitel III. řádu sv. Františka v Uherském Hradišti, později jednatel Svazu Charity v Olomouci a následně v Brně).

Arcibiskup Stojan nebyl pouze formálním protektorem (řekněme prezidentem) Svazu Charity, jeho nasazení bylo maximální, vezmeme-li v potaz jeho povinnosti nejen arcibiskupa, ale také senátora a předsedy mnoha dalších spolků a korporací. V zápisech

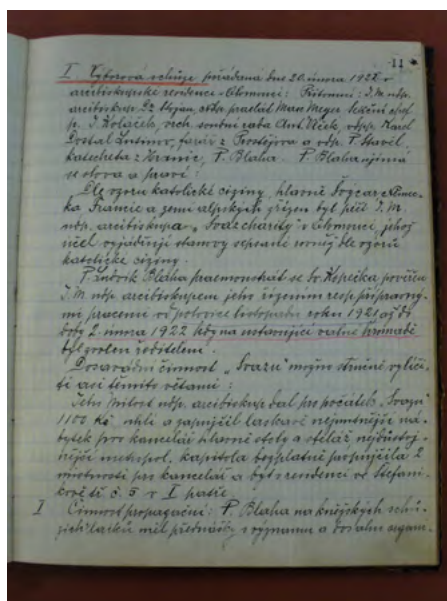
jednatelské knihy figuruje Stojanovo jméno až do jara 1923, od dubna již nebyl pro nemoc schopen se osobně účastnit jednání výboru Svazu Charity, do té doby nevynechal jediné zasedání, aktivně se zapojoval do diskuzí, navrhoval řešení palčivých otázek a problémů v sociální oblasti. Svaz v jeho počátcích všemožně podporoval (morálně, finančně, materiálně). Stojan podpořil také ředitele Charity se sídlem v Olomouci Ludvíka Antonína Bláhu, který usiloval o zřízení charitního ústavu v Tršicích. Na návrh arcibiskupa měl být pojmenován jako Svata Ludmila nebo Ústav sv. Ludmily. Jak prozrazuje dobová fotografie, byl nazván Ústavem sv. Ludmily pro těžce zmrzačené chlapce v Tršicích. Založen byl v bývalém záměčku Metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci, která objekt charitě pronajala na 20 let. O provoz se staraly sestry premonstrátky ze Svatého Kopečka na základě smluvní dohody.

Olomoucká diecézní charita byla po celé meziválečné období hlavním hybatelem v otázkách organizace a propagace charity v rámci ČSR, o což se zasloužily tři výše zmíněné osobnosti moravské Charity. Velkou ztrátou pro charitu bylo povolání Ludvíka Bláhy do pastorace ve druhé polovině 20. let. Z Olomouce přesídlil do Brna, kde nějaký čas zůstal ředitelem jak olomouckého, tak brněnského Svazu Charity. Ve městě zemských úřadů mohl lépe hájit zájmy Charity. Mimochodem za českou Charitu byl nominován i do výboru Mezinárodního Charity se sídlem ve Švýcarsku.

Založení Svazu Charity pro olomouckou arcidiecézi vyšlo v Actech Curiae Archiepiscopalis Olomucensis, číslo 15/1921. Zdroj: Arcibiskupská knihovna Olomouc.

Ve dnech 23.–24. ledna 1923 se v arcibiskupské rezidenci v Olomouci konala konference katolické charity, které předsedal arcibiskup Stojan. Cílem jejího svolání bylo definitivní utvoření organizace katolické charity ve všech diecézích republiky. Pozvání přijali zástupci ze všech diecézí, i ze Slovenska. Arcibiskup A. C. Stojan účastníky pozdravil a na úvod zdůraznil důležitost Charity a zmínil problémy Čechoslováků žijících v zahraničí (hlavně v Americe). Na programu dvoudenního pracovního setkání byla témata jako význam, práce a organizace diecézních Svazů Charity, fungování ústřední kanceláře Svazů Charity, dále se diskutovalo o vydávání tiskovin, propagaci charitní práce formou letáků, přednášek s promítáním, důležitým tématem se staly finance. Řešila se také potřeba jednotného charitativního – celorepublikového Ústředí Charity, které by bylo vedeno generálním ředitelem (Čechem) a trojicí generálních sekretářů (Čechem, Slovákem a Němcem). Všichni, kromě německých zástupců, souhlasili a navrhli za sídlo Olomouc. Delegáti se na závěr konference dohodli na zřízení provizorního Ústředí celoríšského, které mělo fungovat do doby, než budou založeny Svazy Charity ve všech diecézích (Hradec Králové 1923, České Budějovice 1928, podobně Litoměřice). Za předsednictví A. C. Stojana měl záležitosti týkající se české a slovenské charity řídit P. Bláha, německou sekci pak P. Schlössinger. Součástí setkání byla také návštěva kanceláře Charity v budově na dnešní třídě

Zápis z první schůze výboru Svazu Charity v Olomouci ze dne 20. února 1922. Zdroj: ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcidiecéšní charita v Olomouci.

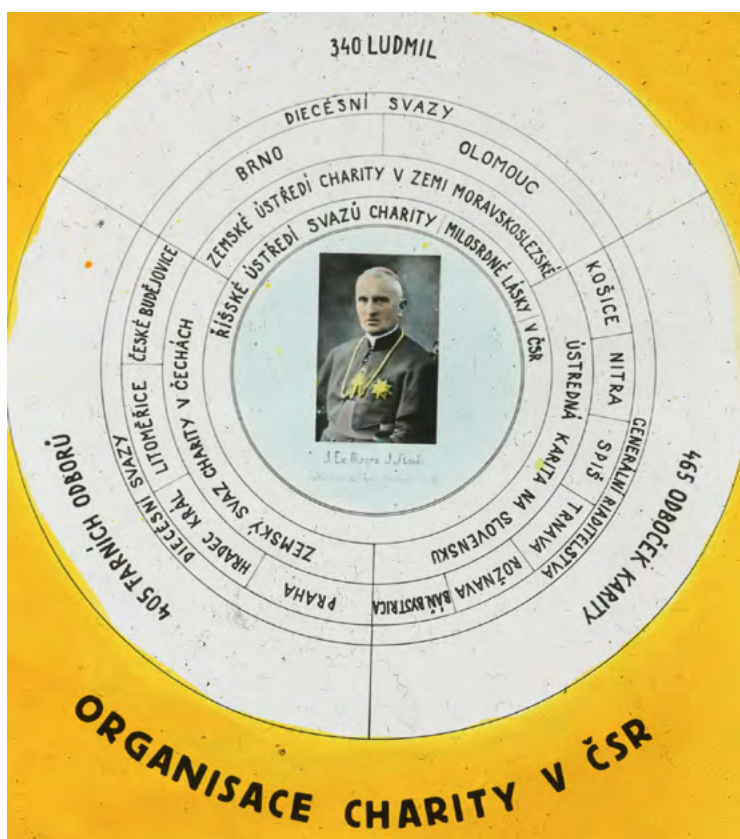
Olomoucký pomocný biskup a protektor Charity na Moravě Mons. Jan Stavěl. Zdroj: Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje Velehrad, repro autor.

1. máje. P. Bláha představil agendu Svazu Charity, úřední knihy, protokoly, účetnictví, připravil drobnou výstavku Charity.

Výsledkem zmiňovaného setkání bylo přijetí usnesení o pěti bodech, které sepsal Jan Stavěl. Výstupy lze shrnout následovně: Charita je jedním z pilířů církve, biskupská konference má učinit vše proto, aby byla v každé diecézi zřízena diecézní Charita, která má zastřešit a rozvinout charitní práci v terénu (farních charit a ústavů), dále má vzniknout Říšské ústředí charity – které zaštití veškerou katolickou dob-

ročinnost v republice. Svazy se zavázaly spolupracovat s Českou zemskou péčí o mládež v Čechách i na Moravě včetně dalších institucí věnujících se sociální péči.

Toto usnesení se vlastně zcela naplnilo až v říjnu roku 1928, kdy se organizační celorepubliková struktura Charity dotvořila a ustálila. Tehdy bylo se souhlasem biskupské konference (uděleným v Olomouci) založeno Říšské ústředí Svazu Charity milosrdné lásky v ČSR. Předsedou byl biskupskou konferencí nominován a jmenován olomoucký světící biskup

Vizualizace organizační struktury charity v ČSR před 2. světovou válkou. Zdroj: ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcidiecézní charita v Olomouci.

Jan Stavěl. Říšské ústředí využívalo razítka s vyobrazením sv. Václava, návrh připravil moravský umělec Jano Köhler.

Diecézní svazy v Čechách a na Moravě se spojily i na zemské úrovni. Vytvořeny byly Zemské ústředí Svazu Charity pro zemi moravsko-slezskou (tj. pro olomouckou a brněnskou diecézi) a diecézní svazy v Čechách zastřešil Zemský Svaz Charity v Čechách (jednalo se o Charity v Praze, Hradci Králové, Litoměřicích, Českých Budějovicích).

Cílem těchto organizačních změn bylo lépe hájit zájmy diecézních i místních charit u zemských a celostátních úřadů.

Tato struktura se udržela v podstatě až do zániku Charity v padesátých letech minulého století. Diecézní Svazy dle stanov koordinovaly charitní dílo katolických ústavů, spolků i jednotlivců v dané diecézi. Hlavním posláním Svazů byla propagace charity, vedení seznamů všech katolických institucí v arcidiecézi, evidence, výkazy, statistiky, finance, propagace, výstavní činnost, provozování kina. Svazy pořádaly konference, ankety, přednášky o Charitě. Zastupovaly charitní ústavy při jednáních s úřady, hájily jejich zájmy, sledovaly aktuální legislativu týkající se sociální práce. Spolupracovaly s dalšími organizacemi sociální péče nejen domácí půdě, ale i v zahraničí. Zřizovaly také odborné knihovny, zakládaly nové charitativní spolky, ústavy a instituce, sdružovaly spolky

Ludmily (jinde název farní charity) a přiřčené dobrovolné charitativní spolky a organizace. Finanční stránku řešily Svazy jednak příspěvky členů, dále dary, odkazy, sbírkami, subvencemi od soukromých osob a úřadů. Charita vlastnila licenci na provozování kina. Svaz Charity v Olomouci provozoval kromě zmiňovaných Tršic i další dva ústavy v Lukově u Holešova a provozoval i zahraniční ozdravovnu v Lussingrande. Ludvík A. Bláha se jako ředitel brněnského Svazu zasloužil o založení ozdravovny v Dalečíně.

Svazy konaly pravidelné valné hromady svých členů. V čele diecézních Charit stál protektor (arcibiskup), potažmo předseda (Jan Stavěl, František Světlík), místopředsedové, ředitel Svazu, který byl zároveň i jednatelem diecézní Charity. Svazy měly stejnou roli jako v současnosti (Arci)diecézní charity.

Základními články organizační struktury Charity byly farní odbory Charity, na Moravě byly nazývány Ludmily (Ludmila, Farní odbor Charity na Svatém Kopečku u Olomouce).

Farní odbory sdružovaly charitativní, osvětové, náboženské a katolické spolky farnosti za účelem sjednocení, zorganizování a prohloubení křesťanské dobročinnosti. Jejich úkolem bylo organizovat sociální práci ve farnosti, organizovat přednáškovou činnost, vykazovat statistiky, šířit vzdělání a osvětu (knihovny), pořádát slavnosti, divadelní představení, provozovat kino. Výbory vedl předseda, dalšími členy byli místopředseda, pokladník a nejméně další dva členové. Předsed-

du jmenoval arcibiskup na dobu tří let (většinou místního kněze). Jak jsem již zmínil, také arcibiskup Prečan vnímal potřeby společnosti, výzvy doby a úkoly Charity, proto svým pastýřským listem vyzval farnosti k vytvoření farních odborů Charity do 1. ledna 1937. Ve stejném roce arcibiskup Prečan zřídil Diecéšní charitní radu, jejímž úkolem byla kontrolní činnost charitní práce v olomoucké arcidiecézi. Rada měla povinnost charitní ústavy každoročně vizitovat a o výsledcích šetření informovat arcibiskupa.

V jejím čele stanul světící biskup Jan Stavěl, o rok později byl ale vystřídán Františkem Světlíkem, neboť biskup Stavěl v listopadu 1938 náhle zemřel (poté, co se se dozvěděl o zabrání ústavu v Zašové německými úřady).

V roce 1938 fungovalo v olomouc-

Premonstrát, kaplan na Sv. Kopečku a první ředitel Svazu Charity v Olomouci P. Ludvík A. Bláha.
Zdroj: Arcibiskupská knihovna v Olomouci.

ké arcidiecézi celkem 359 Ludmil, farních odborů Charity (z toho 60 zaniklo připojením k německému říšskému území). Celkem bylo tenkrát v ČSR 870 farních charit. V červnu 1939 bylo v olomoucké arcidiecézi přistoupeno ke změně stanov, změnil se také název Svazu Charity milosrdné lásky na Arcidiecézní charitu milosrdné lásky v Olomouci. Ludmily byly přejmenovány na Farní odbory Charity. Jako mezičlánek v charitní struktuře vznikly Okresní charity v sídle okresních úřadů. Celkem vzniklo 20 okresních Charit, což bylo specifikum olomoucké arcidiecéze, v ostatních diecézích zřízení nebyly.

Ve válečném období činnost Charity pokračovala s omezeními, po válce byla její činnost postupně obnovena. Jak víme, za pár let byl všem snahám konec. Spolky, a tedy i farní charity, zanikly jako první, dále stát převzal sirotčince, školy, ošetrovatelskou a pečovatelskou péči. Arcidiecézní charity pak zanikly roku 1959.

A co spojuje současnou charitu s její minulostí?

Není to jen název, kontinuita, tradice, ale lze zde vnímat především rozměr vyjádřený slovem „nadšení“ – nadšení pro caritas – milosrdnou lásku, která by měla být pilířem a nedílnou součástí křesťanského životního postoje.

Jak A. C. Stojan, tak L. A. Bláha i J. Stavěl a řada dalších představitelů Charity jsou příkladem osobností, které charitou žily a během několika

desítek let se jim podařilo z Charity vybudovat opravdový pilíř katolické církve.

Ve farnostech na stoletou charitní tradici navazují dobrovolné farní charity (vznikají ve spolupráci s duchovní správou a profesionální Charitou). Jejich členové, aniž to často tuší, se po vzoru prvorepublikových Ludmil angažují ve prospěch potřebných v rámci farní komunity (organizují sbírky potravin, šatstva, pomáhají so-

ciálně slabým rodinám, pracují se seniory – doprovázení k lékaři, na mši svatou, organizují benefiční akce aj.). Nicméně je zde velký dluh, jen v olomoucké arcidiecézi před druhou světovou válkou fungovaly farní odbory Charity téměř v každé farnosti. O to více a silněji jsme zváni k větší vnímavosti vůči potřebám bližních, sousedů a vybízení k dobrovolnické činnosti, kterou každý z nás může navázat na charitní dílo našich předků.

Martin Kučera

1 Např. ve spolkovém katastru hlavního města Prahy je evidována informace o Svazu Charity v království Českém – tedy předchůdci Arcidiecézní charity v Praze.

2 Informace k dějinám moderně organizované Charity lze čerpat v dobové literatuře nebo z charitních časopisů (zejména Ludmila nebo Za láskou!) a každoročně podrobně zpracovávaných výročních zpráv diecézních Svazů Charity. Četné informace a komentáře přinášejí také dobové noviny.

3 Mnohé spolky vyvíjely dobročinné aktivity již mnoho let před válkou, nejstarší byly založeny již ve druhé polovině 19. století, kupříkladu na Ostravsku Dobročinný spolek sv. Ludmily v Moravské Ostravě, dále se jednalo o různé Komitety dam, Spolky žen a dívek, aj.).

4 Po abdikaci Lva Skrbenského z Hříště byl na podzim 1920 ustanoven administrátorem diecéze, veřejnost otevřeně volala po jeho jmenování nástupcem na cyrilometodějském biskupském stolci, on to ale rezolutně odmítl, říkal, že to je v režii Boží – Ducha Svatého.

Wurmova 588/5, 779 00 Olomouc
+420 585 221 127
info@olomouc.charita.cz
www.facebook.com/charita.olomouc

www.olomouc.charita.cz